

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

“İşin doğrusu, Euridice çok zekiydi. Elinin altına bir laboratuvar verin, size aş bulurdu. Boş sayfalar verin, klasikler yazardı. Ama onun yerine kendisine kirli çamaşırlar veriliyordu.”

**BİR KADININ
GÖRÜNMEZ YAŞAMI**
MARTHA BATALHA

Çeviri: Seda Çingay Mellor

Bir Kadının Görünmez Yaşamı

Orijinal Adı: *A vida invisível de Eurídice Gusmão*

Yazar: Martha Batalha

Çeviri: Seda Çingay Mellor

Yayın Yönetmeni: Enis Köksaldı

Kapak Uygulama: Berna Özbek Keleş

Sayfa Tasarım: Ebru Aydın

1. Baskı: Haziran 2020

ISBN: 978-625-799-413-2

© 2016, Martha Batalha

Bu eser, yayıncının yazılı izni olmadan çoğaltılamaz.

Türkçe yayım hakkı, Kalem Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

© Epsilon Yayınevi Ticaret ve Sanayi A.Ş.

KAFKA, Epsilon Yayınevi Tic. ve San. A.Ş.'nin tescilli alt markasıdır.

Baskı ve Cilt:

Dörtel Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.

Zafer Mah., 147. Sok., No: 9-13/A

Esenyurt/İstanbul

Tel: (212) 565 11 66

Sertifika No: 40970

Yayımlayan:

Epsilon Yayınevi Ticaret ve Sanayi A.Ş.

Osmanlı Sok., No: 18/4-5 Taksim/İstanbul

Tel: (212) 252 38 21 Faks: (212) 252 63 98

İnternet Adresi: www.kafkakitap.com

E-posta: kafka@kafkakitap.com

Sertifika No: 34590

BİR KADININ GÖRÜNMEZ YAŞAMI

MARTHA BATALHA

**Çeviri
Seda Çingay Mellor**

KAFKA®

YAZAR HAKKINDA

Brezilya'nın Recife kentinde doğan Martha Batalha, Pontificia Universidade Cat3lica do Rio de Janeiro'da gazetecilik eēitimi aldı. Brezilya Edebiyatı alanındaki yüksek lisans çalışmalarını yine aynı üniversitede tamamlayan yazar, New York University'de yayıncılık alanında ikinci bir yüksek lisans programını bitirdi. 2008'de ABD'ye taşınarak yayıncılık sektöründe çalışmaya başla-
yan Batalha'nın ilk romanı *Bir Kadının Görünmez Yaşamı* pek çok dile çevrildiēi gibi, 2019'da ünlü yönetmen Karim Aïnouz tarafından sinemaya uyarlandı ve *Görünmez Yaşam* adıyla gösterime giren film, Cannes Film Festivali'nin Belirli Bir Bakış bölümünde büyük ödüle layık görüldü.

Yazarın ikinci romanı *Nunca Houve um Castelo* 2018'de yayınlanmıştır. Batalha, eēi ve iki ocuēuyla birlikte California'da yaşamaktadır.

Euridice adına kurban edilen ilk dört kitabın ilkinden itibaren bana inanan Juan için.

Yaptığım her şeydeki varlıkları soyadımızın çok ötesine geçen annemle babam için.

*Ve insanın isteyip isteyebileceği en iyi Portekizce öğretmeni için:
Solveig, ben hâlâ on iki yaşındaki o kızım, bana öğrettiklerinin karşılığını böyle ödemeye çalışıyorum.*

Sevgili Okurlar,

Bu kitaptaki öykülerin pek çoğu gerçekten olmuş şeylerdir. İspanyol nezlesinin sonucu olarak bir zamanlar Rio sokaklarında cesetler üst üste yığılmıştı. Maria Rita'nın söylediği dizeler şair Olavo Bilac'dan ödünç alındı, yaşamıyla ilgili haberlerse *Jornal do Commercio* gazetesinde çıkmıştı.

Rio'da ayrıca ailesini mali açıdan feci durumda bırakan Garnier adlı bir kitapçı da vardı, o da hem Fransız hem de cimriydi. Çok yoksul bir genç adam bira üreterek zengin oldu, tıpkı Luiz ve onun Tupã marka birası gibi (bu Luiz, benim büyük büyükbabamdı). Biri burada Luiz'e çizdiğim benzersiz kaderin aynısını yaşadı, yazar Luiz Edmundo anı kitaplarından birinde bunu anlatır.

Heitor Cordeiro, Bebe Silveira ve Raul Regis, yeni ilan edilen cumhuriyetin en güzel davetlerini verirmiş. Besteci Heitor Villa-Lobos koral müziğin harikalarını öğretmek üzere okul okul gezermiş, dedemin anlattığına göre Celestino Silva Belediye Okulu'nda da gerçekten muhteşem bir öğretmen varmış.

Ancak bu kitabın gerçeğe en sadık kısımları, iki başkahramanının, Euridice ile Guida'nın hayatlarında geçiyor. Onlar gibi pek çok kadın hâlâ bulunabilir. Noel davetlerine gelip zamanlarının büyük kısmını peçeteleri ellerinde sessizce geçiren kadınlardır bunlar. Partiye ilk onlar gelir, oradan ilk ayrılan da

onlar olur. Balık kroketlerin baharatlarından, çeşit çeşit tatlılardan ve –kendileri asla fazla içmeksizin– şaraplardan bahsederler. Kocanızın nasıl olduğunu, yeğeninin kızının kendine erkek arkadaş bulup bulmadığını ya da diğer yeğeninin ikinci oğlunun ne zaman doğacağını onlar sorar.

Euridíce ile Guida’nın yaşamları ailemdeki pek çok kadından ilham aldı. Belki sizin ailenizden de almıştır.

BİR

Euridíce Gusmão, Antenor Campelo ile evlendiği sırada ablasının geri dönmesi için duyduğu hasret artık tavsamıştı. Komik bir şey duyduğunda gülümser olmuştu yine, Guida'nın o anda nerede olduğunu merak ederek başını kaldırmadan bir kitaptan iki sayfa okumayı da başarıyordu. Doğru, aramalarına devam ediyor, sokaktaki her kadının yüzünü inceliyordu, hatta bir keresinde Vila Isabel'e doğru giden bir tramvayda Guida'yı gördüğünden emindi. Bu kesinlik duygusu daha sonra geçti, ondan öncekilerin hepsi gibi.

Euridíce ile Antenor neden evlendiler, kimse kesin olarak bilmiyor. Kimileri karşılıklı yeminlerin José Silviano ve Manuel da Costa zaten nişanlanmış olduğu için edildiğini söylüyor. Diğerleri bu birleşmenin suçunu Antenor'un hasta halasına atıyor. O sıralarda kadın artık yeğeninin giysilerini özel lavantalı deterjanıyla yıkayamaz olmuştu sonuçta. Antenor'un tavuk çorbasındaki soğanları fark edilmeyecek kadar küçük de doğramıyordu, Antenor soğanın tadını sevdiği ama ağzına gelmesinden nefret ettiği için yapardı halası bunu. Fasulyesinde araya gizlenip gözden kaçmış tek bir parça Antenor'un bütün öğleden sonra midesi bulana bulana geçirmesine yol açardı. Euridíce ile

Antenor'un aslında birbirlerine âşık olduğuna ama aşklarının yalnızca Naval Kulübü'ndeki bir maskeli balonun tek bir dansı boyunca sürdüğüne inananlar da mevcut.

Hangisi olursa olsun evlendiler işte, tıklım tıklım dolu kilisedeki merasimi gelinin evindeki düğün takip etti. İki yüz balık kroket, iki kasa bira, pastayı kesme vakti gelince tokuşturulacak kadehler için de bir şişe şampanya. Keman öğretmeni olan komşu, düğünde keman çalmayı teklif etmişti. Herkes sandalyelerini bir tarafa itti, çiftler vals yaptı.

Euridíce'in hiç arkadaşı olmadığı için düğünde pek az genç kadın vardı: Euridíce'in pek o kadar yaşlı olmayan iki teyzesi, fazla cazibeli olmayan bir komşuları, bir de pek büyüleyici sayılmayacak kuzini. En güzel kadınlar, odadaki tek resim çerçevesinin içindeydi.

"Şu resimdeki kadın kim?" diye sordu damadın arkadaşlarından biri.

Antenor arkadaşını dürttü: *Hiç terbiyen yok mu yahu?* Genç adam utançla bir sağına, bir soluna baktı, sonra elindeki bardağa çevirdi bakışlarını. Birasını masaya koydu ve odanın öbür ucuna gitti.

Sade bir kilise merasimiydi, onu sade bir düğün takip etti, onun arkasından da karmaşık bir balayı geldi. Çarşaplarda kan yoktu, Antenor şüphelere boğuldu.

Hangi cehenneme gitmişsin sen kimbilir? Hiçbir yere gitmedim. Bok gitmedin. Hayır, gitmedim. Kalkıp mazeret uydurma bana, burada ne görmemiz gerekirdi, bal gibi biliyorsun. Evet, biliyorum, kız kardeşim açıklamıştı. Sürtüğün tekisin, sen busun işte. Öyle deme Antenor. İstedğim kadar derim: sürtük, sürtük, sürtük.

Euridíce örtülerin altında, yatakta tek başına, duyduğu her sürtükle, bütün sokağın duyduğu her sürtükle sessizce gözyaşı döktü; hem ondan, hem de az önce yaşadıkları önce bacaklarının arasını, sonra yüreğini, sonra da baştan sona bütün canını acıttığından...

Bunu takip eden haftalarda ortalık yatıştı, Antenor karısını ailesine geri götürmesine gerek olmadığına karar verdi. Euridíce soğan parçalarını ortadan kaybetmeyi biliyor, çamaşırları güzelce yıkayıp ütülüyor, çok az konuşuyordu ve arka tarafı şahaneydi. Dahası, düğün gecelerinde yaşanan olay Antenor'un ilişkideki mevkiini yükseltmeye yaramıştı, öyle ki adam onunla konuşurken karısına tepeden bakıyordu. Euridíce buna boyun eğdi. Pek bir kıymeti olmadığını eskiden beri bilirdi zaten. Nüfus sayımı formunda mesleği hanesinde “ev kadını” yazan kimsenin pek bir kıymeti olmazdı.

Cecilía düğünden dokuz ay bir gün sonra geldi dünyaya. Güleç, tombul bir bebektir, akrabalar onu sevinçle karşılayıp, “Ne güzel bir kız!” diye bağıştılar. Afonso bir sonraki sene dünyaya geldi. Güleç, tombul bir bebektir, akrabalar onu sevinçle karşılayıp “Oğlan!” diye bağıştılar.

Euridíce ailesini iki seneden kısa bir süre içinde genişletip iki katına çıkarınca evlilik görevlerinden emekli olmaya karar verdi. Antenor’a bu kararı kabul ettirmesinin kolay bir yolu olmadığından, niyetini kilo üstüne kilo alarak belli etti. Fazla kilolar konuşur, fazla kilolar bağırır, çığlık atar: *Sakın bana dokunayım deme.*

Euridíce kahvaltının ardından saat onda, öğle yemeğinden sonra saat dörtte, akşam yemeğinden sonra da dokuzda bir şeyler atıştırıyordu. Çok geçmeden üç katlı bir gıdısı oldu. Gözleri küçülmüş gibiydi, saçları da artık dev anası gibi çehresini çevreleyemiyordu. Doğru noktaya, kocasının bir daha asla yanına sokulmayacağı noktaya eriştiğini görünce, daha faydalı gıdalarla beslenmeye başladı. Pazartesi sabahları rejim yapıyor, yemek aralarında da bir şey yemiyordu.

Euridíce’in kilosu kısa sürede yerine oturdu, tıpkı Gusmão-Campelo ailesinin günlük rutini gibi. Antenor işe, çocuklar okula gider, Euridíce de evde kalır, sığır etli güveç kaynatır, güveç kaynarken o da hayatını mutsuz bir hayat kılan boş dü-

şünceleri kafasında kaynatırdı. İşi yoktu, okulunu bitirmişti, yatakları toplayıp çiçekleri suladıktan, oturma odasını süpürüp çamaşırları yıkadıktan, fasulyeleri baharatlayıp pilavı pişirdikten, sufleyi yapıp biftekleri kızarttıktan sonra günün kalan saatlerini nasıl dolduracaktı?

İşin doğrusu, Euridíce çok zekiydi. Doğru denklemleri verdiğiniz takdirde köprü tasarlayabilirdi. Elinin altına bir laboratuvar verin, size aşı bulurdu. Boş sayfalar verin, klasikler yazardı. Ama onun yerine kendisine kirli çamaşırlar veriliyor, Euridíce de bunları çabucak ve tertemiz yıkadıktan sonra kanepeye oturuyor, tırnaklarına bakıp ne düşünsem acaba diye düşünüyordu. İşte hiç düşünmemesi gerektiğine böyle karar verdi, düşünmemek için de günün her saatinde bir şeyle meşgul olması şarttı. Günlük talepleri neredeyse sonsuz olduğu için böyle bir fayda sağlayabilecek tek bir ev işi vardı: yemek yapmak. Euridíce mühendis olamayacaktı, bir laboratuvara adımını hiç atmayacaktı, bir mısra yazmaya asla cesaret edemeyecekti, böylece kendini içinde biraz mühendislik, biraz bilim, biraz da şiir bulunduran tek faaliyete adadı.

Her sabah uyanıp hazırlandıktan, çocuklarla kocasını doyurup hepsini başından savdıktan sonra *Palmira Teyzenin Yemekleri* kitabını açıyordu. Portakallı ördek mükemmel bir akşam yemeğiydi, çünkü ördek satın alması gerekiyordu, evde de hiçbir zaman portakal olmazdı zaten. Dışarı çıkmak için üstüne bir elbise geçirir, şöyle büyücek bir ördek seçmek için tavuk pazarına yollanırdı. Fırsattan istifade bir de tavuk alırdı, çünkü ördeğin geceyi şaraba ve baharata yatırılmış olarak geçirmesi gerekiyordu, bu da o günün akşamın yemeğinin de zorlu bir iş olacağı anlamına geliyordu. Tarife göre körpe ve tombul bir ördek lazımdı, tavuk da kırmızı ibikli, etli göğüslü olacaktı. Euridíce pazardan ertesi gün için portakal, mısır unlu kek için dövülmüş hindistancevizi, ördeğin içine doldurmak için kuru erik, Afonso'yla Cecília için de yemekleriyle oynayıp oynayıp

“Sevmedim,” diye bağırımlarının ardından ellerine tutuşturmak üzere biz düzine kadar muz alırdı.

Eve gelince tavukla ördeği bacaklarından iple asar, boğazlarını keser, kan evyeye akarken kendisi de diğer işlerini hallederdi. Ördekle tavuk iki dakika kaynar suda haşlanır, soğuduktan sonra tüyleri yolunur, kalan ince tüyleri yakmak için de alazlanırdı. İç organlar, kursak, karaciğer ve kalp, kuşu bütün bütün fırına atmadan önce karına açılan ince bir kesikten ya da tarif etin doğranmasını gerektiriyorsa gövdenin ortasındaki geniş kesikten boşaltılırdı.

Garnitürler de vardı. Euridíce patatesleri yalnızca kızartmakla asla yetinmez, içlerini jambon ve peynirle doldurur, ya da baha-rat ve galeta unuyla karıştıırıp hepsini bol yağda kızartırdı. Pilavı hiçbir zaman sade olmaz, kuru üzümle, bezelyeyle, havuçla, salçayla, hindistancevizi sütüyle ya da yemek kitabında önerilen bir düzine malzemeden biriyle süslenirdi. Erik soslu muhallebi, kat kat bezeler, hindistancevizi şekerlemesi... Genç ev kadını yemek kitabı ne söylüyorsa yapıyordu ve genç ev kadını yaptığı her şeyi canla başla yapıyordu.

Euridíce’in mutfak hünerleri ailesi tarafından fark edilmiyordu. Afonso ile Cecilia, makarna uğruna türkü yaktıkları bir dönemden geçiyordu, Antenor da istiridye soslu deniz levreğinden etkilenecek adam değildi. *Spagetti yap bize*, derdi çocuklar. *Bana şöyle güzel bir biftek yap*, diye onlara katılırdı Antenor; Euridíce de çocuklara spagetti haşlamak için mutfağa döner, Antenor’a safransız bir fileminyon sözü verirdi. Daha basit yemeklerle geçen iki ya da üç gecenin ardından da yemek kitabına geri dönüp biberiye sosunda domuz madalyonuyla ailesini şaşırtırdı.

Bütün tarifleri denedikten sonra Euridíce kendi yemeklerini yaratmanın vaktinin geldiğini düşündü. Palmira Teyze bir sürü şahane şey biliyordu ama her şeyi bilmiyordu, Euridíce’in içine de kremalı manyokun kurutulmuş ete yakışabileceği, hintarmudu pestilinin Milano usulü tavukla iyi gidebileceği, iç mal-

zemesinin yerine özel ürün pazarında bulduğu körili baharatın kullanılabileceği doğuyordu ama bunlardan yemek kitabında bahsedilmiyordu. Bir perşembe sabahı üstüne bir elbise geçirdi ve köşedeki kırtasiye dükkânına gitti.

“Günaydın Dona Euridíce.”

“Günaydın, Antonio.”

“Bir şey mi aramıştınız?”

“Kalın, çizgili bir defter.”

Antonio, raftaki sert kapaklı defter yığınının işaret etti. Euridíce seçmekle uzun uzun uğraşarak kendini oyalarken, Antonio da Euridíce’e bakarak oyalanıyordu. Euridíce’in etli butluluğuna bayılıyordu, bunun nedeni de anneleri Rio’nun en seçkin davetlerine katılmakla meşgulken Antonio’nun çocukluğunu kendisi ile erkek kardeşlerini yetiştirmekten sorumlu olan siyahi dadı Chica de Jesus’un bingil bingil etlerinin arasında uyuyarak geçirmiş olmasıydı belki de. Ayrıca Euridíce’in gözlerine, sivri burnuna, mini minicik ellerine, boynundaki narin madalyona, tombul ayak bileklerine ve vücudunda gözünün görebildiği hemen her yere de bayılıyordu.

Euridíce defter konusunda hiç acele etmedi. Mademki bu defter tarif defteri olacaktı, her biri diğerinin aynısı olan çizgili defterlerin arasından en iyisini seçmesi gerekiyordu. Bir defterin sayfalarını karıştırdı, kırıık bir sayfa görüp defteri tekrar yığına bıraktı. Bir başkasını kaptı, kapakta bir leke gördü, defteri tekrar yığına bıraktı. Bir üçüncüsüne baktı, hiçbir kusur bulamadı. Seçilmiş Defter’i herhalde ezelden beri dükkânda çalışmakta olan Tinoco adlı delikanlıya verecekti ki Antonio çabucak atılıp ödeme konusunda kendisinin yardımcı olabileceğini söyledi. Euridíce parasının üstünü beklerken hava durumundan bahsettiler. Yağan son yağmurlarla ilgili yorumunun adamın son bir haftasının zirve noktası olduğunu fark etmeden ayrıldı dükkândan.

Euridíce dönüş yolunda neşeli mi neşeli bir ezgi mırıldanıyordu. *Günaydın comadre!* seslenişini duyunca mırıldanmayı bıraktı ve neşesinin bir kısmını yitirdi.

Zélia'ydı, kapı komşusu. Zélia bir sürü hüsrana uğramış bir kadındı, bu hüsrانların en büyüğü de kendisinin her şeyi görüp bilen Rûhulkudüs olamayışydı. Kadın daha ziyade Koca Kötü Kurt'a benziyordu, çünkü daha iyi görebilmek için iri gözleri, daha iyi duyabilmek için kocaman kulakları, komşuların haberlerini bütün sokağa yayan kocaman da bir ağzı vardı. Zélia ayrıca kaplumbağa boyunluydu, ne zaman ilginç birinin evinin önünden geçtiğini görse boynu yakasından dışarı çıkıp uzanırdı sanki. Kadın ornitorenkten daha tuhaftı; onun gibi biri fazla dikkat çekmiyorsa, bunun tek sebebi Zélia'nın o zaman ve mekânda yaşayan bir sürü benzer insandan biri olmasıydı.

"Çocukların okul malzemelerindeki eksikleri mi tamamlıyorsun?"

Euridíce kararsız bir hareketle paketi göğsüne doğru kaldırdı. Göğsünü mü, yoksa paketi mi koruduğunu bilmiyordu.

"Günaydın *comadre*. Bu mu? Şey, sadece bir defter... Ev masraflarının kaydını tutmak için."

Ertesi gün, o sokakta yaşayan bütün kadınlar Euridíce ile Antenor'un mali sıkıntı içinde olmasına yanıp yakılıyordu. *Eh, başka ne beklenir ki?* demişti Zélia. Sonuçta Euridíce çarşı pazar alışverişinde sınır tanıımıyordu, yani insan baharat aramak için Casas Pedro'ya kaç kere gidebilirdi? O mutfaktan gelen kokular hele! Sokaktaki diğer evlerden yayılan pilav ve fasulye kokularından son derece farklı egzotik aromalar. Euridíce er ya da geç gerçeklerle yüzleşmek zorunda kalacaktı elbet.

Zélia Rûhulkudüs'e galip gelemeyeceği için daha düşük bir mevkiye razı olmuş, kendini kâhin ilan etmişti. Deneyimlere dayalı gözlemleri, hepsi de kasvetli olma özelliğini paylaşan çok keskin kehanetler üretmesini sağlıyordu. *O kadın var ya, kocasını batırarak*, diye belirtmişti sivri çenesiyle.

* (Por.) Çok sevilip saygı duyulan kadın arkadaşlara hitap şekli. (ç.n.)

Zélia öyle durup dururken ornitorenk olmamıştı. Böyle evrimsel süreçlerin zaman gerektirdiği bilinir. Dönüşümü, daha çocukken, yetenek olması gereken bir şey lanet haline geldiğinde başlamıştı. Zélia babasından havadis düşkünlüğünü, annesinden de eve kapalı geçen bir yaşamı miras almıştı. Dünya onun kalbini kırmış, kader de seçeneklerini elinden almıştı. Dedikoducu yapısı işte böyle ortaya çıkmıştı.

Genç kadınla tanışan kimse, ciddi gözlerinin bir zamanlar kötülük saçmadan bakmayı becerebildiğine, alaycı gülümsemesini görenler bir zamanlar bunun yalnızca bir gülümseme olduğuna hayatta inanmazdı. Ama Zélia çocukken tam da böyleydi işte: Sırf gülümsemeden ve müşfik bakışlardan ibaretti. Mutlu olduğu birkaç yıllık sürede, hayatı o kadar inanılmaz bulurdu ki yatma vakti geldiğinde şikâyet eder, uyumayı reddederdi. *Cırcırböceklerini dinleyebilirim, evin neresinde ne ses var anlayabilirim, sabah ne yapacağımı, öğleden sonra hangi oyunları oynayacağımı düşünebilirim*, derdi kendi kendine karanlıkta gözleri fal taşı gibi açık yatarken. Her gece yorgunluğa yenik düşerdi. Uyuyakalırdı ama faka bastığını kısa sürede fark edip sabahları herkesten önce uyanırdı.

Zélia şarkı söyleyerek uyanır, gülümseyerek yemek yer, yürümez de âdeta sekerdi. Dans eder, öpücükler dağıtır, sırf gülmüş olmak için gülerdi. Ona her şey eğlenceli geliyordu, fasulyelerin arasındaki küçücük taşları ayıklamak, çamaşır ipinden alınmış kurumuş giysileri katlamak, tavanda örümcek ağları bulmak ve oturma odasının köşelerini süpürmek.

Mahalledeki kadınlar, kızın içinden geldiği gibi davranmasını tasvip etmiyordu. *Şöyle kayışla iyi bir dayak yememiş de ondan*. Ama annesi böyle öğütlere kulak asmıyordu. Kızının sekip sıçramalarında seneler önceki kendi çocukluğunu görüp nostaljiyle dolarak, “Hayatın hayal ettiği gibi olmadığını günün birinde anlayacak ama o günün bugün olması şart değil,” diyordu.

Zélia için her gün harikaydı, en harikası da cumartesi günüydü. O gün bütün hafta ilk defa olmak üzere babasını görürdü. Alvaro Staffa gündüzleri gazete muhabiri, akşamları da âlemciydi. Adam eve döndüğünde çocukları çoktan uymuş, Alvaro uyandığında da çoktan okula gitmiş olurdu. Babalık görevlerini hafta sonları yerine getiriyordu, karısı öğle yemeğini hazırlarken onun da çocukları oyalaması gerektiğinde. Alvaro çocuklarına sıkıntıyla bakarak kafasını kaşır, yazmak ve içmek dışında bildiği tek şeyi yapmaya hazırlanırdı, o da yazdığı ve ileride yazabileceği şeyler hakkında konuşmaktı. En küçük çocuğu uyandırmamak için yatak odasının kapısını kapattıktan sonra Zélia'yı bir dizine, Armandinho'yu diğerine oturtur, Francisco'yu bir tarafa, Zezinho'yu diğerine yerleştirir, Carlos, Julieta ve Alice'e de bağdaş kurup yere oturmalarını söylerdi. Ondan sonra çocuklarına muhabirlik maceralarını anlatırdı.

Bir gün Miss Rio Güzellik Yarışması'nın katılımcılarıyla birlikte Copacabana Palace otelinde, ertesi gün yaşanan bir havai fişek kazasının yol açtığı hasarı incelemek üzere Niterói'de olurdu. Başkanın onuruna Café Paschoal'da verilen öğle yemeği, şehir merkezindeki çekçeklerin kaldırılmasıyla ilgili tartışmalar... Santos-Dumont'a* arkadaşlarının verdiği altın plaket, Bom Jesus do Monte kilisesinin dört gözle beklenen kermesi... Ulaştırma bakanlığında imzalanan kararnameler, Avenida do Mangue'de bir gecekonduyu yerle bir eden yangın ve hani şu her zaman Rua Direita'da bulabileceğiniz kör müzisyenin (üstelik bakmakla sorumlu olduğu ikiz çocukları olmasına rağmen) tutuklanması... Adamın tutuklanması bir saçmalıklar silsilesiydi, polisin acımasızlığını göstermekten başka bir işe de yaramamıştı.

Evde hafta boyunca yalnızca bu zamanlarda huzur hüküm sürerdi. Alvaro'nun sesinden başka tek gürültü, düdüklü tencerenin sesi olurdu.

* Alberto Santos-Dumont (1873-1932). Modern hafif uçakların ilk örneklerinden olan tek kanatlı uçakları geliştiren Brezilyalı havacı. (ç.n.)

Ta ki bir gün Zélia'nın annesinin kehaneti gerçekleşene dek. Kızın başına, sıçrayıp sekmelerine son veren iki trajedi geldi. İlk babasının ölümüydü. İkincisi de çirkin olduğunu keşfetmesi.

Alvaro Staffa gazetecilik aşkını on beş yaşında fark etti. O sırada Rio sokaklarının lisans ve yüksek lisans diplomalarını almıştı bile. Sekiz yaşındayken annesi ve babasıyla birlikte İtalya'dan gelmiş, dokuz yaşında da yetim ve öksüz kalmıştı. Portekizceyi nasıl öğrendiği, okuma yazmayı nasıl öğrendiği, açlıktan, vebadan ya da bir bıçak darbesiyle nasıl ölmediği, sadece tesadüfle açıklanabilecek bir gizem. Feribotta şekerleme, tramvay durağında piyango bileti sattı. Ayakkabı boyadı, cam sildi, gazete dağıttı. Sokaklarda yaptığı ufak tefek işler ve takım elbise giyen saygın bir tipe yaptığı iyilikler sayesinde zor da olsa hayat kalmayı bildi. Bu saygın kişi Alvaro'yu haftada bir defa Lapada bir otel odasına götürüyor, "O Sole Mio"yu söyletip çıplak olarak sırtında yürütüyordu.

Alvaro on üç yaşına bile gelmeden dokuz kere tutuklanacaktı. Ustura sallamayı iyi bilirdi, *capoeira** ustalığıyla da korku salardı. Artık durulup oturmasının zamanının geldiğini düşünerek kendine bir kariyer planı çizdi, bu planı da terfi etmeye çalışmaktan ibaretti. Alvaro gazete dağıtıcılığından haber merkezinde ayak işlerine bakmaya geçti. Düşünülemeyecek kadar büyük bir sıçramaydı bu. İlk defa, çalışırken başının üstünde bir çatı vardı.

Terfi tam zamanında gelmişti. Alvaro'nun çıplak bir şarkıcı olarak hizmetlerine birkaç aydır ihtiyaç duyulmuyordu artık, çünkü çocuk büyümüş ve takım elbiseli adamın sırtını çiğneyemeyecek kadar ağırlaşmıştı. Ayrıca şimdi öyle imtiyazların keyfini sürüyordu ki... Kendine ait bir masası vardı, yapacak hiçbir işi olmadığında da bütün öğleden sonrayı bir kitabın arkadaşlığı eşliğinde oturarak geçirebilirdi.

* Brezilya'da yaşayan kölelerin kendilerini savunmak için geliştirdiği, kökü 16. yüzyıla dayanan savaş sanatı. (ç.n.)

Bu güzel yaşam, 1918’de, şehirde ilk İspanyol nezlesi vakalarının görülmesiyle sona erdi. Başlangıçta orada burada tek tük hasta vardı. Bir hafta sonraysa durum orada burada bir sürü hastaya dönüştü.

Ekim geldiğinde Rio nüfusunun yarısı hastaydı. Bir çarşamba sabahı haber merkezine yalnızca Alvaro, gazetenin editörü Camerino Rocha ve dizgici geldi. Camerino masanın arkasındaki çocuğa şöyle bir baktı, yazı yazıp yazamadığını sordu ve eline bir kalemle defter tutuşturup onu sokağa yolladı.

Alvaro Rio sokaklarında dolaşarak üç saat geçirdi. Kan kusaarak can çekişen adamlar, çoktan ölmüş anneleriyle konuşan çocuklar gördü. Evlerinden atılmış, sayıklamalar içindeki hastalar. Dünyanın sonunun geldiğini ilan eden uzun sakallı kâhinler. Kapalı kepenklerin ardından gelen ölüm öncesi çığlıklarını duydu, sokaklarda yüzlerce ceset saydı. Beyhude. Saymayı bitirdiği anda bir başkası ölüyor ya da şehir yönetiminin gönderdiği bir yük arabası cesetleri götürmeye geliyordu. Araba daha gözden kaybolurken eşiklerde ölüm saatinden sonra gelen saati, şehrin her gün kazılan toplu mezarlarından birinde yer kapma yarışına girme saatini bekleyen yeni cesetler belirliyordu.

Takip eden haftalarda Alvaro’nun rutini şöyle olacaktı: Haber merkezine gel, bir kalemle defter kap, yaşanan trajediyi kayıt altına al ve o günün gazetesini doldurmaya fazla fazla yetecek bir sürü hikâyeyle geri dön. Hastalığa ve gözünün önündeki dehşet verici sahnelerle bağışıklığı vardı sanki. Vücudunun neden direndiği belli değil; ruhuysa görüntülere direniyordu, çünkü bütün ailesinin sarıhummaya kurban giderek ölmesini seyretmişti zaten.

Salgından sağ çıkan muhabirler haber merkezine döndüklerinde Alvaro’yu bir daktilonun önünde oturur buldular. Çaylak muhabir hafta sonları ve Noel günü hariç her gün aynı yerde görülebilirdi, üstelik saatlerce de kalkmazdı; bu rutini öldüğü güne dek devam ettirdi.

Alvaro nasıl öldü? Bu hikâyenin iki versiyonu var. İlki, korkunç bir susuzluğa kapıldığı, bu sebeple önceliklerini yeniden gözden geçirdiği. Bu susuzluk başlamadan önce, çocuklarıyla geçirdiği zaman, saç kesimleri, doğum günü partileri, kahvaltıda ne yediği, akşam yemeğinde ne yiyeceği, bunların hepsi esas önemli şeyler arasında gerçekleşen anlamsız ayrıntılardı, esas önemli olan yazmak, yazdıkları hakkında konuşmak, yazdığı ve bundan sonra yazabilecekleri hakkında daha da etraflıca konuşabilmek için içmekti. Yeni Alvaro Staffa içinse (yani söndürülemez bir susuzluk çeken Alvaro Staffa içinse) öncelikler karısıyla çocuklarına katlanabilmek için içmek, saçını kestirmeden önce ve sonra içmek, daha fazla içmek için doğum günü partilerine katılmak ve son zamanlarda yazdıkları üstüne sarhoş sarhoş zırvalamaktı.

Akşamdan kalmalığıyla haber merkezine zar zor gidebiliyordu. Camerino'dan biraz azar işitiyor, sonra kendine gelmek için kokain çekmeye başlıyordu. Saf mal, Alman malı, doğrudan Merck laboratuvarından gelme, Gloria Hotel'in arkasındaki karaborsadan alınma.

Alvaro'daki bu değişikliğin en önemli sonucu evinin kilerinde görülebilirdi. O zamana dek kiler belli bir mantığa göre işliyordu: Ayın başında dopdolu oluyor, ayın sonunda da boşalıyordu. Alvaro dağılmaya başladıktan sonra her gün ayın sonuymuş gibi geçer oldu. Geriye kalanlar bir avuç un, birazcık şeker, birkaç fasulye, tek bir soğandı. Bir tek muz çocukların açlığından kaçmayı başarmış ve kahverengiye dönmüştü, aile sefalet içinde yarı çürümüş meyveyi yesek mi yemesek mi diye tartışıyordu.

Alvaro otuz beş yaşında sirozdan öldü. Ölümünün bu versiyonunu kabul eden arkadaşları cenaze törenini ülkenin en büyük yeteneklerini en verimli zamanlarında öldüren tahrip edici bağımlılıklara veryansın ederek geçirdiler.

Bu hikâyenin ikinci bir versiyonu da var, bu versiyonda Alvaro Staffa, kendini sıfırdan yaratan bu adam, yönünü kaybetmiş

ama evlendikten sonra kendini yeniden bulmuş olan bu ip gibi dümdüz adam, birtakım kuşkulu davranışlarını devam ettirmişti. Alvaro sokaklardaki hayatı ve oralarda bulunan insanları severdi. Arada sırada melez bir kıza vurulurdu, en iştah kabartıcı buldukları daima melez ırktan kızlardı. Sonra aşkı bir kere daha sona erer ve hayat devam edip giderdi.

Büyük perhizden önceki salı günü bir karnaval grubuyla yürümekte olan o samba dansçısıyla tanıştığında da niyeti buydu. Kızın dişleri göz akları kadar beyazdı, gerçi gözlerini görmek de mümkün değildi ya. Rosa kapalı gözlerle ve kocaman bir gülümsemeyle dans ediyor, kalçalarını Alvaro'nun daha önce hiç görmediği bir şekilde sallıyordu. O kalçaların kişiliği vardı. Sıkı, sert, güçlü ve karşı konulamaz.

Alvaro'nun o kalçaları hakkıyla incelemesi üç ay sürdü, Rosa'nın pansiyon odasında yapıyordu bu işi. Bütün bir öğleden sonrayı vücut sıvıları alışverişinde bulunup karşılıklı aşk yeminleri ederek geçirebilirlerdi. Rosa kulağına İtalyanca bir şeyler fısıldaması için Alvaro'ya, Alvaro da çıplak dolaşması için Rosa'ya yalvarırdı. Rosa bu ilişkiye kendini tamamen adamıştı. Alvaro ise bu ilişkiye penisini tamamen adamıştı.

Ta ki bir gün Alvaro penisini ve İtalyanca aşk sözcüklerini alıp pansiyonu terk edene dek. Evinde, karısı son doğumun ardından iyileşmişti, bu da Alvaro'nun ihtiyaçlarını karşılayacak başka yolları olduğu anlamına geliyordu. Rosa'ya insanın belki büyük teyzesine veda edeceği gibi veda etti: Onu bir daha asla görmeyeceğini bilerek ve buna pek aldırış etmeyerek.

Rosa terk edilmeyi kaldıramadı. Vazoları kırdı, giysilerini yırttı, fare zehiri içmeyi düşündü. O kadar kilo verdi ki Alvaro'dan başka bir de kalçalarını kaybetti. Çok geçmeden gözlerinin altında torbalar oluştu, saçları karmakarışık oldu ve Rua Direita'daki tavernalardan birinde garsonluk yaptığı işinden kovuldu.

Rosa, Rio'daki en saygıdeğer Candomblé' rahiplerinden biri olan Oluô Teté'nin kızı olmasaydı, mesele bu kadarla, Rosa'nın ilk aşkını acı bir şekilde kaybettiği için yanıp yakılmasıyla kapanırdı. Oluô'nun Vila da Penha'daki tapınağı, ülkenin dört bir yanından önemli politikacıları kendine çekmişti. Botafogo'dan gelen atlı arabalar bahçe kapılarının önünde durur, içlerinden yüzlerini şapkalarıyla örtmüş, yelpazelerinin ardına saklanmış aristokrat hanımefendiler inerdi. Oluô Teté hastaları nasıl iyileştireceğini biliyor, ölümlerin dilinde konuşabiliyordu. Ruhları yönlendirmeyi, güneşi ve yağmuru çağırıyor biliyordu.

Kızını o durumda gören Oluô, her babanın yapacağı şeyi yaptı: Yumruklarını sıkıp İtalyan serserinin sonsuza dek cehennemde yanmasını diledi. O söz konusu olunca, arzusu kolaylıkla yerine geldi, çünkü uygun kaynaklarla doğrudan bağlantısı vardı. Oluô bir inek kurban ettirdi ve Rosa'dan Alvaro'yla üzerinde yatıkları yatak çarşaflarını getirmesini istedi. Kızını kana bulanmış çarşafıya sarıp ne olduğu anlaşılmayan bir lehçede dua etmeye ya da lanetler yağdırmaya başladı. Morro do Cariri gecekondu mahallesinin davulları hafta sonu boyunca hiç susmadı.

Pazartesi sabahı, Alvaro içmeye başladı.

Rosa'nın nefreti o kadar güçlü, babasının büyüğü o kadar kudretliydi ki, Alvaro'nun üstüne yağdırılan lanetler onun tohumuyla dünyaya gelmiş herkesi etkiledi, adamın sekiz çocuğunun ve Rio'nun kuzey yakasının dört bir tarafına dağılmış on altı piçinin hepsinin hayatını tehlikeye attı.

João babasıyla aynı ay içinde öldü. Babasının boş yatağına kıvrıldı, üç gün üç gece durmadan ağladı, sonunda kederden öldü. Julieta iki hafta sonra hastalandı. Doktor çocuk felci teşhisi koydu, kızın bir daha yürüyemeyeceğini söyledi.

Dul eşi ve geriye kalan çocukları, o acı dolu ayları hatırlamaktan hoşlanmaz. Bilinen şu, o sırada on üç yaşında olan Carlos

* 19. yüzyılın başlarında doğmuş, iki milyon civarında inanana bulunan Afrika kökenli Brezilyalı inancı. (ç.n.)

evin erkeği oldu. Bir de, Campo de Santa civarındaki tembel-hayvanların kaybolmaya başlaması, ailenin egzotik etlerin tadına bakmaya başlamasıyla aynı zamana denk geldi.

Bundan kısa bir süre sonra Bangu'da işçi mahallesinde yaşayan bir akrabaları onları yanına aldı, evde beş odayla bir banyo, kapıya gözcülük eden bir İsa peygamber resmi, bahçede tavuklarla mango ağaçları vardı. Zélia'nın ailesine bir oda, banyo kuyruğunda da son sıra verildi.

Zélia akrabalarıyla yaşamaya gittiğinde babasının verdiği mavi defter hâlâ ondaydı. *Dünya hakkında düşündüklerini yazman için bir hediye*, demişti babası. Zélia'nın küçük kolları Alvaro'nun boynuna dolanmış, Alvaro da gözlerini yumup kendisine verdiği aile için Tanrı'ya şükretmişti. İlk sayfaların acemi cümleleri çok geçmeden o ıstıraplı aylarda yazılan ayrıntılı paragraflara dönüştü. Yazmak Zélia'nın tek avuntusuydu. Şiltesinin altında sakladığı bir avuntu. Daha sonra iki kuzeni defteri bulacak, akşam yemeğinden önce kıkırtılar arasında birkaç pasajı yüksek sesle okuyacaklardı. Buna tepesi atan Zélia'nın annesi yeğenlerine saldırarak kızını savunacak, karşılığında da ağabeyinin saldırısına uğrayacaktı. *Kendini ne zannediordu, alt tarafı sadakayla yaşayan biriydi, başka bir şey değil.*

Daha sonraları, Zélia dayısıyla yengesinin evinden ayrıldığı sırada defter çoktan ortadan kalkmıştı. Doğruca çöpü boylamıştı, çünkü Zélia çöplerin arasına gömüldüğü takdirde defterin kuzenlerinin alaylarını da beraberinde götürebileceğine dair bir yanılsama içindeydi. Hepsi saçma sapan şeylerdi zaten.

Zélia pek çok şeye katlanmayı başardı. Yamalı giysilere, ikinci el külotlara katlandı. Ayak bileğinin çevresinde gevşek dururken ayak parmaklarını sıktıkça sıkın ayakkabıları senelerce giymeye katlandı. Kuzenlerinin kahkahalarına ve yeni evlerindeki on beş kişinin çamaşırlarını yıkayıp yemeklerini yaptıktan sonra her zaman yorgunluktan tükenmiş halde olan annesinden sevgi

görmemeye katlandı. Su gibi çorbaya, daha küçük kardeşlerinin çığlıklarına katlandı.

Ama ergenliğe katlanamadı. Dümdüz göğsünde iki fasulye tohumu olduğunu fark edince, kanamasına eşlik eden karın ağrıları çekmeye başlayınca, beklenmedik arzulara ve korkulara kapılır olunca, taviz vermez iyimserliğinin beli büküldü.

Zélia'nın ağzı ev kadar kocaman, Zélia'nın ağzı ev kadar kocaman, kuzenlerinin yeni teranesi buydu.

Zélia bir öğleden sonra evde sadece birkaç kişi varken banyoya gitti. Kapıyı kilitleyip aynada yüzünü inceledi. Karşısında gördüğü, şakaklarına doğru kocaman bir saç tokası sarkan hafifçe şaşı bir çocuğun yüzü değildi artık. Hale yola girmez saçları olan, gözleri ve burnu orantısız, yayla gibi alnı sivilcelerle beneklenmiş, dudak ve diş dolu koca ağızlı bir kızın yüzüydü. Fazlalıklarla dolu, gereksiz, aşırıya kaçmış bir ağızdı bu. Yüzünü acımasızca yarıp geçen iki kalın çizgi. Zélia orada dururken yaşamı boyunca vazgeçmeyeceği bir sonuca vardı: Çirkindi.

Mutsuz olacağı kaderinde ve yüzünde yazılıydı. Büyürken edindiği arzularla korkulara, göğsünden yabancı ot gibi fişkıran yeni bir acılık karıştı. Zélia'nın kendi kendine böyle düşünmenin saçmalık olduğunu söylediği ve o acı yabancı otları teker teker yolduğu ergenliğinin ilk yıllarında bile otlar amansızca yeniden çıkıp çoğalıyordu. Sonunda bir gün Zélia onları yolduktan vazgeçti, bir kez daha aynaya baktı ve yüzünün çirkinliği ile yaşamın getirdiği üzüntülerin, yüreğinde hissettiği o acılığa kusursuz yoldaşlar olduğuna karar verdi.

Yeni Zélia işte o zaman doğdu. Eski Zélia'dan sadece –artık çarpık bir hali olan– yaşama hevesini miras almıştı. Bundan sonra diğer insanları, dünyayı kavrayabilmek için kurulmuş acımasız bir sisteme göre sınıflandıracaktı. Mutsuzluk çeken tek kişi olmak istemiyordu, olmayacaktı da. O andan itibaren hem gerçekler hem de sadece söylentiler aracılığıyla her yerde mutsuzluk bulmayı başardı, bunu da koca ağızıyla dört bir yana yaydı.

Daha iyi bir hayatın hayalini kurduğunda, kalan son bir umut ışığına sarılıyordu. On sekizinci doğum gününden biraz önceydi. Birkaç aydır baba tarafından uzak bir kuzeniyle mektuplaşıyordu, ailesiyle birlikte Minas Gerais eyaletinin güneyine yerleşmiş olan Nicolas Staffa diye biriyle. Nicolas'ın babası, Lambarı kentinde nüfuzunu her geçen gün hızla artıran bir eğlence girişimcisiydi. Bir gün Nicolas Zélia'ya yazıp babasının bir işi için Rio'ya geleceğini, bu seyahatten faydalanarak Clube dos Democraticos'daki bayram balosuna kadar kalacağını bildirdi. Zélia ile kız kardeşleri de baloya gelmek ister miydi? Zélia utangaç ama hevesli bir cevap yazdı: Elbette, seve seve giderlerdi.

Zélia Staffa, Zélia Staffa diye tekrarladı genç kız kendi kendine gülümseyerek. Hayat şakalarla doluydu. Zélia önceki aylarda kendi adını, tanıdığı bütün delikanlıların soyadıyla birleştirip durmuştu: Zélia Camargo, Zélia Cavalieri, Zélia Calixto. Bir sürü ihtimalin arasından isminin yine Zélia Staffa olarak kalacağı kimin aklına gelirdi? *Zélia Staffa*. Bu isim ona yakışıyordu.

O sırada Zélia ağzının büyüklüğünün ve o ağzı çevreleyen bütün nahoş unsurların çoktandır farkındaydı. Ama Nicolas'la olan mektuplaşmalarından dolayı umuda kapılmasının iki sebebi vardı: Birincisi, zaten tanışıyorlardı, yani genç adam Zélia'nın yüzünün cömert ölçülerine aşina olduktan sonra bile iletişime devam etmeyi kendi özgür iradesiyle seçmişti. İkincisi de Zélia'nın kalemi kâğıdı eline aldığı anda çağının en ilginç kadınlarından birine dönüşmesiydi.

Zélia balodan başka bir şey düşünemiyor, alçak sesle şarkı söylüyordu. Saçlarını örmeyi denedi ve o birkaç gün içinde çocukluğunun gülümsemelerini andıran son birkaç gülümsemesini etrafa gösterdi. Elbisesini kendisi dikti, çan etekli, kabarık kollu, toz pembe bir elbiseydi bu. Dansa giderken ve çıkışta giymek üzere fildişi renkte bir kumaştan bir bolero ceket dikti. Yeni eldivenler aldı, borcu taksitle ödenecek bir şapka aldı, en büyük ablasının küpelerini ödünç istedi. *Genç Hanımın Günlüğü* der-

gisinde bulduğu güzellik ipuçlarını uyguladı. Gözlerini salatalık maskeleriyle dinlendirdi, saçlarını aloe verada bekletti, cildine bal rengi bir ton versin diye banyo suyuna tentürdiyot damlattı. Dans günü geldiğinde o kadar mutluydu ki kendini âdeta güzel hissediyordu.

Ama dans iyi gitmedi. Danstaki Nicolas, Z lia'nın mektuplardan tanıdığı Nicolas'tan farklıydı. Nazik ama mesafeliydi. Neşeli ama sessizdi. Sohbetleri birbirlerine iki   cümle söyledikten sonra bitti. Aralarında büyük bir mesafe vardı, aylar süren yazışmaları sırasında o kadar sağlam bir köprü kurmayı başardıkları Lambari'yle Rio arasındakinden bile daha uzak bir mesafe.

Z lia akşamın ortalarında bir noktada, Nicolas'ın mektuplarını okuyarak geçirdiği gibi keyifli saatler geçirme umutlarını rafa kaldırdı. Makyajını tazelemesi gerektiğini söyleyerek geç adamı balo salonunun ortasında tek başına bıraktı. Nicolas "hıhı" bile dememiş, sadece başını sallamıştı. Z lia arkasını dönüp gözyaşlarına boğuldu. O ilginç Z lia ya da Nicolas'ın gözünde kendini ilginç gören Z lia, yerini  zg n ve güvensiz bir kıza bıraktı. Giderken duvar boyunca uzanan aynada kendine bir göz attığında buruşuk bir etekten, berbat kabarık kollardan ve ev kadar kocaman bir ağızdan başka bir şey göremedi.

Nicolas'ın ağzından zorla   beş sözcük çıkması, Z lia'nın kendisi hakkındaki düşüncelerini değiştirmişti. Danstaki hiç kimsenin onunla yan yana olmak istemeyeceğinden emindi. Giyinmeyi kesinlikle bilmiyordu. Bukleleri gereğince kıvrıcık değildi. Ona  zel bir şeyler katan allığı çoktan silinmişti. Hele o kırmızı ruj... Ne demeye kırmızı ruj kullanmayı seçmişti ki? O ruj trafik işığından fazla dikkat çekiyordu. Z lia salonun köşesinde bir sandalye arandı ve gecenin geri kalanını orada geçirdi. Gözden kaybolmayı diliyordu ama imkânsızdı bu. Onunki gibi bir ağızla asla gözden kaybolamazdı.

Ama o akşam Z lia'nın en büyük hatası ne elbiseydi, ne saı, ne de ruj. Salonun köşesinde Plinio oturuyordu, ince boyunlu,

yüzünde sanki sürekli çışı varmış gibi acıklı bir ifade olan genç bir adamdı. Plinio köşelerde oturmaya alışkındı, bu köşede de kendini tam anlamıyla evinde hissediyordu. Zélia yanına oturduğunda, bukleleri yarı yarıya açılmış ya da aşırı büyük ağızlı bir kız görmedi. Kendisi gibi köşede oturmayı yeğleyen bir kız gördü sadece.

Ertesi sene evlendiler. Plinio Correia, Rio de Janeiro'nun elektrik şirketinde kırk sene boyunca müdür olarak kalacaktı. Maaşı asla içler acısı ya da muhteşem seviyede olmayacak, tutkuları ise hiç var olmamak ile tuhaf kaçmak arasında gidip gelecekti. Hayattan daimi bir hareketlilik dışında hiçbir beklentisi yoktu, ona göre bilinmeyen şeyler daima tehdit unsuruydu. Plinio'nun başına gelecek en büyük serüven, Iguaçu şelalesine yapacağı beş günlük bir otobüs yolculuğuydu. Zélia'yla ikisi en sıradan biçimde yaşlanacaklardı, her geçen gün birbirlerinden daha da uzaklaşarak.

Zélia başlangıçta evliliği Bangu'daki mutsuz günlerinin çözümü olarak gördü. Daha sonra da bir hata olarak. Her gece yanında yüksek sesle horuldayan bir hata. Zélia, Plinio'nun ağzı sonuna kadar açık halde uyumasını seyrederken, hayatının vasatlığını düşünürdü. Nicolas'ı düşünürdü, o gece baloda daha fazla çaba sarf etmiş olması gerektiğini düşünürdü. Tijuca'da Bay Hiç Kimse'nin karısı olmak yerine Lambari'nin Kumarhaneler Kraliçesi olabileceğini düşünürdü.

Zélia bir şeyi hiçbir zaman öğrenmedi, Nicolas'ın o gece mesafesini korumasının sebebi, zayıf bir zekâ sergilemesi ya da Zélia'nın kusursuzluktan uzak görünüşü değildi. Olan şuydu, Lambari'de on-on iki civarında bekâr kadın görmeye alışkın olan genç adam, Clube dos Democraticos'ta o kadar çok sayıda ilgi çekici Rio'lu kız görünce büyük bir heyecana kapılıp gitmişti. *Bu şehir bir cennet*, diye düşünmüştü. Önceliklerini yeniden değerlendirirken hiç zorluk çekmemiş, evliliği listenin en sonuna, birkaç sene çeşitli denemelere girişmeyi de en tepeye yerleştirmişti.

Belki de sebep Oluó Teté'nin lanetiydi. (Oluó art arda sekiz randevusunun başarısızlığa uğramasının ardından hüsrana kapılmış, bütün sabrını yitirerek Rio'daki kadınların hepsine büyü yapmıştı.) Öyle ki, Rosa'nın annesinin zamanından beri Rio kadınları çok güzel, çok akıllı ama şehrin erkeklerine sadece tek bir kadın seçmeye mecbur kalmama lüksünü tanıyacak kadar çok sayıda olmanın lanetini göğüslemek zorundadır.

İşte Zélia Tijuca'da yaşamaya böyle başladı. Buradan hiçbir zaman ayrılmayacağını gayet iyi biliyordu. Kötü bir yer değildi. Bangu'daki evin arka tarafındaki o ufacık odadan çok daha iyiydi. Ama Zélia hayatın beraberinde getirdiği armağanları görmeyi başaramıyordu. Sadece ortalama kocasını, sıradan çocuklarını, basit ve eski evini görüyordu. Bir zamanlar yanında mavi bir defter taşıyan kız, sadece kendisinin görebildiği kusurları ortaya çıkarmak için dünyayı keşfe devam ediyordu.

Bir komşusu güneydın demezse, bunun sebebi Zélia'yı görmemesi değil, görmezden gelmesiydi. Aldığı *guava* kurtlu çıkarsa, satıcı onu kazıklamak istediği içindi. Dona Irene kilo aldıysa, mutsuz olduğu içindi; kilo verdiyse morali bozuk olduğu içindi. Fırıncının kızı kasada çalışıyorsa koca bulmak içindi, dükkâna yardım etmiyorsa kalın kafalı olduğu içindi. Vaftiz kızının notları iyiye gösteriş yapıyor demekti, karnesini saklıyorsa akılsızın biriydi.

Peki sana ne demeli, radyo dinlemekten başka bir şey bilmez misin sen? Zélia kocasıyla, o büyük hatasıyla konuşurken kollarını kavuşturup burnunu havaya dikerdi.

Köşesinde oturan Plinio ise cevap vermezdi. Pek çok erkeğin başına musallat olan o ıstırapı çekiyordu o da: birkaç senelik evliliğin ardından edilen sessizlik yemini. On beşinci evlilik yıldönümlerinde adamın geçirtilerinin sayısı ağzından çıkan hecelerin sayısını geçmişti.

Zélia'nın sürgit tatminsizliği bir noktadan itibaren kadının görünüşünü değiştirmeye başladı. Kabağı keserken, tıkanmış

lavaboyu açarken, üst rafların tozunu alırken yüzünü türlü türlü şekillerde ekşitiyordu, bunlar başlangıçta yersiz şeylerdi, ama sonraları çehresinin kalıcı unsurları oldu.

Azıcık uykuyla geçen gecelerin sonucu olarak çok geçmeden gözlerinin altında koyu renk halkalar belirdi. Zélia çocukluğunda uykuya savaş açmıştı, evliliğini takip eden senelerdeyse bir türlü uykuya dalamaz oldu. Ah, azıcık bir uyku o sıkıcı, zavallı hayatına ne kadar iyi gelirdi! Nerede onda o şans. Zélia her geceyi uykusuz yatarak geçiriyordu, bu da koyu halkalarını artırıp berbat ruh halini iyice kötüleştirmekten başka bir işe yaramıyordu. Toyluk yıllarında o kadar can attığı uykusuz geceler, bitmek bilmez ömrünün geri kalanı boyunca taşıması gereken bir yükü şimdi.

Bir süre sonra, Zélia aynaya baktığında çirkin olduğu için mi hayata küstüğünü, yoksa hayata küstüğü için mi çirkin olduğunu birbirinden ayıramaz olmuştu artık. Kaçışı pencereydi. Oradan kendi acı verici gerçekliğinin ötesindeki her şeyi görebiliyordu. Euridice'i, o kadar da huzurlu bir görünüşü olmayan ve Zélia'nın nasıl dağıtacağını gayet iyi bildiği yargıyı en çok hak eden bu genç kadını da işte oradan gördü.

Göz açıp kapayıncaya kadar beş parasız kalacaklar. Demişti dersiniz: Euridice ziyafet vermeyi biliyor ama birkaç sene sonra ekmek kırıntısına muhtaç olacak.

iki

Mali sıkıntıları hane bütçesinde değil, sadece başkalarının kafasında olduğu için Euridíce planlarını uygulamayı sürdürdü. Pastalar hayal etti, yeni çorbalar denedi, özgün soslar uydurdu. Tarifleri dikkatle defterine yazıyordu. O defter Euridíce'in günlüğüydü. Ev içi sürgününe katlanabilmek, o evin duvarlarının bunaltıcılığını azaltmak için yaptığı her şeyin hesap defteriydi.

Birkaç ay sonra, Euridíce'in sağa yatık el yazısı defteri baştan sona doldurmuştu. Defterini kocasına göstermenin vaktinin geldiğini düşündü. Özel bir akşam yemeği hazırladı, Antenor'un sevdiği yemeklerden birini yaptı: Madeira sosunda hindi madyon.

Yemekten önceki gün hindiyi almak için tavuk pazarına gitti. Kuş elinde eve döndü, Zélia uzaktan seyrediyordu, öfkeliydi, çünkü henüz Noel gelmemişti ki. Euridíce hindiyi bahçeye saldı, kesmeden önce hayvana vereceği *cachaça* dolu kâseyi hazırlamak için eve girdi. Alkol kuşu sakinleştirir, etinin yumuşacık olmasını sağlardı. Euridíce içki dolabını kapatıp kapağa yaslandı. Tarifler kitabı bitmişti, Euridíce kitabı bastırmak ve (kimbilir?) belki bir yenisini yazmak istiyordu. Kendi radyo programını yapacak, hatta

* Fermente şeker kamışından yapılan, Brezilya'nın en sevilen içkisi. (ç.n.)

belki *Genç Hanımın Günlüğü* dergisinde köşesi olacaktı! Yeni evli kadınlara yemek pişirme ve pasta yapma dersleri verecekti. İri gözleri daha da irileşti. Her şey parmaklarının ucundaydı, tek yapması gereken Antenor’la konuşmaktı. Evet, sadece onunla konuşması gerekiyordu. Gözleri normal boyutlarına döndü. Euridice kâseyi hindiye vermeden önce *cachaçadan* iki fırt da kendisi içti.

Büyük Ziyafet Akşamı’nda Antenor eve her zamanki gibi akşamüstü beş buçukta döndü. Karısını alnından öptükten sonra üstünü değiştirmek için yatak odasına yollandı. Terliklerini giyip akşam yemeği için yeniden alt kata indi. Yemek odasına, yatak odalarına ve yan taraftaki eve, Euridice’in mutfağından her zaman yayılan kokulardan daha da olağanüstü kokular yayılıyordu. Zelia’nın kocası bu yüzden şikâyetinde bulundu. “Yine mi dünden kalma çorba?”

Antenor, sadece özel günler için saklanan İtalyan işi masa örtüsünü ve şarap kadehlerini görünce şaşaladı. *Üstlerinde şu kahverengi şeylerden olan* en sevdiği yemek, yani hindi madalyon da dahil olmak üzere dört çeşit yemeği görünce şaşkınlığı arttı. Ama onu esas şaşırtan karısının iştahsızlığı oldu. Euridice yemek boyunca kocasının yanında sessizce oturdu, çocuklara tatlıyı mutfakta yedirdi. Antenor narenciyeli parfesinin yarısına geldiğinde Euridice kendine bir kadeh şarap koydu, bir yudum içti ve defteri masaya bıraktı.

“Şuna bir baksana Antenor,” dedi defteri kocasına doğru iterek. “Bütün tariflerim bu defterde yazılı. Sence bastırabilir miyim, ne dersin?”

Antenor tabağını bir tarafa itti. Çaktırmadan geçirdi ve defterin sayfalarını karıştırmaya başladı. Euridice hiç kıpırdamadan yerinde oturuyor, sayfaların hışırtısını dinliyordu, sonunda kocası kahkahayı patlattı.

“Dalga geçmeyi bırak be kadın. Ev kadınının birinin yazdığı kitabı kim alsın?”

Kocasının kahkahası Euridíce'in bir kulağından girdi ama öbüründen asla çıkmadı. Euridíce başını eğdi, önlüğünün büzgüleriyle oynamaya başlayarak açıklamaya çalıştı. Senelerdir yemek yapıyordu, yaptığı yemekler de gayet güzel gibiydi. Ama Antenor'un çene çalmaya sabrı yoktu. Adam, gerçekten önemli olduğunu düşündüğü konuya döndü.

"Kürdanı uzatsana şuradan."

Ve Euridíce, o duvarların veya annesiyle babasının evinin duvarlarının ve o mahallenin ötesindeki yaşamı hiç tanımamış olan Euridíce, kocasının haklı olduğunu düşündü. Antenor bir sürü şey bilirdi. Muhasebe okumuştı, Banco do Brasil'de çalışıyor, başka erkeklerle siyaset tartışıyordu. Euridíce tarifleri üstünde çalışırken anlamlı bir şey yaptığına kesinkes inanıyordu ama şimdi, kocasının önünde her şey değersiz görünüyordu. Kitap bastırmak, radyoda program yapmak, hepsi hayaldi. Ailede vizyon sahibi kişi Antenor'du, işe giderken trolleybüsten gördüğü şeylerin belirlediği bir vizyondur bu. Ama bu kısıtlı vizyon bile Euridíce'den gelebilecek herhangi bir şeye kıyasla daha geniş bir açığa sahipti. Euridíce evinin duvarlarının, mahalle pazarının, mutfak dolabındaki tahılların ve içini kemirip duran ezici boşluğun ötesini hiç görmemişti.

O akşamın geri kalanı diğer akşamlar gibi geçti. Anneyle kız sofrayı toplarken Antenor'la Afonso Rádio Nacional'ı dinlemek üzere oturma odasına gitti. Euridíce başını kaldırmadan yıkadı bulaşıkları. Bir-iki damla gözyaşı bulaşık suyuna karıştı.

"Olmuş mu anneciğim?"

Cecilía bir taburenin tepesinde ayak parmaklarının ucunda durmuş, annesinin tabakları kurulamasına yardım ediyordu.

"Olmuş Cecilía. Günü gelince şahane bir ev kadını olacaksın."

Euridíce masadan son olarak defterini aldı. Parmaklarını kapakta gezdirdi, sonra başını kaldırıp bakışlarını başka tarafa çevirdi. Defteri çöpe attı, defter parfe kalıntılarının üstüne düştü.

İki saat sonra Antenor gürültüyle nefes alıp veriyor, Euridíce ise örtülerin arasında bir o yana bir bu yana dönüyordu. Bu adam iyi bir kocaydı, bunu biliyordu Euridíce.

Antenor hiçbir zaman günlerce ortadan kaybolmazdı, Euridíce'e fiske bile vurmamıştı. İyi bir maaşı vardı, çok az şikâyet eder, çocuklarla sohbet ederdi. Hoşuna gitmeyen tek şey radyo dinlerken ya da gazete okurken, geç saatlere dek uyuduğunda ya da öğle yemeğinden sonra şekerleme yaptığında rahatsız edilmektir. Terlikleri yatağın ayakucuna paralel gelecek şekilde konduğu, sütte yağ topakları olmadığı, çocuklar evde koşmadığı, kanepenin yastıkları muntazaman yerleştirildiği, pencereler saat dördü geçmeden kapatıldığı, sabah yediden önce gürültü yapılmadığı, radyonun sesi asla çok yüksek ya da çok alçak olmadığı, banyo okaliptüs koktuğu ve kendisi asla üst üste iki kere aynı yemeği yemek zorunda kalmadığı sürece fazla bir şey istemezdi.

Peki.

Tam anlamıyla doğru sayılmazdı bu.

Kısmen doğru sayılırdı.

Euridíce'in hatırlamaktan hoşlanmadığı "kısmen" kısmı ise, yatak çarşafını lekelemeyi başaramayarak kocasını hayal kırıklığına uğrattığı o pek üzüntü verici akşamlarla ilgiliydi. Euridíce o geceyi bir komşusunun bitkilere iyi geldiğini söylediği birtakım tavuk kemikleriyle birlikte arka avluya gömebilseydi gömerdi. Ne var ki Antenor bunu yapmasına hiçbir zaman izin vermemişti, Viski ve Gözyaşı Geceleri yüzünden hiçbir zaman izin vermemişti.

Böyle geceler iki ya da üç ayda bir yaşanırdı. Antenor eve gelir, karısını alnından öper, üstünü değiştirmek için yatak odasına gider ve terlikleriyle oturma odasına gelirdi. Euridíce ile Cecilia akşam yemeği sofrasını kurmaya başlayınca Antenor, "Bugün yemeği biraz geç yiyeceğim kadın," derdi. "Önce viskimi içeceğim." Euridíce ona *viskini içtiğinde neler olduğunu biliyorsun*

anlamında bir bakış atar, Antenor da *viskimi içtiğimde ne yaptığımı gayet iyi biliyorum* anlamına gelen bir bakışla cevap verirdi.

İşin aslı, Viski ve Gözyaşı Geceleri sırasında Antenor sadece viski içtiğini biliyordu. İlk birkaç yudumun ardından acayip şeyler olmaya başlar, Antenor da olup bitenlere kapılıp giderdi.

Mesela: Bu gecelerin başlangıcında, her şey yolundaymış gibi görünürdü. Antenor Antenor'du, Euridíce de Euridíce, Afonso ile Cecilía ise oturma odasında top kapmaca oynayan iki mutlu çocuk. Metamorfozlar ilk kadehin ardından başladılar, çünkü çocukları erkenden yatırmak için aceleyle koşup gitmiş olan Euridíce oturma odasından Euridíce olarak çıkmış olsa da *kendini düşün gecesi için kocasına saklayamayan sürtük* olarak geri dönerdi.

“Kimdi o herif?”

Koltuğuna gömülmüş olan Antenor, elinde bir kadeh viskiyle karısına yüreğinden bıçaklanmış bir adam gibi bakardı. “Kimi soruyorsun Antenor?” diye sormanın bir anlamı yoktu.

“Onu diyorum Euridíce. O herifi. Adını bilmeye hakkım var!”

Antenor nasıl da acı çekerti. Burnu akmaya başlayana kadar ağlardı. Kendine acıtmaktan perişan olurdu. Çalışkan bir adamdı, ciddi bir adamdı, sürtüğün tekiyle evli olmayı hak etmiyordu.

Metamorfozlar sürerdi. Afonso ile Cecilía, Antenor'un çocukları değil, kimbilir kimin çocukları olurdu, çünkü evlenmeden önce iffetini korumayan bir kadın evlendikten sonra da iffetsizliğe devam edebilirdi pekâla. Onun gibi bir adam bunu mu hak ediyordu yani? Öyle miydi? “Söyle bana Euridíce, ben bunu mu hak ediyorum? Neden? Neden?”

Bu gecelerin tek olumlu yanı, fitillerinin kısa sürede sönüp gitmesiydi. Hep aynı şekilde biterdi bu geceler, Antenor kanepede uyuyakalır, Euridíce de viski kadehini kocasının elinden alırken, “Antenor, beni iffetsiz yapan içtiğin şu viski,” diye fisıldardı.

Evet, Antenor iyi bir kocaydı. Euridíce, Parfeye Bulanmış Defter Gecesi'ne dönüşen Büyük Ziyafet Akşamı'nda böyle düşündü. Kocasının iyi nitelikleri konusunda kendi kendini ikna ettikten sonra genellikle soğukkanlılığını yeniden kazanırdı ama o gece böyle olmadı. Antenor'un kahkahalara boğulmuş olması Euridíce'in uyumasına izin vermiyordu.

Oturma odasındaki saat üçü vurduğunda Euridíce bunun bir çağrı olduğunu anladı. Kalktı, terliklerini giydi, mutfğa gitti ve çöpü karıştırdı. Defter artık parfeye kaplıydı, çırpılmış kremayla yapış yapış olmuş bir kâğıt yumağıydı. Islaklık bazı sayfalarındaki sözcükleri bulanıklaştırmış, bu yüzden bazı tariflerin adımlarını takip etmek güçleşmişti. Mesela çikolatalı trüfün tarifini okumak imkânsızdı. Ama Euridíce aldırmadı, o tarifi ezbere biliyordu zaten. İlk defa Cecilía'nın ilk doğum günü partisinde denemişti. Ondan sonra sokaktaki bütün kadınlar tarifi istemiş, çok geçmeden de Euridíce'in tatlısı Tijuca'daki bütün çocukların doğum günü partilerinde boy gösterir olmuştu. Ama şimdi tarifi görüp görememesinin ne önemi vardı ki? Defteri kurtarmaya neden karar verdiğini bile bilmiyordu. Euridíce siyah defterinin kapağını bir bez parçasıyla temizlerken düşüncelerini bir tarafa itti. Islak sayfaların arasına beyaz dosya kâğıdı koydu, defteri oturma odasındaki rafta duran ansiklopedi ciltlerinin arkasına tıktı.

Yatak odasına döndü ve ancak o zaman uykuya dalabildi.

Hayat devam etti. Çocuklara muzla spagetti. Kocası için, soğanın ağza gelmediği yemekler. Kendisi içinse vaktinden önce biten ve ona kanepeye oturup ojelerine hayran hayran bakması için vakit tanıyan ev işleri.

Defterin ansiklopedi ciltlerinin arkasına gömülmesini takip eden aylar kolay geçmedi. Euridíce kendini çocuklarına adamaya çalışıyordu ama şaşı bir adanmışlıktı bu, bir gözüyle Afonso ile Cecilía'nın okula gitmek üzere doğru dürüst giyinip giyinmediklerini kontrol ederken, diğer gözüyle de soruyordu: *Yaşam gerçekten sadece bunlardan ibaret olabilir mi?* Bir gözüyle çocukla-

rın ödevlerine yardımcı olurken, diğer gözüyle soruyordu: *Bana artık ihtiyaç duymadıklarında ne olacak?* Bir gözüyle çocuklara masallar anlatırken, diğeriyle soruyordu: *Okul formalarının ötesinde, çarpım tablosunu ve bütün bu öyküleri ezberlemenin ötesinde bir yaşam var mı?*

Bütün bunlara katlanmasına radyodaki pembe diziler yardım ediyordu. Euridíce her öğleden sonra saat üçte radyonun yanındaki koltuğa oturuyor, aletin düğmelerine basıyor ve bakışlarını oturma odasının bir duvarında boydan boya uzanan rafa dikiyordu. Gözleri ciltlerde geziniyor, ciltlerin yanında bir çiftçinin kızına âşık olan iki arkadaşı, Frederico ile Armando'yu görüyordu. Bir balıkçının baygın halde kumsalda bulunduğu, hafızasını kaybetmiş esrarengiz kadın Betina'yı görüyordu. Gencecik, fena halde bekâr, üstüne bir de çocuklu Maria Helena'yı görüyordu.

Euridíce gözleri kitap rafına sabitlenmiş halde ellerini burardı, her karakter için ayrı ayrı burardı. *Hayır Armando, lütfen, Frederico'yu öldürme! Kardeşin o senin. Betina, Ricardo'yuöpme, anneni öldüren o! Maria Helena, oğlun dünyayı fethedecek, hiç merak etme! Dolores Ana onu müthiş bir doktor olarak yetiştirecek.* O küçük kahverengi kutunun içinde bir sürü şey olup bitiyordu, Euridíce Gusmão'nun hayatındaysa hiçbir zaman hiçbir şey olmuyordu.

Gusmão-Campelo ailesi o zamanın mucizelerinden olup mucizevi niteliğini bugüne dek sürdüren bir şeye, bir hizmetçiye kavuştuktan sonra hayat iyice hareketsiz hale geldi. Maria das Dores kahvaltı hazırlamak için tam zamanında geliyor, son akşam yemeği tabağını da yıkadıktan sonra arkasında toplanmış yataklardan, cilalanmış yerlerden ve ısıldayan banyolardan bir iz bırakarak gidiyordu. Euridíce pazara, köşedeki manava, kasaba ve tavukçuya gitmeye ve evden çıkmak için aklına gelen her bahaneyi kullanmaya devam etti, öğleden sonra saat üçte radyoyu açıp ellerini burmak ve gözlerini kitap rafına dikmek üzere geri dönmüş olması yeterliydi.

Radyodaki pembe diziler Euridíce’i biraz oyaladı ama uzun süre değil. Birkaç ayın ardından, genç kadın radyoyu açıp gözlerini kitap rafına dikerdi dikmesine ama artık Rita, Paulo’yla mı yoksa Ricardo’yla mı evlensin diye kafa yormaz olmuştu, onun yerine hayatın anlamı üzerine düşünüyordu.

Asık suratlı olup çıkmıştı. Arada sırada kocasına ters bir cevap verdiği bile oluyordu.

“Euridíce, kahvemde ekşimiş süt parçacıkları görüyorum.”

“Kahveni içip bitir madem, o zaman görmezsin.”

Maria das Dores –ki Dores ismi acı çekmek anlamına geliyordu ve kadını bir ömür boyu talihsizliğe mahkûm etmişti– karşı karşıya kaldığı zorlukların gitgide arttığını fark etti. Euridíce durmadan yatak örtüsünde kırıxıklıklar, yerde lekeler, duşta saç telleri buluyordu. Maria sabahın yedisinde işe gelip akşam sekizde çıkmaya aldırılmıyordu, her gün pilav, fasulye ve yahni yemekle aldırılmıyordu, yazları ekvator bölgesinin öğle vakitlerini andırırcasına ısınan evin arka tarafındaki küçücük odada keten gömlek ütülemeye aldırılmıyordu, her gece minik yavrularını görebilmek için eve dönmek ona yetiyordu. Üç çocuklu yalnız bir anneydi, çocukları kadının fırının içinde bıraktığı yemekleri yiyor, çıkardığı oyuncaklarla oynuyordu, kendilerini idare edecek kadar da büyüktüler, artık bıçak çekmecesini karıştırmasınlar ya da sobayla oynamasınlar diye yatağa zincirlenmelerine gerek yoktu.

Ama bu Maria das Dores’in hikâyesi değil. Maria das Dores bu hikâyede bulaşıkları yıkamak ya da yatakları toplamak üzere arada sırada görünecek sadece. Bu, Euridíce Gusmão’nun, izin verilseydi olabileceği kadının hikâyesi.

Üç

Euridíce'in yeni bir projeye ihtiyacı vardı. Sabah saatlerinin boşluğunu dolduracak, çocukların okulda olduğu öğleden sonra saatlerinin ıstırabını dindirecek bir şeye ihtiyaç duyuyordu. Her şeyin sadece hafif bir delilik değil, umutsuz bir delilik taşır gibi görüldüğü saatlerin ıstırabını... Bu boş saatlerde yalnızlığının ıstıraba, ıstırabının deliliğe dönüştüğünü hissedebiliyordu ve delilik ona şöyle fısıldıyordu: *Bir gün seni ele geçireceğim, bir gün seni ele geçireceğim.*

Bir cuma günü, kafasını boşaltmak için (*Maria her şeyi yanlış yapıyor, Maria salak, havluyu leke içinde bıraktı, pantolonu yaktı, bardak kırdı, küpelerimi kaybetti*) kapıyı çarparak evden çıkan Euridíce, kendini Müthiş Cazibe Kuaför Salonu'na doğru yürür buldu. Saçlarını yaptıralı iki haftadan fazla olmuştu, oysa iyi bir eş kocası için daima bakımlı olmalıydı, yoksa kocası yuvasında bulamadıklarını (yani kıvrıkcık saçları, kırmızı ojeleri ve söz konusu bukleler ile ojeli ayak parmakları arasında bulunabilecek her şeyi) aramak için evi terk edebilirdi.

Tijuca'nın üst sınıf kadınlarının saçlarına ev sahipliği yapan plastik mantarların altına oturan Euridíce, dalgın dalgın *Genç Hanımın Günlüğü*'nün sayfalarını karıştırdı. Bu defa dergideki

dikiş sütununa her zamankinden fazla zaman ayırdı. Bir elbisenin nasıl dikileceği yirmi üç aşamalı ayrıntılı açıklamalarla anlatılmıştı. Modelin ölçüsünü alması, patronu kesmesi, elle ve dikiş makinesiyle dikmesi, prova yapması, bir daha prova yapması, düğmeleri tutturması, düğmeleri dikmesi, birkaç büzgüyle bitirmesi gerekiyordu ve şuna bakın hele, Euridíce tam da böyle bir elbise istiyordu, güzel bir elbise olduğu, hatta elbise olduğu için bile değil, dokuz parçalı bir patronu ve yirmi üç aşaması olan daha önce hiç yapmadığı bir şey olduğu için.

Antenor'u bir dikiş makinesi almaya ikna etme işi dört gün sürdü. Kocasını ilkinde hayır dedi. İkincisinde hayır dedi. Bir sonraki seferinde hayır dedi. En sonunda, "Gene başlama dikiş dikiş diye, artık bu saçmalığa katlanamıyorum. Huzuruma yeniden kavuşmamın yolu buysa, git de al şu adı batasınca şeyi kadın!" dedi.

Euridíce kadınlara özgü gerilla savaşındaki en eski tekniklerden birini öğrenmişti: Erkek tamam diyene kadar ricayı yinlemek.

Ertesi gün bir elbise giyip Singer dikiş makinesini almak için kent merkezine gitti. Elbisesi dardı ama Euridíce fark etmiyordu. Günlerden pazartesiydi, Euridíce'in rejim günüydü ve işin aslı bunu takip eden haftalarda Euridíce dikiş dikmeyi öğrenmekle o kadar meşgul olacaktı ki yemek yemeyi unutacak, Maria'ya eziyet etmeyi unutacaktı. Ama çocuklarını unutmadı, onları özenle okula hazırladı ve öğleden sonraları eve döndüklerinde kocaman bir gülümsemeyle karşıladı, neşeyle ödevlerine yardım etti, Cecilía'ya yeni bir önlük isteyip istemediğini, Afonso'nun ikinci bir mavi pantolondan hoşlanıp hoşlanmayacağını sordu ve Antenor kısa bir süre önce alınmış televizyonunda haberleri seyredirken Euridíce patron için saydam kâğıdı kesti, pliler ekledi, kenarları bastırdı, fermuarlar dikti ve kendini tamamen dikiş makinesinin kulağına müzik gibi gelen tıkırtısına adadı. Bu şarkının sözleri olsaydı, işleyen eller, huzurlu zihinler, başarı ve gülen yüzlerden bahsederdi.

Öte yandan, iki evi ayıran duvara yapıştırdığı keskin kulaklarıyla Zélia'nın duyduğu tam olarak bu değildi. Dikiş makinesinin tıkırtısı aynıydı ama Zélia *tık tık tık* seslerinden farklı bir anlam çıkardı. Şık Casa Sloper mağazasını ziyaret etmeye, kocasının kıyafetlerini Casa José Silva'dan, çocukların giysilerini Bonita'dan almaya alışkın bir ev kadını, Banco do Brasil'in üst düzey bir çalışanının karısı, hangi sebeple akşamlarını, hatta bazen bütün gecesini (Zélia evden gelen bütün sesleri ama bütün sesleri duyabiliyordu) bir dikiş makinesinin üstüne eğilmiş geçiriyordu?

Vah zavallı kadıncağız! O *tık-tık-tık*, Zélia'nın zaten bildiği şeyi ispatlıyordu: Yan evdeki çiftin mali durumu iyi değildi, böylece Euridíce kendi giysilerini kendisi dikmek gibi hiç de imrenilmeyecek bir duruma düşmüştü. O şatafatlı akşam yemekleri, süslü püslü ev aletleri, hepsi göz boyamaydı. Antenor sokakta ilk televizyon alan kişiydi demek, artık televizyonu olmayan ilk kişi de o olacaktı. Gusmão-Campelo ailesi böyle para harcamaya devam edemezdi, işte o kadar.

Ertesi gün sokaktaki bütün kadınlar Euridíce ile Antenor'un mali darboğazda olmasına yanıp yakıldı. Bazıları, Maria das Dores'in o ayı hâlâ bir işte çalışıyor olarak çıkaramayacağına dair bahse girdi. Diğerleri hizmetçinin sadece karın tokluğuna orada kaldığını ileri sürdü. *Birçoğunun maaşa ihtiyacı yok zaten, nereye harcayacaklarını bilmiyorlar ki.* Diğer masrafları söylemeye bile gerek yoktu. Çocukların okul ücretinin ödenmesi mutlaka gecikmişti, Cecilía ile Afonso'nun devlet okuluna geçmek zorunda kalmaları mümkündü. Erzaklarını veresiye almaları gerekecekti, şehir merkezindeki pahalı özel doktorların muayenehanelerine de artık ayak bile basamayacaklardı.

Ama ailenin maddi sıkıntıları sadece başkalarının kafasındaydı, Euridíce'in projelerine devam etmeye yönelik derin arzusuyla uzaktan yakından ilgileri yoktu. O aylar güzel geçti. Çocuklar okuldan dönünce karşılarında gözleri heves dolu, yüreği apaçık bir Euridíce buluyorlardı.

“Bugün okulda neler öğrendiniz?”

Afonso annesine amfibik hayvanları anlatırdı, Cecilía da gezegenleri.

“Anne, Güneş’in çevresinde dönen dokuz gezegen var, Dünya üçüncü sırada. Güneş’e biraz daha yakın olsaydık Dünya o kadar sıcak olurdu ki kimse hayatta kalamazdı, biraz daha uzak olsaydık bu sefer de çok soğuk olurdu ve hepimiz ölürdük.”

“Ay da var,” diye cevapları Euridíce. “Ay’ın Dünya’nın çevresinde döndüğünü ve evrende pek çok ay olduğunu biliyor muydun?”

Cecilía’nın gözleri heyecanla irileşti, Afonso’nun gözleri de aynı şeyi yaptı, çünkü ablasının gözlerini görmüştü. Euridíce tabureye çıktı, en üstteki kitap rafından ansiklopedinin gezegenleri anlatan cildini aldı, evrenin başlangıcını, yıldızların konumlarını ve Dünya’dan çok uzaktaki bir sürü güneşi anlattı onlara. O kadar iyi bir öğretmendi ki Cecilía çok geçmeden bütün sınıf arkadaşlarından daha fazlasını bilir oldu, Afonso da gezegenleri bütün arkadaşlarından çok daha önce öğrendi.

Euridíce daha sonra ansiklopedinin amfibiklerden bahseden cildini buldu, ansiklopedide parlak renkli kurbağaların fotoğrafları vardı, bu hayvanların sadece burunlarından değil, derilerinden de nefes aldığı açıklanıyordu, ne kadar da ilginçti değil mi, çünkü bizler sadece burunlarımızla ağızlarımızdan nefes alıyoruz ve içimize çektiğimiz hava ciğerlerimize oksijen olarak gidiyor, karbondioksit olarak çıkıyor. İki çocuk bunu okulda daha sonra öğreneceklerdi zaten ama belki işleri biraz hızlandırabilirlerdi, bakalım ansiklopedi ne diyordu. Euridíce yeniden tabureye çıkıp insan vücudundan bahseden cildi aldı ve o öğleden sonra saatleri kimse nasıl olduğunu fark etmeden geçip gitti. Kucağında bir kitapla Euridíce, iki çocuğu iki yanında ve saat başlarında çalan saat kimsenin umurunda değil...

Antenor işten geldi, karısını alnından öptü. Yatak odasında üstünü değiştirdi, terliklerini giymiş olarak oturma odasına

döndü. Aile, genellikle mutfaktan pek çıkmayan sessiz Maria sayesinde sofrada beliren ve sonra sofradan kaldırılan akşam yemeklerini yemek için bir araya geldi.

Antenor, Afonso ile Cecilia'ya okullarını sordu, çocuklar da ona gezegenlerle amfibikler hakkında bildiklerini sayıp döktü. Antenor o cumartesi gölde iribaş yakalamak için onları Tijuca ormanına götürmeye söz verdi. "Bu sayede ikiniz de amfibiklerin çocuklarını yakından görebileceksiniz." Çocuklar sevinçten havalara uçarak haberi kanepenin diğer ucunda dikiş dikmekte olan Euridíce'e verdiler. Euridíce başını işinden kaldırmadan gülümsedi; Antenor güney haçını, Venüs'ü, hatta belki Akrep takımyıldızını göstermek için çocukları bahçeye çıkardığında da dikişine dikkatle devam etti.

Çocuklar bahçe gezintilerinden döner dönmez pijamalarını giyer, babalarının Monteiro Lobato'dan masallar okuması için yatakta beklerlerdi. "Nerede kalmıştık?" "*Herkül'ün On İki Görevi*"nin altıncı bölümünde baba." "Doğru ya." Antenor dört ya da beş sayfa okuduğunda Afonso uykuya dalar, bunun üzerine Antenor ayağa kalktığı anda Cecelia, "Bir sayfacık daha baba, kentaurları dinliyordum ne güzel," derdi. Antenor Cecilia esnemeye başlayana kadar birkaç sayfa daha okurdu. Kızının böyle ilgilendiğini görmek hoşuna gidiyordu. Cecilia'nın okulumu bitirmesini ve kimbilir, belki de üniversiteye gitmesini istiyordu. Sonra da iyi bir evlilik yapmasını. Ardından çocuklara birer öpücük verir ve yatmaya hazırlanırdı, ne de olsa ertesi gün toplantılarla dolu geçecekti.

Yarım saat sonra bütün ev sessizliğe ve karanlığa bürünmüş olurdu; Euridíce Gusmão'ya ait Singer dikiş makinesinin üstündeki ufak lamba ve iğneardı dikişinin yumuşak vuruşları hariç... Euridíce bitkin düşene kadar dikiş dikiyor, sonra rüyasız bir uykuya dalıyordu çünkü artık rüyalara ihtiyacı yoktu.

Euridíce birkaç ay sonra yine huzursuzluğun pençesine düştü. Artık çocuklara giysi ya da Maria'ya yeni üniforma, sehpalara

örtü veya Antenor'a gömlek dikmek onu kesmiyordu. Yeni bir proje arayışındaydı, bunu ayarlamak da zor olmayacaktı. Euridíce, bugünkünden daha az mağaza bulunan bir dönemde ve kadınlarla dolu bir sokakta yaşıyordu, bu ikisi çabalarının başarıya ulaşması için kritik önemdeydi.

Euridíce'in müşteri aramaya çıktığı gün, Tijuca'ya bir yazık-
lanma dalgasıdır çöktü. Böyle iyi bir kadının iş arayarak sokak-
larda dolaştığını görünce üzülmüşlerdi. Euridíce'in artık dışarı
çıkarken giyecek bir değil yedi, sekiz, dokuz, hatta on elbisesi
vardı. Haftanın her günü için bir elbise, üstüne puantiyeden
hoşlandığı için bir tane daha, kareli keten kumaşlarda indirim
olduğu için bir tane daha.

Euridíce sokakta göründü, çan etekli kırmızı bir elbise giy-
mişti. Eskiden olsa elbisesi bütün kaldırım kaplardı ama şimdi
çok mütevazı bir alan işgal ediyordu, çünkü Euridíce dikiş diktiği
onca ay boyunca gıdılarının ikisini kaybettiği gibi beden ölçüsü
de iyice küçülmüştü, bunun sebebi kısmen yemek yemeyi ihmal
edecek kadar çalışması, kısmen de üstüne göre dikilmiş o kıyafe-
tin içinde ne kadar güzel görüneceğini düşünmesiydi.

"*Genç Hanımın Günlüğü*"ndeki ya da *Radjo Dergisi*"ndeki
her elbiseyi yapabilirim. Kopyalamak için çizimi görmem yeter.
Kumaşı kendiniz satın alabilirsiniz küçük hanım ya da isterseniz
ben sizin için alırım, seçim sizin."

Müşterisi, kendini Euridíce'in durumunda bulmadığı için
gözleri rahatlamayla dolu olarak, "Çok iyi," derdi. Bu rahatlama,
cömertliği teşvik eder ve şu cevabı beraberinde getirirdi: "Bana şu
modeli yap. Kumaşı sen alabilirsin, faturama ekleyiver. Peşinat
ödememi istersen söyle, hemen şimdi öderim."

Zélia da bir elbise ısmarladı, ihtiyacı olduğundan ya da Eu-
ridíce'e acıdığından değil de, Tijuca'nın en ilginç yerlerinden
birindeki, yani komşusunun oturma odasındaki provalara ka-
tılmak istediği için. Zélia oraya daha önce hiç ayak basmamıştı
ama şimdi çağrıldığına göre burnunu sokabilecekti.

Özellikle çetrefilli bir dikişi olan elbisesinin prova günlerinde Zélia gözlerini kumaştan başka her yere dikerdi. Kırmızı şarap, beyaz şarap, viski, şampanya ve likörler için birer düzineden beş sıra Bohemya kristali kadehin yerleştirildiği Brezilya cevizi, emperyal stil kristal vitrin; üç çekmeceli ve altın kaplama çelik tokmaklı Provençal tabak dolabı; yirmi dört lambalı, on iki kol-lu, otuz altı kristal sarkıtlı Marie Therese avizesi; üstü cam kaplı kiraz ağacı masayla sekiz sandalyesi (birinin ayağı sallanıyordu, Zélia fark etmişti); dövme gümüşten çifte servis tepsili servis tabağı; şarap renginin ve bejin çeşitli tonlarındaki, dikkörtgen biçimli iki İran halısı; kendisini zamanın ötesinde bir adam ola-rak gördüğü için Antenor'un bir mağazaya girdikleri anda satın almaya özen gösterdiği binbir çeşit şahane zımbırtı: Kutusunun içindeki kürdan bacaklı radyo, kitap rafının bir köşesine sığan minicik gramofon, yüksek ayaklı vantilatör, başka bir kutunun içindeki kürdan bacaklı televizyon... Zélia televizyonun rengi-nin radyonunkinden hafifçe farklı olduğunu fark etmişti, bu da dekorasyona belli bir ahenksizlik veriyordu.

Zélia, Euridíce'in bir sürü müşterisinden biriymiş sadece. Kapı zili durmadan çalıyor, kadınlar elbise provasına geliyordu. Maria'nın günleri, civarda kahvaltı servisi yapan kahve dükkânla-rından fazla kahve yapmakla geçiyordu. Ufak kahve fincanlarının şingirtisi müşterilerin uğultusuna karışıyordu, çünkü bir prova asla sadece prova değildi. Provaydı ve çocukların okulu hakkında sorulardı, provaydı ve pazardaki fiyatlardan şikâyettti, provaydı ve mahallede olup biten her şeyi öğrenmekti.

Euridíce bir sürü sipariş alıyordu artık. Hane gelirine destek olması gereken ismi lazım değil iyi bir ailenin hanımının atöl-yesinde özel siparişleri kabul ettiği dedikodusu bütün mahalle-ye yayılmıştı. Euridíce müşterilerinin ölçülerini ve isteklerini yazmak için bir defter almak üzere bir ay içinde üçüncü defadır kırtasiyeye gidiyordu. Antonio'nun hayatının en güzel ayıydı. Bekâr adamın günleri kâğıt kalem satmakla ve kâğıt kalem sat-

maya mola verip dinlenmek arasında geçiyordu; Antonio annesi Dona Eulália'yla birlikte oturduğu dairede dinlenirdi. Eve girer, annesinin bilmem hangi hastalıktan şikâyet etmesini ya da ailenin paralı olduğu eski güzel günleri yâd etmesini dinlerdi. Eulália o kadar çok konuşurdu ki belki Antonio'nun saatlerini annesini dinlemek ve annesini dinlemeye mola verip kâğıt kalem satmak şeklinde bölmek daha doğru olurdu.

Euridíce, Rua Buenos Aires'teki kumaşçı dükkânlarına ziyaretlerini de sıklaştırmıştı. Bir müşteri şu kumaşı, öbürü bu kumaşı istiyor, bir başkası Euridíce'in tam da metrelerce keten ve şifonla şehir merkezinden döndüğü gün bir etek siparişi veriyordu. Böylece Euridíce de dükkânlara ve kumaş toplarına geri dönüyordu. Tezgâhtarları ve diğer müşterileri selamlar, kasanın arkasındaki kadına gribi atlatıp atlatamadığını sorardı. Ondan sonra dikkatini tezgâhlara yöneltir, özel indirimleri arardı.

Böyle bir öğleden sonrada, kumaşların arasında kaybolmuş olan Euridíce, yanında bir sütuna dayanmış duran genç kadını fark etmedi. Kadının yüzünde acılı bir ifade vardı, sağ eli de bağrına gömülmüş bir madalyonu sıkıca kavramıştı. Bu genç kadının varlığını göstermesi için bir adım atması yeterliydi. Tek bir adım ama kadın o adımı atmadı.

Euridíce kendi dünyasına gömülü halde kaldı, küçük defterindeki ölçüleri kontrol ediyor, tezgâhtardan metre metre kumaş istiyordu. Kasaya gitti, kumaşların parasını ödedi ve düşünceli düşünceli eve döndü. Siparişleri ve teslim tarihleri konusunda kaygılıydı. Öğleden sonraları ve gecenin geç saatleri önündeki bütün işleri bitirmesine yetmiyordu. Çözüm, yardım etmesi için birini tutmaktı, Euridíce Maricotinha adlı terzi kadını işte böyle yanına aldı.

Dona Maricotinha kedi gözü gözlük takıyor, saçlarını bukle bukle alnına yapıştırıyordu. Dudakları asla hareket etmeyecek şekilde büzülmüştü, kadın ayrıca kolları kavuşturulmuş olarak gelmişti dünyaya. Cümlelerinin çoğu "ama" ile başlıyor, ağzın-

dan sadece sorunlar dökülüyordu. (“Ama küçük hanım, düğmeleri oraya koyarsanız elbise iyi oturmaz” ya da “Ama küçük hanım, etek ucunu daha daraltırsanız etek hareketini kaybeder”.)

Bu noktada okur merak ediyordur mutlaka: Bu hikâyedeki bütün kadınlar hüznümlü veya hırçın mı? Hiç de değil. Euridíce’in tanıdıklarının bazıları daha şanslıydı. Isaltina iğne oyası yapmayı severdi ve kusursuz dişleriyle gülme ayrıcalığına sahipti; sohbet etmekten keyif aldığı ve diş hekimi ziyaretleri için parası olan bir koca bulduğundan beri sürekli gülüyordu. Margarida dul kalmıştı ve çok mutluydu çünkü tanrı kocasını almış ama kadına dul maaşı bırakmıştı, bunun tam tersinin olmaması ne kadar da ferahlatıcı bir mutluluktu. Celina evlenmemişti ama dolgun bir mirasa konmuştu. Ayrıca çarşamba ve cuma günleri görüştüğü iyi bir arkadaşı vardı.

Oysa Dona Maricotinha hayatta şükredecek hiçbir şey bulamıyordu. Yaşamın saçma sapan bir şey olduğunu düşünüyordu. Elli yaşını geçmişken terzi olarak çalışmak saçmaydı. Bunun suçlusu kocasıydı, kadın ona amfizemden ölmesi için izin vermiş değildi ama adam kalkıp yine de böyle yapmaya karar vermişti.

Haziranın başlarında kış rüzgârının ilk esintileri Tijuca sokaklarında dolaştı. Bir tanesi de yatak odasından yeni bir teneke talk pudrası almak için duştan çıplak çıkmış olan Antenor’a çarptı. Antenor mahrem yerlerine talk pudrası sürme alışkanlığından diğer ölümlülerin vazgeçtiği sıralarda vazgeçmiş olsaydı, bunu takip eden olaylar asla yaşanmazdı. Ama hava soğuktu, banyodaki pudra kutusu boştu, Antenor da mahrem yerlerini güzelce rahatlatmaktan hoşlanırdı, o yüzden banyodan dünyaya geldiği haliyle çıktı. Bu kısa yürüyüş sırasında soğuk bir rüzgâr ensesine vurup omurgasından aşağı inerek adamın titremesine yol açtı, titremek de adamı hapsiştirdi, bu da Antenor’un hasta olmaya başladığını düşünmesine neden oldu.

Antenor ertesi gün işe ayaklarını sürüyerek gitti, eve de ayaklarını sürüyerek döndü. Öbür gün ayaklarını ancak banyoya

gidip oradan tekrar yatağa dönebilecek kadar sürüyebildi. Daha fazlasını yapamıyordu. Euridice ona sıcak çay getirdiğinde bile, tavuk çorbası getirdiğinde bile, bir bardak sıcak çay daha, sonra da ikinci bir kâse tavuk çorbası getirdiğinde bile.

O öğleden sonra Antenor'un ateşi bir türlü düşmedi. Sayıklama saatlerinde, işe giden trolleybüsü ve bir projenin bitirme zamanını kaçırdı. Elektrik faturasının son ödeme tarihini kaçırdı, çok geçmeden de pantolonunu kaybetti. Şimdi ev karanlıktı ve bütün komşular bir yargıçlar grubuymuşçasına Antenor'un çıplak bedeninin önünde duruyordu. Antenor çocuklarını kaybetmedi ama çocukları mantıklarını kaybetti, çünkü ödevlerini yapmadılar ve bunun sonucunda da sınıfta kalıp birer sene kaybettiler. *Euridice... Neredesin Euridice? Bunlara hep Euridice sebep oldu. Niye trolleybüsün geçtiğini, o projeyi bitirmem gerektiğini söylemedi bana? Faturaları ödememi, bir de pantolonumu giymemi söylemesi gerekirken neredeydi bu kadın? Neden ödevlerini bitirene kadar çocuklarımızın omzunun üstünden bakmadı? Şimdi elektriği kesecekler, beni de işten kovacaklar. Hepsi o kadının yüzünden, komşular bir ağızdan konuşacak: fiyasko, fiyasko, fiyasko.* Antenor kendi kendine fısıldadı: *sürtük, sürtük, sürtük.*

Yüksek ateşi devam etti, doktor Antenor'un zatürreye yakalandığını düşündü. Antibiyotikle aspirin yazdı, Euridice'e Antenor'un alnındaki soğuk havluyu yirmi dakikada bir nasıl değiştireceğini gösterdi. Euridice o öğleden sonradan itibaren ertesi sabaha kadar soğuk havluyu elli dört defa değiştirdi, Antenor'un iyileşmesini o soğuk havlular sağlamadıysa, Euridice'in bütün gece ya kocasının alnında ya da dua eder vaziyette duran elleri sağladı.

Antenor ertesi sabah gözlerini açtı. Trolleybüsü ve proje teslim tarihini kaçırmadığını ve pantolonunun dolapta asılı olduğunu bilmek içini ferahlattı. Çocuklar okulda, karısı yanı başındaydı. Euridice sürtük değildi demek. Euridice, Antenor'un hayatının, kendisi olmadan darmadağın olacak her parçasına anlam

veriyordu. İşte o sırada, tam o anda Antenor karısını başka her zaman sevdiğinden daha fazla sevdi. Euridíce'in düğün geceleri hakkında doğru söylediğine inanabilmek, hatta (daha da iyisi) bunun önemli olmadığına inanabilmek ne güzel olurdu. Ama Antenor yapamıyordu bunu. Yapamıyordu işte.

Antenor o sabah yatakta kaldı. Birkaç kere uyudu uyandı, tavuk çorbasını, sıcak çayı ve karısının bakımını kabul etti. Sokağa bakan pencere yarı açık bırakılmıştı, sokağın hafta ortası seslerini dinleye dinleye uyuklamak pek tatlıydı. Antenor'a yabancıydı bu sesler. Mallarını duyuran tencere tava satıcısı, ekmek satan fırıncı, bıçakları bileyen bileyci.

Antenor öğle yemeğinden sonra evdeki diğer sesleri dinledi. Kadınlar konuşuyor, eve girip çıkıyordu. Antenor Euridíce'in bu kadar çok arkadaşı olduğunu hiç bilmezdi. Ayrıca Euridíce'in sesi odanın öbür ucundan gelirken dikiş makinesinin sesini duymak nasıl mümkün oluyordu? Bütün bunlar çok tuhaftı. Antenor yataktan kalktı, ayaklarını sürümeden oturma odasına doğru yürüdü, şimdiden epeyce iyileşmişti.

Sağlığına tam olarak kavuşması, karşısında gördüğü sahnenin şokuyla oldu.

Aynanın önünde sadece belinden aşağısı giyimli haldeki Zélia duruyor, kristal vitrinindeki parçaları inceliyor, Euridíce ise komşunun eteğinin ucunu topluiğnelerle işaretliyordu. Yaşlıca, gözlüklü bir terzi kadınsa, yalnızca belden yukarısı giyimli olan bir başka kadının ölçülerini alıyordu. Başka iki kadın kanepede kahve içip kurabiye yiyordu. Kıvrıcık saçlı, ucuz pamuklu elbiseli siyah bir kadın Euridíce'in dikiş makinesinde harıl harıl çalışıyordu. Ortadaki masa, Rua Buenos Aires'deki kumaş mağazalarının tezgâhına benziyordu. İran halısının üstü, kumaş parçalarıyla, dikiş iplikleriyle, mezuralarla kaplanmıştı. Yemek masasında saydam kâğıttan kesilmiş patronlar, makaslar, cetvel-ler, makaralar, iki de dikiş sepeti vardı.

"Oturma odamın bu hali nedir böyle?"

Zélia çığlığı bastı, kadınlardan biri kahvesini döktü, diğeri kendini kumaş parçalarıyla örtmek için koşturdu. Euridíce kocasına, sonra da yere baktı.

“Arkadaşlarıma elbise dikiyorum...”

Açıklamasının akla mantığa sığacak yeri yoktu. Antenor bu projeyi, oturma odasının atölyeye dönmesini, evinin sirke dönmesini desteklemezdi; durmadan gelip giden onca kadın, doktor muayenehanesinden beterdi yahu. Ayrıca dikiş makinesinin önüne yerleşmiş olan o siyah kadın da kimdi?

“Bu Damiana, Dona Maricotinha tavsiye etmişti kendisini...”

“Peki Dona Maricotinha kim?”

Euridíce her şeyi bir çırpıda itiraf etmenin akıllıca olacağını düşündü. Dona Maricotinha kendisinin yardımcısıydı, Damiana da yardımcının yardımcısıydı, çünkü artık bütün mahalledeki kadınlara dikiş dikiyordu ve bütün bu işin altından tek başına kalkmasına imkân yoktu. Hem nasıldır bilirsin, dikiş dışında insanın bir de müşterileriyle konuşması gerek, patronlar hakkında falan, ölçülerin alınması, prova yapılması lazım, işte Euridíce bir şey yaparken yardımcıları diğerlerini yapıyordu, böylece daha hızlı çalışabiliyorlardı.

Euridíce’in üretim zinciri hakkındaki basit açıklaması Antenor’un hiç hoşuna gitmedi. Dinlerken burun delikleri King Kong gibi görünmesine yol açacak kadar genişledi. Aynı anda odadaki herkes gitmek zorunda olduğunu bildirdi: Kasap yakında kapanırdı, yağmur yağacaktı, saat de geç olmuştu. Geriye yalnızca gözleri dikiş makinesinin yan tarafına sabitlenmiş haldeki siyah kadın kaldı, o da sırf o akşamki yemeğini alabilmek için o günkü yevmiyesine ihtiyacı olduğundan kalmıştı.

Euridíce, Antenor’un bunu yapabileceğinden endişelenmişti zaten. Kocasının hasta olduğu günlerde müşterileriyle randevularını iptal etmişti ama kadınlar üçüncü günün ardından yine çıkagelir olmuştu. Gidecekleri danslar vardı, Tijuca Tenis Kulübü’nde bir akşam yemeği ya da Kulüp Bragança’da bir parti, hem

ayrıca kendilerinininkinden başka evlerde neler olup bittiğinin haberini başka nereden alacaklardı?

Herkes odaya doluşunca Euridíce alçak sesle konuşmalarını rica etmiş, kimse kulak asmamıştı. Euridíce ondan sonra Antenor'un belki de aşağı inip onlara katılabileceğini, projeyi öğrendikten sonra da bu girişimi ilginç bulabileceğini düşünmüştü ama içten içe bunun asla olmayacağını biliyordu.

Euridíce'in Tijuca'nın (ve Muda'nın, Penha'nın, Vila Isabel'in) En Yetenekli ve Uygun Fiyatlı Terzisi olarak çalıştığı aylarda Antenor karısının üretken heveslerinden bihaberdi. Euridíce bu defa kadınlara özgü bir başka gerilla savaş taktiğini kullanmıştı: Söylemeyi ihmal ederek çarpışma (böylece erkekler hayır diyemezdi).

Bir noktada kocasına planlarını anlatmak zorunda kalacağını biliyordu ama adamdan azar işiteceği kesindi. O da bu konuşmayı şeye kadar, kimbilir, belki de sonsuza kadar ertelemeyi düşünmüştü.

Oturma odası öğleden sonranın ilk saatlerinde atölyeye dönüştürülüyor, Maria ile Euridíce saat beşe gelmeden içeriyi tekrar oturma odası haline sokuyordu. Patronlar, dergiler ve kumaşlar ortadan kayboluyordu, ufak bir parça ya da başka bir şey unutulursa da sorun değildi. Antenor evdeki şeylere dikkat etmezdi. Antenor'un zihninde evin kendisine ait olan kısmıyla Euridíce'e ait olan kısmı arasında neredeyse somut bir çizgi vardı. Paylaştıkları evde sadece kendisine tahsis edilmiş alanlarda gezinir, yatak odası-banyo, banyo-yatak odası, kaneppe-yemek masası, yemek masası-yatak odası, yatak odası-banyo-mutfak masası-hol güzergâhının dışına asla çıkmazdı. Bu sınırların ötesinde her ne varsa Antenor'u hiç ilgilendirmezdi. Antenor'un eve aşinalığı yok gibi bir şeydi. Buzdolabında ya da mutfak dolaplarında neler olduğuna dair hiçbir fikri yoktu, hele lavabonun içindekileri kesinlikle bilmezdi. Büfenin içindekilerle ilgilenmez, kitap rafına da kısmen kendisininmiş gibi, çocuklara okuduğu *Monteiro Lobato'dan Masallar* dolayısıyla, ancak arada sırada göz atardı.

Başka her şey başka her şeydi ve başka her şey Euridíce'in hükümranlığındaydı. Antenor orada maaş çekini eve getirmek, tabakları kirletip yatak örtülerini buruşturmak için bulunuyordu, çamaşırların nasıl yıkandığını, akşam yemeğinin nasıl yapıldığını öğrenmek için değil. Bunun sonucu olarak, büfede saklanan metrelerce kumaşı, bir çekmeceye tıklmış bir tomar dikiş dergisini, kanepenin arkasına gizlenmiş elli yedi patronu asla fark etmemişti. Bütün bunları ilk defa gördüğünde Antenor kendini yine aldatılmış bir koca gibi hissetti, üstelik bu defa haklı olduğunu bilmenin avantajına sahipti.

Antenor'un burun delikleri daha fazla açılmaz hale gelince, kıvrıkcık saçlı siyah kadın o akşam aç kalmanın daha iyi olabileceğine karar verdi.

"Dona Euridíce, ütü masasındaki elbiseyi eve götürüp orada bitireceğim."

Antenor hayatında hiç bu kadar kızmamıştı. Dikiş makinesini, yardımcıyı ve ütü masasını pencereden dışarı atmamasının tek sebebi elâlem ne der diye endişelenmesiydi. Ayrıca karısının mahalledekilere elbise dikmesini istemiyormuş derler diye de endişeliydi. Karısı çalışmak zorunda kaldığı için onun erkeklikten yana eksik olduğunu düşüneceklerdi.

Dikiş makinesiyle yardımcı pencereden dışarı uçmadı belki ama komşuların o gece duyulan bağırışlar konusunda epeyce söyleyecek lafı oldu. Zélia'nın her şeyi duyabilmek için kulağını duvara dayamasına hiç gerek yoktu. *Sen her şeyin en iyisine sahip olarsın diye ben bankada canım çıkana kadar çalışıyorum, sonra bir bakıyorum evde panayır işletmeye başlamışsın, öyle mi? Ama Antenor, çalışmayı seviyorum ben. Senin işin evle ilgilenmek, çocuklara bakmak.* Ama onu zaten yapıyorum Antenor. *Öyle mi? Peki bana o hindi madalyonlarını niye hiç pişirmiyorsun, ha? Hani üstünde o kahverengi şeyler olanlardan.* Yedikten sonra her seferinde geğirtin tuttuğunu söylüyorsun da ondan. *Bahane uydurma Euridíce.* Öyle dedin Antenor, artık o madalyonlardan yemek

istemediğini, saat beşten sonra soğanlı hiçbir şey yiyemediğini söyledi, soğan minicik doğransa da yiyemiyorum dedin. *Kendini ailesine adanmış bir eş istiyorum ben. Dışarı çıkıp evin geçimini sağlamak için gerekli olan iç huzurunu bana vermek senin görevin. Borç departmanında çalışmanın ne kadar zor olduğu hakkında en ufak bir fikrin var mı?* Hayır, yok. İşinden hiç bahsetmezsin. *Bahsetmem, çünkü anlamazsın.* Bana öyle bakma Antenor, iyi bir eşim ben. *İyi bir eş kendine yan işler aramaz. İyi bir eş kocasıyla çocuklarından başka hiçbir şeyle ilgilenmez. Çalışabilmek için huzura ihtiyacım var benim, senin çocuklarla ilgilenmen gerekiyor.*

Ondan sonra ilginç bir şey oldu. Antenor durmadan aynı cümleleri tekrar etmeye başladı. “Duydun mu Euridice, duydun mu beni? Ben evden çıkıp çalışıyorum, sen çocuklara bakıyorsun. Duyuyor musun Euridice, duyuyor musun? Ben çıkıp çalışıyorum, sen çocuklara bakıyorsun.” Karısının duyduğunu söylemesini bile beklemiyor, aynı cümleyi tekrar tekrar söylüyordu. “Ben dışarı çalışmaya gidiyorum, sen çocuklara bakıyorsun.”

Antenor aynı şeyleri söyleyip durmayı bırakabildiğinde daha da tuhaf bir şey oldu. Çocukların sorunları, her yeni bağırma dalgasıyla katlanarak artmaya başladı. Cecilia’nın tırnaklarının altı pislik doluydu, Afonso’nun saçları çok uzundu. Burunları sürekli akıyordu, çok akıyor, hiç durmuyordu. Yeşil, sarı, mor sümükler. Haftalardır doğru dürüst bir yemek yememişlerdi, Antenor’un fark etmediği zannedilmesindi. O zavallı çocuklar sadece mısır unundan çörek yiyordu. Mısır unundan çörek! Tabii o da ancak bir şey yiyebildikleri zaman. Hayatları Tanrı’nın merhametine kalmıştı, kaderlerine terk edilmişlerdi. Millet onları sokak çocuklarıyla karıştırmaya başlayacaktı yakında.

DÖRT

Euridíce'in hayatında ta baştan beri önemli bir rol oynamış birinin henüz hiç sözünü etmedik. Euridíce'in Euridíce Olmasını İstemeyen Tarafı'ndan bahsediyoruz.

Euridíce'in Euridíce Olmasını İstemeyen Tarafı ona okul yıllarından beri eziyet ediyordu. Euridíce o zamanlar sonu gelmez sayılarıyla, harfleriyle ve sayılar ve harflerin sonu gelmez birleşimleriyle dünyanın güzel ve ilginç bir yer olduğunu düşünürdü. Sözcüklerle sınıf arkadaşlarından çok daha önce bir samimiyet geliştirmişti. Birinci sınıfta babasının yüzünü saklayan gazetesinin arka sayfasını okuduğu için evden mutlaka yeni bilgilerle donanmış olarak çıkardı. Annesi Dona Ana, kızının gelişiminde bir gelecek görüyordu.

"Bu kız çok yakında bize manavda yardım etmeye başlayacak."

Euridíce'in öğretmeni Clara, tatlı ve genç bir kadındı. Öğrencileri doğru bir cevap verdiğinde gülümserdi, yanlış cevap verdiklerinde de gülümserdi. Bunun sonucunda herkes doğru cevap vermek istiyor ama kimse de hata yapmaktan korkmuyordu. Clara'nın mavi bir etekle beyaz bir bluzdan başka bir şey giymiş halde ya da yüzünde gülümser bir ifadeden başka bir

ifadeyle görüldüğü vaki değildi. Giysileri hindistancevizi sabunu kokardı, her şeyi hindistancevizi sabunu kokardı. Her gün derslerden sonra bluzunu yıkar, kurusun diye asardı. Kendisinin olmayan bluzları da yıkıyordu, annesi sonra bunları ütileyip Rio Comprido'daki malikânelere geri götürürdü. Bulurlu ve soğuk bir günde, Clara hava biraz nemli olmasına rağmen üniformasını giymekte ısrar etti. Önce üşüttü, sonra gribe yakalandı. Sonra da zatürreden öldü ve üç sene boyunca öğrencilerine gösterdiği güzel davranışların haricinde bu dünyadan fark edilmeden geçip gitmiş oldu.

Yerine Dona Josefa geldi, öğrencilerinin kâbuslarında sonsuza dek yaşayacak bir kadındı. Kimse çocukları okulun dışındaki hayata daha iyi hazırlayamazdı. Dona Josefa onlara alaycılığın ve hiyerarşinin temellerini öğretti. Sayısız defteri, sayısız öğleden sonrayı ve daha önce bahsedilen kâbusları dolduran cümle tekrarlarıyla öğrencilerinin bazılarında obsesif kompulsif bozukluk gelişmesine yol açtı. Bir öğrenci öğle tatilinden sonra bir saat boyunca *derse geç kalmayacağım* yazardı ama ertesi gün yine geç gelirdi, çünkü oturduğu harap apartman dairesinde sabahın erken saatlerindeki tuvalet kuyruğu, akşam üzerine doğru merkez gardaki tuvalet kuyruğuna benzerdi ve kendisi sadece küçük bir çocuk olduğu için ona sıranın sonu düşüyordu.

Dona Josefa'nın pedagojik yöntemlerini küçük Euridíce üzerinde uygulayabilmesi biraz zaman aldı. Son derece doğru bir şekilde tamamlanmış ev ödevlerini ya da mükemmel sınav kâğıtlarını eleştiremiyordu. Ya soru sormak ya da bir soruyu cevaplamak için sürekli havaya fırlayan o sinir bozucu minik eli görmezden gelmesi de imkânsızdı. Nasıl ilerleyeceğini okulun üçüncü haftasında keşfetti. Sabahın son dersi idi, öğrenciler bir Camões yazısını tahtadan defterlerine geçiriyordu. Euridíce paragrafı kopyalamayı bitirmişti bile. Söz istedi.

“Öğyetmenim. Lafaboya gitmeme isin veyiy misiniz?”

“Ne?”

“Lafaboya gitmem geyek öğyetmenim.”

Dona Josefa cevap vermedi. Masasından kalkıp sınıfın bir yanından diğerine yürüdü. Euridíce’i disipline sokmanın en iyi yolu birden oracıkta, tam gözlerinin önünde belirmişti.

“Ne dediğini anlamadım.”

“Lafabo öğyetmenim.”

Dona Josefa durdu, elini çenesine götürüp gözlerini kısıtı.

“Bu sözcük, lafabo... Daha önce hiç duymadım.”

Bütün sınıf kahkahaya boğuldu. Euridíce midesinde bir düğüm hissetti, daha önce hiç hissetmediği bir şeydi bu. Düğüm yemek borusundan yükseldi, boğazını geçti ve dilini felç etti.

“Ben... Git... Gitmem... Gitmem... lazım.”

O gün Euridíce’in tuvalete gitmesine ancak “v”leri ve “r”leri doğru telaffuz etmeyi öğrendiği takdirde izin verilecekti. Kız sırasında çişini kaçırdı ve sıcak idrarın yavaş yavaş soğumasını hissetti. Karatahtaya iki yüz defa “Lavaboya gitmem gerek” yazmak için öğleden sonranın ortalarına kadar okulda kalması gerekti. Senenin geri kalanı boyunca yine lafaboya gitmesi gerekti ama okuldaki kızlar tuvaletinden uzak durmayı başardı. Akşamları altıdan sonra su içmeyi kesti, sabahları kahvaltıda süt içmeyi de reddediyordu. İyi bir taktikti. Euridíce’in pek çok gün mesanesini dersler bittikten çok sonrasına dek kontrol etmesi gerekiyordu, çünkü karatahtaya BRézilya’yı keşfedenin PedRo AlVaRez CabRal, Amazon nehrinin kollarının doğru isimlerinin de PuRus, NegRo, MadeiRa ve JapuRa olduğunu yazmakla bir buçuk saatten fazla vakit harcıyordu.

Dona Josefa elinde Euridíce’in kusursuz sınav kâğıdı, sınıfın ön tarafındaki küçük platformun üstünde duran öğretmen masasına yaslanarak Euridíce’in sınıf arkadaşlarından zorla kahkahalar koparıyordu.

“Kendini akıllı zannediyorsun öyle mi? O zaman söylediklerimi tekrar et. Dom PedRo cumhuRiyetin kuRuluşunu PRaça da Aclamação Vilayeti’nde ilan etti.”

Euridíce'in cumhuriyeti Dom Pedro kurmamış olsaydı daha iyi olacağını anlaması uzun sürmedi. Dom Joao ya da Kolomb olsa daha iyi olurdu. Kız böylece Dona Josefa'nın hiddetinden kaçabilmek için sınavlarında üstünkörü kâğıtlar vermeyi ve ödevlerinde hatalar yapmayı öğrendi. Euridíce'in Euridíce Olmasını İstemeyen Tarafı işte böyle doğdu.

Euridíce'in Euridíce Olmasını İstemeyen Tarafı'nın epey gelişip güç kazanmasıyla Dona Josefa kızın yakasından düştü. Euridíce de o sıralarda pRoblemler ve önyarğı sözcüklerini doğru telaffuz etmeyi öğrendi, bilginin aRdından koşmayı unuttu ve dünyanın güVensiz bir yer olduğunu anladı. Euridíce, insanların ileRleme konusundaki çarpık görüşünü öğrenmişti. BRezilya'nın bu ileRleyişinin nereye varacağını tamı tamına kavriyordu.

Dona Josefa'nın Euridíce'in bu bölünmüş varlığına katkısı 1943 sonbaharında iyice pekişti. Euridíce on dördüne giriyordu ve hiç değilse o ocak ayında her şey umut vaat eder görünüyordu. Manavdan bir sokak ötede kurulan haftalık açık hava pazarı birkaç sokak öteye taşınmıştı. Mahalle sakinlerinin yokuş sokakları ine çıkı yürümeye hiç niyeti yoktu, böylece dükkânın işleri açılmıştı. Senhor Manuel kârdaki bu beklenmedik artıştan öyle heyecanlandı ki Euridíce ile kız kardeşi Guida'ya ucunda Fátima'lı Anamız madalyonları olan altın zincirler aldı.

"Çeyizinize koyacak birer ziynet eşyası size," dedi babaları biraz mahcup bir halde.

Beyaz satenle astarlanmış iki küçük kutu, açan genç kızların yüzünü aydınlatırken parıldıyor gibiydi. Euridíce ile Guida babalarını kucakladı, sonra kazık kesilmiş adamı oturma odasında bırakıp annelerinin tuvalet masasında kendilerine bakmaya gittiler. Kolyenin nitelikleri onlara da geçmişçesine pek özel hissediyorlardı kendilerini.

"Bir dakika, bir şey eksik," diyen Guida banyoya koştu. Kırmızı bir rujla döndü ve büzdüğü dudaklarına sürdü.

“Ben de isterim,” dedi Euridíce.

“Sen daha ruj süremeyecek kadar küçüksün.”

“Ama istiyorum.”

“İyi, o zaman dudaklarını şöyle yap.”

Euridíce ablasını taklit etti. Guida Euridíce’e ruj sürdükten sonra iki yanağına birer benek kondurdu. Kırmızı çizgiyi elleriyle dağıtıp yaydı.

“İşte şimdi oldu. Artistlere benzedin!”

Euridíce gözlerini kocaman açıp aynaya baktı.

“Saçlarımı seninkiler gibi yapsana Guida.”

Guida dolaba gidip bigudiler ve tokalarla döndü. Her bir buklenin nereye düşmesi gerektiğini tam olarak bilirmiş gibi kız kardeşinin saçlarına biçim vermeye başladı. Bukleler, kızın omuzlarına dökülen koyu renk dalgalara dönüştü.

“Böyle saç yapmayı nerede öğrendin?”

“Şurada burada.”

“Burada nerede?”

“Şurada burada işte Euridíce.”

Anneleri Guida’nın arkadaşlarıyla sinemaya gitmesine izin vermeye başlayalı çok olmamıştı daha, genç kız sadece film seyretmekle kalmıyor, hem film yıldızlarının hem seyircilerin saçlarıyla elbiselerini de hayran hayran süzüyordu. Kendi elbisesini her seferinde değiştiremiyordu çünkü dışarı çıkarken giyecek tek bir elbisesi vardı. Ama saçını... saçını istediği gibi biçimlendirebilir ve her seferinde değişik bir biçim verebilirdi.

Euridíce ablasının bu tür şeyleri yapmaya yetkin olduğuna içtenlikle inanıyordu. Hayalinde, Guida’nın bahsettiği şurası burası, egzotik yerlerle, ilginç insanlar ve farklı deneyimlerle dolu bir mekândı. Bahsedilen şurası burası, Euridíce’in bildiği tek dünya olan okulun ve manavın duvarlarının dışında var olan her şeyin memleketiydi.

Babalarının kolyeleri verdiği gün iki kız annelerinin tuvalet masasının önünde saatler harcadı. Guida kız kardeşinin saçlarını

yaptığı için kendini pek yaşlı hissetti, Euridíce de aynı şeyi ablası için yaparken kendini pek büyümüş hissetti. Perdeleri hışkırdatan mart rüzgârını da, uzaklarda bir yerlerde havlayan köpeği de fark etmediler. Trolleybüsün sokaktan geçtiğini de, komşularının kanaryalarının cıvıltılarını da duymadılar.

Senhor Manuel kendini zengin bir adam gibi hissediyordu. Alyanslarını yapabilmek için ölmüş babasının altın dişini eritmiş olan adam şimdi ailesine bakıp evlatlarını memnun edebiliyordu. Kendisine kızlarını şımartma izni verip onlara okul sonrası faaliyetler buldu. Sokağın sonunda (son sayıma göre) beş kediyle yaşayan, Fransızca ve müzik dersleri veren müzmin bekâr Jean Luc'la konuştu. Guida Fransızca'yı seçti, Euridíce de blok flüt öğrenmeyi.

Guida derslerin ilk ayını tamamlayamadı. Fiil çekimleri pürüzsüz alnında kırıışıklar oluşmasına yol açıyordu. Alfabenin harflerini bunca alışılmadık biçimde birleştirmek nasıl mümkün olabilirdi? Guida çok geçmeden Fransızca derslerinin okuldaki performansına sekte vurduğunu ilan etti ve ders kitabını kitap rafının derinliklerine gömdü. Uzun ikindi saatleri boyunca kanepeye oturup *Genç Hanımın Kütüphanesi*'nden romanlar okuma ya da kadın dergileri karıştırma işine kaldığı yerden devam etti.

Euridíce, annesiyle babasından Guida'nın Fransızca derslerinden artan parayı kendisinin fazladan ders alabilmesi için Jean Luc'a vermelerini rica etti. Ayrıca hafta içi günde bir saat, her cumartesi ve pazar da ikişer saat alıştırma yapıyordu. Müzik alıştırma çalışmalarının kantatlara ve sonatlara, kantatlarla sonatların da Santa Teresa'daki herkesin moralini yükselten ilahi şiirlere dönüşmesi uzun sürmedi.

Blok flüt Euridíce'in ilk aşkıydı. Eve döndüğünde, Dona Josefa'yı hoşnut etmek için arada sırada yanlışlar yapmaya dikkat ederek ev ödevini bitirir, sonra hemen nota kâğıtlarının başına otururdu. Okulda bir koro kurulacağı duyurulduğunda Euridíce flütüyle koroya eşlik etmeyi önerdi, koro başkanı küçük kızın

alışını dinledikten sonra da Dona Josefa'nın buna karşı çıkma imkânı kalmadı. Ertesi ay ünlü besteci Heitor Villa-Lobos, koro şarkıları söylemenin faydaları hakkında bir konuşma yapmak üzere okula geldi. Euridice'in flüt çalışını dinleyince purosunu ağzından çıkardı ve, "Bu kızın konservatuvarıma devam etmesini istiyorum," dedi.

Euridice içi içine sığmayarak havalara sıçradı ama annesiyle babası hayır, bizce olmaz, kesinlikle olmaz dediler. Senhor Jean Luc'la dersler gayet iyi gidiyordu, Euridice'in daha fazlasına neden ihtiyacı olsundu ki? Annesiyle babasına göre flüt asla kendi başına bir amaç değildi. Flüt sadece araçtı. İyi bir evlilik yapabilmesi için kızlarının yeteneklerini artıracak bir araç. Akşam yemeğinden sonra içlerinden biri, "Şu marşı alsana," dediğinde aileyi eğlendirecek bir araç. Euridice'in o eksantrik besteciden ders almaya ihtiyacı yoktu.

"Ama gerçekten, gerçekten çok istiyorum bunu," diye itiraz etti küçük kız dudaklarını sarkıtıp kollarını kavuşturarak ve kaşlarını atıp yumruklarıyla yatak odasının kapısını döverek.

Ertesi gün beklenmedik çatışmalar getirdi. Euridice'in bir yarısı annesiyle babasının haklı olduğunu düşünüyor, diğeryarısı Villa-Lobos'tan gelmiş bir daveti reddetmek için insanın aklını kaçırmış olması gerektiğine inanıyordu. Euridice'in Euridice Olmasını İstemeyen Tarafı annesiyle babasının savlarını destekliyordu. Praia Vermelha'daki konservatuvara nasıl gidecekti ki? Sanatçılarla içli dışlı olmak küçük bir hanım için iyi olur muydu? Riskliydi. Müziğin doğru dozda alınması gerekirdi, çünkü melodisiz bir hayat anlamını kaybederdi kaybetmesine ama melodisi fazla kaçmış bir hayat da aşırı uçlara gidebilirdi. Sanatçılar anormal yaşam süren ve ahlaki değeryleri muğlak insanlardı, sanatçılar "o türden" insanlardı.

"İzin verin de kızı konservatuvara götüreyim," dedi Guida.

"Gidemezsin çünkü dükkânda bize yardım etmen lazım," diye cevap verdi Senhor Manuel.

“Euridice’i hafta içinde götürebilmek için cumartesi günü çift vardiya çalışırım.”

“Senin esas derdin bu konservatuvarda yakışıklı çocukların olup olmadığını öğrenmek. Euridice gitmiyor, sen de kesinlikle gitmiyorsun.”

Guida omuz silkti, Euridice’e *denedim* anlamına gelecek bir bakış attı ve dergisini okumaya döndü.

Evleri, tartışmaya fazla alan tanıyan bir ev değildi. Dona Ana ile Senhor Manuel duyar ama dinlemezlerdi. Onları ilgilendirmeyen bir şeyi anlama becerileri yoktu, farklı olan hiçbir şeyle de ilgilenmezlerdi. Hayatlarındaki en dikkat çekici yenilik, Portekiz Alvarães’deki domates tezgâhlarının yerine Rio’da Rua Almirante Alexandrino’daki domates tezgâhını koymaktı. Karı koca, herhangi bir tür yenilikle karşılaştıklarında *gördüm ve hoşuma gitmedi, bu konuda hiçbir şey bilmiyorum, bilmek de istemiyorum, şimdi istemem, sonra da istemem* cümlelerinin çeşitlemelerinden biriyle karşılık verirdi. Sadece yüz ekşitip *aman Tanrım* demekten ibaret bir karşılıkları da vardı. Kızlarının zamanın en büyük bestecinden eğitim alması bu Portekizli göçmenlerin anlayabileceğinin çok ötesindeydi. Ağzından purosunu hiç düşmeyen yabancı bir adam. *Aman Tanrım!*

Euridice o sıralarda anne ve babasıyla hayatının hiçbir döneminde etmediği kadar kavga etti. Onlara bağırdı, yapabileceğini bile bilmediği bir şeydi bu. Villa-Lobos’tan eğitim almayı ah nasıl da istiyordu! Flütünü çaldığında kendini hata yapmak zorunda hissetmiyordu, kusursuz bir melodi yaratabiliyordu. Neden hayat da böyle olamıyordu ki? Euridice neden canının istediğini yapamıyordu, neden hayatı boyunca hayalini kurmuş olduğu her şeyi yapamıyordu, niye parmaklarıyla dudakları acıyana kadar flüt çalamıyordu? Flüt çaldığında dünyada kendisiyle flütünden başka bir şey kalmıyordu, küçücük, kusursuz bir dünyaydı bu.

Gitmeyi o kadar istiyordu ki bu halat çekme oyununu tek başına oynamakta hiçbir sıkıntı çekmiyordu, arada sırada Eu-

ridíce'e yardım eli uzatmak için dergisinden başını kaldıran ablasının tek tük destekleri vardı sadece. "Ama anne, Euridíce günün birinde senfoni orkestrasında çalabilir!" "Kes artık Guida. Burnunu seni ilgilendirmeyen şeylere sokma." Euridíce halatı çektikçe çekti, annesiyle babasının diğer tarafta kendisinden çok daha ağır olduğunu bilmesine karşın çekti.

Bir noktada iki taraf da o kadar yorgun düştü ki Euridíce sadece *istiyorum* diye tekrar etmeyi başatabiliyor, annesiyle babasının tek cevabı da *hayır* oluyordu. Euridíce buna *neden ama* diye karşılık veriyor, annesi babası *öyle de ondan* diyordu. Sonunda her şey sözcük dağarcıklarını olduğu gibi unutmuş bir grup delinin arasındaki sohbetten başka bir şeye benzemez oldu, bir taraf *neden ama* diye soruyor, diğer taraf da *öyle de ondan* diye cevap veriyordu. *Neden ama? Öyle de ondan. Neden ama? Öyle de ondan.* Daha sonra bütün bu dram, bütün bu üzüntü, tek bir bakışın sonucu olarak birkaç saniye içinde silinip gidecekti.

Her şey bir perşembe öğle sonrasında manavda oldu. Euridíce ile Dona Ana, zıt istikametlere bakar halde kasanın başındaydılar. Ailenin öğle yemeği *neden amalarla öyle de ondan*lardan oluşan bir nakarat şeklinde geçmişti. Dona Jovina saat üç sularında oğlu Jose ile içeri girdi, patates alacaktı. Birkaç hoşbeşin ardından (kadın patates alacaktı ama biraz da sohbet etmek istiyordu) Dona Jovina, ana kızın somurtkan ifadelerini fark etti. Ne olduğunu sordu.

Dona Ana derin derin içini çektikten sonra dükkânın üst katındaki dairelerini dolduran bitmek tükenmek bilmez müzikal tartışmayı üzgün gözlerle açıkladı. Bağırış çağırışları, kırılan bardakları ve kızının hem gamzelerini hem de profesyonel bir müzisyen olma kararlılığını derinleştiren açlık grevinin bir parçası olarak geceler boyunca yemeklerine el sürmeyişi anlatmadı bile.

"Böyle işte Dona Jovina, Euridíce'e enerjisini müzik alanında kariyer edinmeye aktaramayacağını söyleyip duruyorum.

Okulunu bitirip onun yaşındaki kızların yaptığı şeylere vermeli dikkatini. Arkadaşlarıyla oynamaya, bir delikanlıyla tanışmaya ve nihayetinde bir aile kurmaya.”

Dona Jovina onaylayarak başını sallarken Jose de Euridice’e apkın bir bakış attı. Kız gözlerini indirdi. Euridice o anda bazı bakışların diğerlerinden farklı olduğunu, bazı bakışların bizi hem içten, hem de dıştan değiştirebileceğini öğrendi, tıpkı kendisinin birden sandalyede rahat oturamaz hale gelmesi gibi. Seçilen patatesler ücretleri ödendikten sonra paketlenirken, kızın bir bakışla değişim geçirmiş yeni vücudunun içinde huzursuzlanması sürdü.

Euridice o gece yemek yemedi ama bunun sebebi flüt değildi. Genç delikanlının onunla flört etmesiydi. Euridice akşam ondan gece ikiye kadar Jose’nin ona nasıl baktığını düşündü durdu. İkidenden altıya kadar bu defa Campo de Santana’da el ele uzun yürüyüşler, Largo dos Guimaraes’de evlenme teklifi, ailelerin birlikte yediği yemekler ve Friburgo’da balayı da eklenmiş olarak sahneyi kafasında tekrar tekrar canlandırdı. Euridice ister uyusun ister uyanık olsun, başka hiçbir şey düşünmüyordu. Hatta pek fazla bir yer işgal etmeyen flütünü bile.

Ertesi gün uyandığında müzik dersleri tartışması hiç yapılmamış gibiydi. Villa-Lobos da kimdi? Flüt neydi? Euridice’in Euridice Olmasını İstemeyen Tarafı bayram etti, diğer tarafıysa *tamam ama bu iş daha bitmedi* dedi. Euridice kızarsınlar diye yanaklarını imdikle-di, saçlarını Guida gibi kıvırmayı denedi ve okula mutluluktan uçarak gitti. Eve dönüp manavda kasanın yanındaki sandalyeye yerleşme vakti gelene dek saatleri saydı.

Sırrını ablasıyla paylaşmayı düşündü. Guida, her şeyi bilerek doğmuş o kızlardan biriydi, daha doğrusu kendisi için bilinmeye değecek her şeyi bilerek doğmuştu, bu da Euridice’in bildiği “her şey” ile aynı değildi. Guida hiçbir zaman çok başarılı bir öğrenci olmamıştı ve liseyi bitirmiş olmasına karşın o gün bile hâlâ dükkânda faturaları hesaplamak için parmaklarına başvurmak zorunda kalıyordu ki bu bile hesabı

doğru çıkaracağının garantisi değildi. Ama o parmakların tırnaklarına kırmızı oje sürmeyi, hem de bulaştırmadan sürmeyi biliyordu. Yetişkinlerle nasıl konuşulacağını da biliyordu, Dona Josefa'nın karşısına çıkıp, "Kardeşime zorbalık ettiğini yakalarsam yemin ediyorum müdüre her şeyi anlatırım," diyen de Guida'ydı. Euridíce'in akşamları tekrar su içmeye başlaması Guida sayesindeydi, R harflerini doğru telaffuz etmeyi öğrenecek kadar rahatlaması da.

İki kız birbirini tamamlıyordu. Euridíce gecenin bir yarısı tavan arasında bir hayalet dolaştığına yeminler ederek soğuk terler içinde uyandığında onu kucaklayıp, "Merak etme, sadece bir kokarcayla yavruları, onların ayaklarının gıcırtilarını duyuyorsun," diyen Guida'ydı. Guida ertesi günkü sınav için ezberlemesi gereken bir sürü mikroorganizma yüzünden bütün umudunu kaybedip başı ellerinin arasında dirseklerini kitaba dayadığında, "Hatırlamanın bir yolunu bulacağız. İki tür iskeleti olan ve kamçı ya da sil kullanarak hareket eden protozoalarla başlayalım," diyerek yanında duran ise Euridíce'ti.

Ve Euridíce okuldan eve gözyaşları içinde dönüp annelerine yaralandığını, kimbilir belki de trolleybüse binmeye çalışırken yaralandığını anlattığında açıklamayı üstlenip ona Dona Ana'nın "kanamayı durdursun" diye verdiği ufacık bezden çok daha fazlasını veren Guida'ydı.

"Dinle beni Euridíce, yaralanmış filan değilsin. Bugünden itibaren ayda bir kere olacak bu. Kadın olmaya başladığın anlamına geliyor."

Guida ablalık vazifelerinin gerektirdiğinin ötesine geçerek Euridíce'e bu kanamanın sebebini ve bir kadının hamile kalması için olması gerekenleri açıkladı. Ablasının dünyasının içyüzüne attığı bu bakışla Euridíce'in gözleri kocaman açıldı. Tuhaf şeylerin olup bittiği ve Guida'nın kadınların en akıllısı olduğu bir dünyaydı orası. Guida görev sınırını bir kere daha aştı. Kardeşine sarıldı ve ona günün birinde güzel bir kadın olacağını, iyi bir

koca bulup bir sürü çocuk sahibi olacağını ve bahçeli bir evde yaşayacağını söyledi.

Guida bütün bunları nereden biliyordu? Biliyordu, çünkü biliyordu işte. Guida, her şeyi bilerek doğan o genç kadınlardan biriydi.

Guida flört etmeyi de biliyordu. Aşağıda geçen sahnede görüleceği üzere, deneyimi bile vardı. Nisan ayında bir pazar günü, flüt savaşılarından kısa bir süre önce annesiyle babasına çok değer verdiği bir genç adamın öğle yemeğinden sonra kendisini görmeye geleceğini bildirdi.

Marcos, Largo Kilisesi'nin çanları ikiye vururken ortaya çıktı ve kötü bir izlenim bırakmak için hiç vakit kaybetmedi. Senhor Manuel'e elini uzatmak yerine şapkasını elinde tutup saygılı bir şekilde eğilerek doğuya has bir tarzla selamladı adamı. Portekizli'nin şimdiye kadar gördüğü en tuhaf selamlamaydı bu ama karşılığında o da eğildi, belki Rio gençliği arasındaki son moda böyleydi. Marcos, Senhor Manuel'in bu selamlaşmadan rahatsız olduğunu görmemiş gibi yaptı. Toka için terli bir el uzatmak yerine bir tür egzotik selamlama icat etmek daha iyiydi. Bütün ziyaret boyunca şapkasından sadece bir saniyelikğine, odanın köşesinde kitap okuyormuş numarası yapan Euridice'e ürkek bir selam vermek için ayrıldı. Bunu takip eden yarım saat içinde Dona Ana ile Senhor Manuel yüzü al al olmuş genç adam hakkında bilmek istedikleri her şeyi öğrendiler.

"Çalışıyor musun genç adam?"

"Okuyorum. Tıp."

"Nerede oturuyorsun?"

"Botafogo'da."

"Ya baban? O ne iş yapıyor?"

"Belediye başkanının personel müdürü."

"Peki annen, adı nedir?"

"Mariana."

"Kardeşin var mı?"

“Beş tane.”

“Peki kızımıza karşı niyetlerin nedir?”

“Gayet asilce.”

Belki bu haber karşısında kapıldıkları şaşkınlıktan, belki Guida'nın kendinden eminliğinden, belki de mülakata aldıkları genç adamın Botafogo'da oturup tıp okumasından dolayı, iki gencin flört etmesi, fazla heyecanlı sahneler ya da yasaklamalar olmadan kabul edildi. Guida'ya sinemaya giderken Marcos'a eşlik etme izni verildi. Flört sürecinin geri kalanı Rua Almirante Alexandrino'daki evin kanepesinde, bir tarafta lamba, diğer tarafta çorap yamayan Dona Ana dururken geçirilecekti.

Marcos iyice uzun boylu, zayıf, kibar bir delikanlıydı. Ayrıca Guida ile ailesinin arasına soğukluk girmesinden de sorumluydu. Marcos'la tanıştıktan, hiçbir zaman zahmetli işlerde çalışmamış o ellerin yumuşaklığına dokunduktan, endişe nedir bilmemiş o gözlerin bakışlarını hissettikten sonra Guida kendisiyle aynı çatı altındakilere (Portekizli cahil bir karı kocayla saç örgülü, bacakları kıllı bir kız çocuğu) katlanamayacak kadar sofistike bir dünyada yaşar olmuştu.

Böylece kendini yatak odasına kapatmaya başladı. Yemeklerini diğerlerinden ayrı yemeye. Ve aile hayatını sadece oturma odasının köşesindeki koltukta *Genç Hanımın Günlüğü*'nün sayfalarını karıştırmaktan ibaret görmeye.

“Kapıyı hemen aç Guida. Baban işten eve döneli bir saatten fazla oldu, seni görmek istiyor.”

“Bir dakika sonra açacağım. Hazırlanmayı şimdi bitiriyorum.”

“Derhal aç.”

Bunu takip eden sessizlik, Dona Ana'yı o kapının asla açılmayacağına ikna etti.

“Bu ne terbiyesizlik? Böyle bir şey görülmüş müdür? Kızlarımın böyle asi olmasını hak edecek ne yaptım ben? Guida bizimle uzaktan yakından ilgisi olsun istemiyor, Euridice de flüt

hakkında şikâyet etmekten başka bir şey yapmaya yanaşmıyor. Ben çocukken böyle miydi, annemle babama böyle davranacak olsam haddimi bildirirlerdi hemen! Ama bu evde kızların biri sorulara cevap vermeye tenezzül etmiyor, ötekininse her şeye bir cevabı var.”

Öğleden sonra tartışmaları sıradanlaştı, bir süre sonra da Guida’nın annesiyle babası kızlarının mesafeli duruşuna alıştı. Kendilerini bunun gelip geçici bir şey olduğuna, endişelenecek bir şey olmadığına ikna ettiler. Dizlerinin dibinde iki kızları vardı, ikisi de hamile kalmamıştı, demek ki domates satmaktan başka bir şeye kafa yormalarına gerek yoktu. Ablasının sessizliğinden esas rahatsız olan Euridíce’ti.

“Guida, bugün teneffüste ne oldu biliyor musun?”

“Hımm.”

“Guida, şu limonlu yüz maskesini nasıl yapacağımı öğretir misin bana?”

“Hımm.”

“Guida, birbirimizin saçlarını yapalım mı?”

“Hımm.”

Guida pek konuşkan bir döneminde değildi ama Euridíce yine de manavda Jose’nin kendisiyle nasıl flört ettiği hakkında ablasıyla konuşmaya çalıştı. Eski günlerin hatırına bana yardım eder, diye düşündü küçük kız kardeş. Eski günler o kadar da eski değildi, sadece birkaç ay öncesiydi ama Guida’nın sessizliği aralarındaki mesafeyi artırdığından beri daha uzakta kalmış gibi geliyordu. Hepsi Marcos’un suçuydu. Euridíce başlangıçta onu yakışıklı bulmuştu ama şimdi çirkin olduğunu düşünüyordu, çünkü Guida bütün vaktini onunla konuşarak geçiriyordu. Marcos’la o kadar çok konuşmuştu ki geriye Euridíce’e söyleyecek sözü kalmamıştı herhalde.

“Guida?”

“Hımm.”

“Ne okuyorsun?”

“Görmüyor musun?”

“Hayır.”

“Görüyorsun işte. *Genç Hanımın Günlüğü*.”

“Peki ne okuyorsun? Dergide yani?”

“İlgini çekmez.”

“Çeker, çekmese sormazdım.”

“Test. Erkek arkadaşın senden çok mu hoşlanıyor yoksa yalnızca birazcık mı diye anlamak için.”

“Ben de yapacağım.”

“Senin erkek arkadaşın yok ki.”

“Testi yapmak istiyorum.”

“Erkek arkadaşın yok ki dedim ya.”

“Peki sen niye yapıyorsun testi? Marcos senden hoşlanmıyor mu yoksa, öyle mi düşünüyorsun?”

“Aptallaşma Euridíce. Git de flütünü çal.”

Euridíce emre uydu ve flütünü almaya gitti ama çalma arzusundan ziyade flüt tam Guida’nın yanında durduğu ve bu sayede ablasının saçını çekme fırsatı yakalayacağı için yaptı bunu. Guida bu iyiliği Euridíce’i çimdikleyerek iade etti, Euridíce de tırnaklarını ablasının etine batırarak kendini savundu. İki kız saç saça baş başa girmişlerdi ki Dona Ana çıkageldi ve kızları ayırıp odalarına yolladı.

“Sizin kavga ettiğini hiç görmemiştim! Artık büyüdüğünüze göre, ikinizi de cezalandıracak mıyım yani?”

Kavga Euridíce’in epeyce işine yaradı, flütüyle ilgili kavga başladığından beri tuttuğu bütün gözyaşlarını akıtmak için bu olayı bahane etti. Ailesinde kimse onu anlamıyordu, kimse onun iyiliğini istemiyordu, eskiden her zaman konuşabildiği Guida bile artık ona aldırış etmiyordu. Ama Jose, o Euridíce’i anlardı. Euridíce’in okula gitmeye, flüte ya da Guida’ya ihtiyacı yoktu. Sadece Jose’ye ihtiyacı vardı.

Manavda yardım ettiği saatleri artırdı. Guida’nın rujunu çalıp dudaklarını olması gerektiğinden fazla kırmızılaştırdı. Euridíce

Jose'yle tekrar görüşmelerinin an meselesi olduğunu biliyordu. Bir gözünü sokaktan ayırmadan müşterilere sabırlı bir gülümsemeyle yardımcı olurken yakında ortaya çıkar diye düşünüyordu.

Jose haftanın sonlarına doğru ortaya çıktı. Euridíce sandalyesinde dimdik oturdu ve doğruca kasaya bakmak için ani bir isteğe kapıldı. Jose buradaydı işte, bakışları buradaydı.

Ne var ki bu defa o bakışlar başka bir kıza yönelmişti. Jose dükkâna birkaç sokak ötede oturan Odete'yle birlikte girmişti. Meyveleri dikkatle seçerek kızın alışverişine yardımcı oldu. Odetede patatesle soğan alırken o da muzların, elmaların ve incirlerin en iyilerini seçti. İkisi etraflarında başka insanların olduğunu farkında bile değilmiş gibi görünüyordu, aslında yoktu da, çünkü ödemeyi yaptıkları sırada Euridíce artık küçülerek onlara para üstü veren bir ele dönüşmüştü sadece. Jose Euridíce'e bir saniyeliğine baktı ama sadece gözleriyle şunu söylemek için: *Geçen gün var ya, sadece şakaydı.* Jose ile Odete dışarı, kendi dünyalarına çıktılar, Euridíce'i seçilmeden kalmış bereli elmalarla yarık incirlerin arasında dikilir halde bıraktılar.

Canı öyle yanmıştı ki Euridíce ablasıyla konuşmaya, kitaplarını okumaya ya da ödevinde yanırlar yapmaya yönelik tüm arzusunu yitirdi. Cansız gözleri, ifadesiz ağzı ve gevşek vücuduyla zembereği boşanmış bir oyuncak bebek gibiydi, görevlerini mekanik olarak, sessizce yerine getiriyordu. Kendi üzüntüsünün ötesini göremiyordu Euridíce, öyle ki bir ablası olduğunu bile unutmuştu.

Öyle ki bir pazartesi gecesı Guida'nın kaçışını haber veren gürültüleri de duymadı. Euridíce uyuşukluğundan ancak ertesi sabah annesinin çığlıklarını duyduğunda sıyrıldı. Dona Ana, kızının boş dolaplarının önünde diz çökmüş, "Guida'm evden kaçmış! Guida'm evden kaçmış!" diye dövünüyordu.

Annesinin Guida'nın kaçışına yanıp yakıldığını görünce, babasının kadının üzüntüsünü kendi üstüne alma çabasıyla onu kuckladığını görünce, ablasının yatak odasının bir köşesinde ya

da evin herhangi bir yerinde olmadığını görünce Euridíce kalbi göğsünden sökülüp çıkarılıyormuş gibi bir hisse kapıldı. Ona göre evden kaçmak ölümden beterdi. Ölünce ya da en azından aniden ölünce insan dünyayı farkına varmadan ve veda etme fırsatı bulamadan terk ederdi. Evden kaçan kişiye ne yaptığı-
nın tamamen farkında olup veda etmeye bile zahmet etmemiş demekti.

Euridíce, Guida'nın evden kaçmak üzere olduğunu nasıl olmuş da fark edememişti? Neden ablasıyla konuşmaya çalışmamıştı? Ablası neden Euridíce'le konuşmaya çalışmamıştı? Anneleriyle babaları Guida'yı Marcos'u görmekten men etmiş değildi, hatta onunla sinemaya gitmesine bile izin vermişlerdi, o zaman Guida niye evden kaçmıştı? Bundan sonra bilmediği şeyleri Euridíce'e kim açıklayacaktı?

Euridíce'in bu sorulara cevabı yoktu. Sadece tek bir şeye cevabı vardı: *Guida kavgamız yüzünden mi çekip gitti acaba?* Olup bitenleri bir mantık çerçevesine oturma ihtiyacı içindeydi, kesin bir cevaba ihtiyacı vardı, sonunda evet diye karar verdi, Guida'nın kaçıışı kısmen kavgaları yüzündendi, o nedenle ablasının kaybolmasında suç büyük ölçüde Euridíce'teydi.

Aile, Guida'nın odasını ne yapacağını bilemiyordu. Dona Ana kapıyı kapalı tutuyordu ama kapalı kapı kızlarının hâlâ orada olduğu izlenimini yarattığı için Senhor Manuel sonradan kapıyı açtı. Açık kapı da huzursuzluk yarattı, çünkü Guida'nın *Genç Hanımın Kütüphanesi* serisini yanında götürmesiyle boş kalmış kitap rafı görülüyordu. Yatak meselesi de vardı. Senhor Manuel yatağın sökülmesi gerektiğini düşünüyordu ama Dona Ana şilteyi olduğu yerde bırakma konusunda ısrarcıydı. Ya Guida çıkagelecek olursa, nerede uyuyacaktı? Böylece yatak odasının kapısının aralık bırakılmasına karar verildi. Euridíce koridordan geçerken boynunu uzatıp ablası şiltenin altından fırlayabilecekmiş gibi odayı gözetliyordu. Guida eskiden oturma odasında okuduğu dergileri yanında götürmemişti. Dergiler

bir süre kayıp kızın bir uzantısıymışçasına orada kaldı. Kimse sayfalarını karıştırmadı, kimse de dergileri kaldırıp atmadı. Bir gün oturma odasında içinde ablasının fotoğrafı olan bir çerçeve belirdi. Senhor Manuel ile Euridíce'in çerçeveyi oraya kimin koyduğunu sormalarına gerek yoktu.

Aile başlarda üzüntüsüyle başa çıkmayı başardı, çünkü umutları vardı. Her gün postacıyı bekliyorlardı, çünkü Guida'nın evden kaçarken ardında bırakmadığı mektup pekâlâ postadan çıkabilirdi. Senhor Manuel kızının mahalledeki tek telefon aracılığıyla bir mesaj bırakıp bırakmadığını öğrenmek için günde iki kere eczaneye koşuyordu.

Guida'dan hiç haber gelmedi, aile de beklemekten vazgeçti. Senhor Manuel ile Dona Ana o andan itibaren bir daha ağlamadı ama bir daha güldüklerini gören de olmadı. Euridíce annesiyle babasının nasıl perişan halde olduğunu görüyor, onları korumak istiyordu. Onlara eskiden verdiğinin iki katı mutluluk vermek zorunda olduğunu hissediyordu. Bir daha asla kavga çıkarmayacağına, Guida'nın yaptığı gibi aileden kopup gitmeyeceğine söz verdi. Gelmiş geçmiş kız evlatların en iyisi, örnek bir kız çocuğu olacaktı, varsın bu kız Euridíce'in Euridíce Olmasını İstemeyen Tarafı'yla uyum içinde olsun.

Senhor Manuel, Guida'nın yerini bulmak için son bir girişimde bulunarak belediye binasında başkanın personel müdürünü görmeye gitti.

"Beyefendi hazretlerine oğlu Marcos'un kız arkadaşının babasının geldiğini söyleyin."

Bir buçuk saat geçti. Portekizli adamcağız, tıpkı tanıştıkları gün Marcos'un yaptığı gibi kasketini elinde sıkıyordu. Yılgın bir halde doğruca önüne bakıyordu. Öğle yemeği vakti civarında bir kadın cevapla geri geldi.

"Senhor Godoy, Marcos diye bir oğlu olmadığını söylememi istedi."

BEŞ

Artık Euridíce'in iki tarafı da okura tanıtıldığına göre, bu kadının öne doğru bir adım attıktan sonra neden bir adım da geriye attığını anlamak kolay. Projelere neden başlayıp sonra kocasına neden kafa tutamadığını. Büyük Ziyafet Akşamı'nda Antenor kahkahayı bastığında ona neden *hadi oradan* diyemediğini. Ve Korkunç Grip'in ardından gelen Dikiş Atölyesi Hakkındaki Efsanevi Kavga gününde neden sesini yükseltip *sana ne, eller benim değil mi, kendi elimle ne istersem yaparım, ben de bu ellerimle dikiş dikmek, bir de parmağımı senin suratına doğru sallayarak el benim elim değil mi, kendi elimle canım ne istersem yaparım Allahın cezası demek istiyorum* demediğini.

Euridíce ellerini bağımsızlığını ilan etmek için değil, yere doğru bakan gözlerini örtmek için kullandı. Bütün makul ve mantıklı ölçüler çerçevesinde kocasının haklı olduğunu biliyordu, ayrıca Guida'nın evden kaçmasının ardından kendi kendine "Ben makul bir insan olacağım," diye söz vermişti ki kocasının işte o makul insanın gözünde de haklı olduğunu biliyordu.

Euridíce'in atölyesindeki kavganın olduğu gün Antenor'un sesi yükseldikçe yükseldi, Euridíce'in sesiyse kısıldı kısıldı. İtirazları gittikçe zayıfladı, kavgayı dinlemeye kanepesine rahatça

yerleşmiş olarak başlayan Zélia ise çok geçmeden son birkaç sözcüğü duyabilmek için kulağını duvara dayamak zorunda kaldı. Öyleyken bile her şeyin nasıl sona erdiğini çözemedi.

Öğrenmek içinse çok beklemesi gerekmedi. Euridíce çok geçmeden sağlık sorunlarını ileri sürerek dikişi bıraktığını açıkladı, müşteri listesini ve bitmemiş siparişlerini Dona Maricotinha'ya devretti. Duyuru, herkes tarafından itirazlarla karşılandı, çünkü müşteriler Dona Maricotinha'nun tek başına diktiği giysileri deneme zamanı geldiğinde *vudu* bebeklerine dönüşeceklerinden endişe ediyor, Dona Maricotinha da bu kadar çok sorumluluk üstlenmekten şikâyet ediyordu. Zira Euridíce'in müşterilerinin taleplerini karşılayabilmek için kendi müşterilerini ihmal etmesi gerekecekti. Dona Maricotinho, müşterilerinin listesinin koca bir sığara tekabül ettiği kısmını ise dile getirmede. Ama bütün bu işlerin tansiyonunu etkileyeceğini söylemeyi ve bütün siparişleri bitirebilmeleri için de Damiana'nın iki aylık maaşını istemeyi ihmal etmedi.

Euridíce karşı çıkmadı. Ertesi gün çıkarıp parayı ödedi, öyle özverili bir hareketti ki Dona Maricotinha sayısı sıfır olan müşterilerini ihmal etmesinin karşılığında daha fazla para istemediğine pişman oldu. İki kadın vedalaştı, Euridíce kapıyı kapattı ve Gusmão-Campelo hanesine bir kasvet örtüsü örtüldü.

Sabahları banyo lavabolarının ve duş başlıklarının gürültüleri vardı elbette. Kahve için sıcak suyun hazır olduğunu duyuran çaydanlığın ısılgı, mutfak masasında gazete sayfalarının hışırtısı. Holde okula ya da işe gitmek üzere yola çıkan ayak seslerinin yankısı vardı. Ama bu gürültülerin hiçbiri Euridíce'e ait değildi. Kadın saatlerini oturma odasında oturup kitap rafına bakarak geçiriyordu. Maria endişelendi. Euridíce'in ona servis tepsilerinin kirli, portakal suyunun posa dolu olduğunu, peçetelerin yanlış katlandığını, ananası kesmek için fazla beklediğini son kez söylemesinin üzerinden bir haftayı aşkın bir zaman geçmişti.

Cecília ile Afonso da annelerinin sessizliğini fark etti.

“Anne, Etrüskler hakkında yaptığım projeye baksana. Şu haritalı kısmı görüyor musun? Orayı tarih kitabından kendi kendime kopyaladım.”

“Harika olmuş oğlum.”

“Anne, Graciliano Ramos’un *Yavan Hayatlar* kitabını bitirdim. Gerçekten çok hüznü bir kitap.”

“Haklısın, gerçekten öyle Cecilia.”

Ama Euridíce tabureye çıkıp ansiklopediyi alarak Afonso’ya Etrüsk kalelerini göstermedi. Tabureye çıkıp imzalı Graciliano Ramos kitaplarını indirmede, Cecilia’ya *Keder*’in daha da hüznü bir hikâye olduğunu söylemedi.

Euridíce nasıl davranması gerektiğini bilen bir eştı. Kendini evine ve çocuklarına adanmış, ayrıca artık kocasıyla aynı saatte yatağa giden ve dikiş makinesiyle oyalanmak için erkenden kalkmayan bir kadındı. Kocası televizyon seyredirken sessizce yanında oturan, işe gitmek için evden çıktığında ve işten döndüğünde öpsün diye ona alnını uzatan bir eştı. Tam Antenor’un hayatı boyunca istediğı gibiydi. Evet, tam hayatı boyunca istediğı gibi.

Acaba gerçekten öyle miydi?

Hayır, hayır, değildi. Antenor böyle bir Euridíce istemiyordu. Karısını sürekli cansız halde gören Antenor, hayatı boyunca istediğini sandığı şeyi aslında istemediğini anladı. İyi de o zaman ne istiyordu, istediğı neydi? Uykusuz geçen bir gece boyunca buna cevaplar aradı. Ama uykusuzluk ve bankadaki işi birlikte iyi gitmiyordu, Antenor da cevap aramaktan vazgeçti. Kesinlikle bildiğı şey şuydu, evlilik yaşamlarında ilk defa olarak düğün gecesindeki o olaydan daha büyük bir sorunları vardı.

Her şeye rağmen ya da Euridíce’in hayatının dönüştüğü hiçliğe rağmen, Antenor iyi bir kocaydı. Bir devlet memuruyla hiçbir zaman kitap çıkaramamış bir kadın şairin oğlu olarak pek az yemeğın ve pek çok kargaşanın bulunan bir evde büyümüştü. Aile

yaşantısındaki tek sağlam yapı, annesinin yüksek sesle okuyup durduğu mısralar ve beyitlerdi. *Bir öpücük ki hem ilahi, hem de zulüm, bir gönül ki gök kubbeden arıyor bir hüküm, inançsızın yeminleri, kucaklamaları sanki cürüm. Yürek hiddete yenik düşüyor, basit ve kutsal şefkat nasıl da isteniyor, erkek aşka muhtaçtır, kollarının arasında beden yumuşacıktır.* Maria Rita'nın hayatı özel performansların sergilendiği bir sahneydi, yaşamı zahmetlerle dolu olsa da yirmi beş yaşından önce doğurduğu altı çocuktan oluşan seyircilerinin yaşamından çok daha iyiydi.

Feliciano devlet dairesindeki işinden dönünce karısının becerilerine, evi o sabahkinden daha büyük bir karmaşa haline sokmayı başarmış olmasına hayran kalırdı. Oturma odası kirli bebek bezleriyle, portakal kabuklarıyla, tahta kamyonlarla, pis mama önlükleriyle ve emekleyen çocuklarla doluydu. Yataklar kalıcı bir “toplanacak” halinde donup kalmıştı. Mutfak, tabaklara yapışmış yiyecek parçalarının üstünde sürünen hamamböcekleriyle kaynaşırdı. Giyecek askısına dönüştürülmemiş tek koltukta Maria Rita, üstünde aşırı büyük beyaz geceliği, elinde bir şiir kitabıyla otururdu. Kökeni Amazonlar'a dayanan atalarından kısıp gözlerinden başka günlük Batılı yaşama gösterdiği direnci miras almıştı yalnızca.

Karı koca her zaman akşamüzeri saat altıya çeyrek kala kavgaya tutuşurdu.

“Anlamıyorsun, ben sanatçıyım, şairim! Bu yaşama zincirle-nip kalmış özgür bir ruhum!”

“Maria Rita, sanatını destekliyorum ama bu çocuğun kıcı babun kıcına dönmüş. Ayrıca şu kızının saçlarına bir bak, ense kökünden kesmemiz lazım, düğümleri hayatta açamayız artık.”

Maria Rita ağlamak için yatak odasına koşar, kocası da onu teselli etmek için hemen arkasında olurdu, çünkü kadının bal rengi bukleleriyle kalp biçimli ağzına karşı koyamıyordu. Biraz atıştıktan sonra barışır ve çocuklarla portakal kabuklarını yerden toplamak için oturma odasına dönerlerdi. Feliciano saat yedi

civarında belki alışkanlıktan ötürü, belki de bir umut diyerek akşam yemeğinde ne olduğunu sorardı.

“Muz.”

Böyle bir hayatın Maria Rita’ya uygun olmadığını herkes biliyordu. Maria Rita’ysa ağustos ayının en soğuk gününde hiçbir hayatın kendisine uygun olmadığını karar verdi. Yanlış anlaşılmış şair, fare zehiriyle kendini öldürdü. Belki ailesine en büyük katkısı kendini yatak odasına kilitlemesi olmuştu, böylece çocukları çarpılmış vücuduyla beyaz köpüklerle kaplanmış balmumu yüzünü görmedi.

Rua da Marrecas’taki trajedinin bütün ayrıntılarını, işten dönünce çocukların oturma odasının dört bir yanına dağılmış olmasında bir tuhaflık görmeyen ama yatak odasının kapısını durmaksızın yumruklayan oğlanın niye öyle yaptığını merak eden Feliciano biliyordu yalnızca. Kapıyı kırdıktan sonra küçük Antenor’un gözlerini elleriyle örtmüştü ama Antenor’un ömrü boyunca gözünün önünden gitmeyecek o sahneye tanık olmasına iki saniye yetmişti. Çocuk altı yaşındaydı.

Jornal do Commercio iki gün sonra Maria Rita’nın ölümünü duyurdu. Şöyle yazmışlardı:

Yetenekli kadın şair Maria Rita Campelo, sinsi ve ne olduğu belirsiz bir hastalığın pençesine düşmüş, uzun süre acı çektikten sonra bu ayın on dokuzunda öğleden sonra biri yirmi geçe bu dünyayı terk etmiştir. Cenazesi, toplumun her katmanından kadın, erkek ve çocuk olmak üzere olağanüstü sayıda kişinin katıldığı bir törenle dün Sao Joao Batista mezarlığında toprağa verilmiştir. Belediye imar hizmetlerinin çok sevilen ve saygı duyulan müstesna çalışanı Feliciano Campelo, sevgili karısının ölüm haberini benzersiz bir metanetle karşılamıştır.

Karısının ölümünden sonra Feliciano’nun yatışmak bilmez tek hissi, kapıldığı yeisti. Karısının bal rengi bukleleriyle kalp biçimli

ağzının yokluğundan duyduğu yeis, onları Feliciano tek başına büyütmeye kalktığı takdirde daha da beter bir ihmalin pençesine düşecek altı çocuk için duyduğu yeis.

Yardım dileyerek göklere başvurdu ve yardım yetiştirdi. Göklerden değil ama Feliciano'nun birkaç sokak ötede oturan kız kardeşi Dalva'dan. Dalva otuz yaşındaydı, evlenebilecek yaşı çoktan geçmişti, Rua do Carmo'daki dükkânlarında annesiyle babasına yardımcı olarak bir işe yaradığını hissediyordu. Feliciano'ya evi ve çocukları çekip çevirmeyi teklif etti. Feliciano'nun bu teklifi duyduktan sonra kardeşini kucaklayıp kollarında ağlamamak için kendisini tutmasının tek sebebi, o zamanlarda erkeklerin birilerini pek az kucaklaması ve ender olarak ağlamasıydı.

Feliciano ile Maria Rita'nın altı çocuğu saçlarını her gün tarayıp dişlerini her gün fırçalamaya işte böyle başladı. Dalva yüreğinin arzusuna kavuşmuştu, yani günün on sekiz saati işi başından aşkındı. Feliciano da akşam altı buçukta kuzinede pişmiş yemeklerden oluşan akşam yemekleriyle rutin bir yaşama geri döndü.

Feliciano, Antenor'un şahit olduğu o iki saniye de dahil olmak üzere karısının ölümünün gizli ayrıntılarını Dalva'ya açtı. Kadıncağzın kalbi çocuk için paramparça oldu ve Dalva çocukların hepsini her şeyden çok sevmesine karşın o andan itibaren Antenor'u daha da çok sevdi. Okuldan eve gelince ilk öpücüğü Antenor alırdı, güveçte tavuğun en iyi yerleri Antenor'a verilir, Antenor'un giysileri diğer çocukların giysilerinden önce onarılırdı. Dalva geceleri herkes uyudu mu diye yoklamak için çocukların odasına gittiğinde en çok Antenor'a bakardı, Feliciano'nun kısa bir süre önce satın aldığı yeşil kapaklı *Monteiro Lobato'dan Masallar* kitaplarından çocuklara bir şeyler okuduğunda kucasına Antenor otururdu.

Antenor yerleri cilalı, banyoları tertemiz, güzel kokular ve bembeyaz giysilerle dolu bir evde yaşamaya başladıktan sonra, o uğursuz günün o iki saniyesini unutmaya yüz tuttu. Annesinin

kuralsız yaşamını, yersiz hiddetini, mantıksız hezeyan nöbetlerini ve yatak odası kapısının diğer tarafındaki çocuklarını hiç düşünmeden çekip gitmesindeki bencilliğini hiç unutmadı. Antenor'a sorulacak olursa hayatta şiir kadar gereksiz şey yoktu.

Yaşayacağı hayat, Maria Rita'ninkinin tam tersi olacaktı. Antenor günün birinde evlenecekti ve karısı Dalva gibi şahane bir kadın olacaktı. Öncelik yuva ve aile ocağında olacaktı. Antenor kendisini evlendiği kadına tamamıyla verecek, karşılığında da içinde şiirden ya da annesini deliliğe sürükleyen hayallerden en ufak bir iz bulunmayan bir yaşam talep edecekti.

Antenor kesinlikle normal görünen bir eş istediğine işte o zaman karar verdi, ne çirkin ne güzel, ne şişman ne zayıf, ne uzun ne de kısa. Esas nitelikleri, mahallede gezinirken taktığı hasır şapkanın altına gizli bir kadın. *Bu Euridice'in omuzlarının üstünde iyi bir kafası var*, diye düşündü Antenor kendi kendine, Euridice'in omuzlarının üstünde bir kafası olmakla kalmayıp o kafanın içindekilerin de ortalamanın epeyce yukarısında olduğunu hiç fark etmeden.

Antenor Euridice'le şahane bir mayıs gününde tanıştı. Santa Teresa mahallesinde yaşayan bir kuzenini ziyaret etmek için trolleybüse atlamıştı. Yolda giderken, kendi mahallesi Lapa'nın hengâmesini ve tozunu toprağını unutmaya başladı. Şiddetli yağmurla geçen bir gecenin ardından gökte tek bir bulut yoktu, ciğerlerine dolan hava da tertemiz ve soğuktu. Antenor'a Santa Teresa şehirde hâlâ el değmeyen birkaç yerden biriymiş gibi gelirdi, ortalıkta ancak birkaç otomobil, ancak birkaç trolleybüs vardı ve tek bir gökdelen bile yoktu. Basit ve etkili, diye düşündü Antenor. Hâlâ düşüncelere dalmış haldeyken, Rua Almirante Alexandrino'da meyve sandıklarıyla çerçevelenmiş kızı gördü. Amaçsız düşünceleri yerini bir süredir zihninde demlenen bir başka fikre bıraktı: *Bu kız o kız mı acaba?*

Antenor biraz armut almak istediğine karar verdi. Trolleybüsten indi, birkaç meyve seçti ve parasını Euridice'e verdi.

Kızı, para üstünü alması için gerekenden daha uzun bir süre süzmüştü. Bu kııda insanın aklına tereddüt düşüren hiçbir şey yoktu. Saçlarını topuz yapmıştı, gri elbisesinin üstüne bir önlük takılıydı, yüzünde makyajın zerresi yoktu ve bakışları faturaları hesaplamaktan başka bir şeyle kesinlikle ilgilenmiyordu. Euridíce ona parasının üstünden başka hiçbir şey vermeyince, Antenor ilgilenmeye başladı.

“Rua Monte Alegre buraya uzak mı?”

“Pek değil.”

“Yürüyerek gidebilir miyim sizce?”

“Belki.”

Euridíce ilk sınavı geçmişti. Antenor’la ilgilenmiyormuş numarası yapıyor gibi değildi. Antenor’la ilgilenmiyordu. Ama Antenor kendisinin kim olduğunu biliyordu. Yirmi üç yaşında genç bir adamdı, Colegio Pedro II’den mezun olmuştu, muhasebecilik diploması vardı, kısa bir süre önce Banco do Brasil’de işe alınmıştı, parmağında yüzük yoktu ve film yıldızlarına benziyordu. (Bu sonuncusu Dalva halasının fikriydi.) Hem elleri, hem de kendisi görüş alanı içindeki bütün genç kadınlarla anneleri tarafından incelenmeden kahve bile ısmarlayamaz, bir mağazaya adım atamaz, gazete satın alamazdı. Kadınlar bizzat Antenor’la değil, Antenor fikriyle ilgileniyordu. En güzel giysilerini giyip makyaj yapmaları, Antenor onlarla bizzat ilgilensin diye değil, bir fikir olarak ilgilensin diyeydi.

Ama Antenor’un salt fikirlere ihtiyacı yoktu. Dosdoğru mevzunun özüne inmek istiyordu genç adam ve o da şuydu: *Bu kızın her gün aynı saatte kalkıp kalkamayacağını, yatağı örtüler soğumadan toplayıp toplamayacağını, kahveyi tam masaya oturduğum anda hazır edip edemeyeceğini görelim bakalım.* Yerlerin bal dök yala derecesine temiz olmasını, çarşamba pazarından sepet sepet taze meyveler alınmasını, her gece aynı yatakta yanında derin derin nefes alan birinin getirdiği güvenlik duygusunu istiyordu Antenor.

Meyve sandıklarının çerçevelediği kızı kuzenine sordu. Adının Euridice olduğunu, melekler gibi flüt çaldığını ama ablası evden kaçtıktan sonra bir daha tek bir nota bile üflemediğini öğrendi. Liseyi bitirdiğini, sayılarla arasının iyi olduğunu ama manavda annesiyle babasına yardım etmek için okumayı bıraktığını öğrendi.

Antenor günbatımını seyrederken bütün Rio'da daha huzurlu, daha güzel başka hiçbir yer olmadığını düşündü. Saat altı civarında kuzenine veda edip dükkâna yürüdü. Euridice hâlâ oradaydı, başını bir deftere eğmişti.

“İyi akşamlar. İsmim Antenor. Birbirimizi biraz daha yakından tanımamızı isterim.”

Flört dönemi, Antenor'un bunu takip edecek evlilik hayatının geçeceğini umduğu kadar pürüzsüz bir şekilde geçti. Bir tarafta ışıldayan lamba, diğer tarafta çorap yamayan Dona Ana varken, Euridice'lerin oturma odasında yapılan sohbetler. Senhor Manuel gözünü saatten ayırmadan dönmelerini beklerken mahallede çıkılan gezintiler. Sinemaya gitmek yoktu, Euridice'in annesiyle babası o tehlikeyi göze almak istememişti.

Resmi evlenme teklifi Senhor Manuel ile Dona Ana'ya yapıldı. Euridice'in annesi biraz gözyaşı döktü, ayrıca (kimin aklına gelirdi) Senhor Manuel de biraz gözyaşı döktü. “Tek kızımızsın, tek kızımız sensin,” diyerek kızına sarıldı.

Euridice evlenmek istiyor muydu? Belki. Evliliği bir tür salgın hastalık, kadınlarla erkeklerin on sekizle yirmi beş yaşları arasında yakalandığı bir şey olarak görüyordu. Grip gibi ama bu o kadar kötü değildi. Euridice'in esas arzusu, flütünü çalarak dünyayı dolaşmaktı. Mühendis olup sayılarla uğraşmak istiyordu. Annesiyle babasının manavını süpermarkete, süpermarketi zincir mağazalara, zincir mağazaları da holdinge dönüştürmek istiyordu. Ama bunları istediğinin farkında değildi.

Guida'nın ortadan kaybolmasını takip eden yıllarda Euridice daha da az şeyi fark eder olmuştu. Arzularını bastırmış, yüzeyde sadece örnek gösterilecek o genç kadını bırakmıştı. Sesini asla

yükseltmeyen, eteğini asla kaldırmayan genç kadını. Hayalleri annesiyle babasının onun için kurduğu hayallerden ibaret olan genç kadını. Sadece “Evet senhora” ya da “Hayır senhor,” diyen, neye evet ya da hayır dediğini hiç durup düşünmeyen o genç kadını.

Antenor Euridice’le kız işte böyle taş kesilmiş haldeyken tanışmıştı. Euridice’in kendi kendini zaptetmeye çalışmasını yanlış anlayarak dengeli bir kişilik zannetti ve “İşte kusursuz kadın,” diye düşündü. Euridice’in ataletini yanlış anlayarak vasatlık zannetti ve “İşte evlenilecek kadın,” diye düşündü. Ama Euridice düğünden kısa bir süre sonra Antenor’u çok korkutan o gündüz düşlerine kapılmaya başladı, Antenor da ona evliliğin kurallarını avazı çıktığıınca hatırlatmak, oturduğu yerde oturması gerektiğini söylemek zorunda kaldı.

Euridice nihayet oturduğu yerde oturuyordu işte. Terzilik macerasının ardından kanepedeki yerinde, kitap rafının önünde kıpırdamadan oturuyordu. Yarı uyuklar, yarı donmuş, yarı ölü halde orada kaldı. Bunu takip eden sessizlik korkunçtu, Antenor bir süre sonra ikinci bir Dalva’yla mı yoksa ikinci bir Maria Rita’yla mı evlendiği konusunda endişelenmeyi bıraktı. Tek istediği Euridice’i, kendi Euridice’iydi, onu geri istiyordu. Sohbet etmeye çalışır oldu.

“Yemekten sonra meydana yürümek ister misin?”

“Yasemin ağaçları haftaya çiçek açacak gibi.”

“Epeydir bana o hindi madalyonlarından pişirmiyorsun, hani üstünde kahverengi şeyler olan.”

Euridice zayıf gülümsemeler ve hı-hı sesleriyle cevap veriyordu. Başka bir şey söylemesi gerekmediği sürece her şeye tamam diyordu. Kadıncağız flüt hummasının, flört dramasının, mutfak hayallerinin ve dikiş planlarının ardından bir tür mola vermeye karar vermişti. Çocuklar onu neşelendirip neşelendiremeyeceklerini görmek için, “Anne bana elbise diksene, anne bana yulaf ezmesi yapsana,” diyor, neşelendiriyorlardı da. Ama biraz. Esas Euridice’e nüfuz edemiyorlardı.

Kapı çaldığında Maria açıyor, ziyaret sona erdiğinde kapıyı Maria kapatıyordu. Hatta işleri Euridíce'e danışmadan hallediyordu. "Ah, bileylenmeye giden bıçaklar gelmiş, bir dakika paranızı getireyim senhor." "Ah, ekmek ya, bu iki somunu evin hesabına ekleyin lütfen." Euridíce'i düşünceli halinden ancak bir sorunu nasıl çözeceğini bilemediğinde uyandırıyor.

Bir çarşamba günü kapı zili çaldı, açan Maria ne yapacağını kestiremedi. Oturma odasına dönüp kitap rafıyla işverenin arasında dikildi.

"Dona Euridíce, kapıda genç bir kadın var. Ablanız olduğunu söylüyor."

ALTI

Guida. Hâlâ güzeldi ama Euridíce'ten büyük olduğu eskiden beri belliyken artık kardeşinden yaşça çok daha büyükmüş gibi duruyordu. Makyajı yoktu, saçları topuz yapılmış, belli ki en az çaba gerektirecek şekilde toplanmıştı. Bir elinde kendisiyle birlikte Rua Almiranta Alexandrino'dan kayıplara karışmış valiz vardı. Diğerindeyse aşağı yukarı Cecilia'nın yaşında tombul, küçük bir oğlan. Guida yeşil bir elbisenin üstüne bej manto giymişti.

“Girebilir miyim?”

Euridíce'in hayatındaki en tuhaf kucaklaşmaydı. “İzin ver de sana dokunayım, bakayım gerçek misin, gerçekten burada, karşımda mısın,” der gibi bir kucaklaşmaydı. Gerçekti, gerçekten Guida'ydı ama eski Guida değildi, Euridíce ablasının hikâyesini dinledikten sonra bu gerçek daha da açık bir hale geldi.

Marcos'la Guida bir cumartesi öğleden sonrasında Cine Odeon'un önünde tanışmıştı. Marcus film başladığından beri eşikte duruyordu, uzun kirpikli kız içeri girdiğine göre elbette dışarı da çıkacaktır diye düşünmüştü. Guida iki saat sonra bir grup arkadaşıyla dışarı çıktı. Marcos kendini tanıtmaya çalışmasına karşın kız yürümeye devam etti, hiç durmadı, Marcos peşinden Pasta Mağarası'na geldiğinde bile. Guida orada kendine çikolatalı bir ekler ısmarladı, yerken de uzun parmaklarını sergilemek üzere beyaz eldivenlerini çıkardı.

Onca yürüyüş, Guida'nın delikanlıyı elbisesinin kuyruğu gibi bir şeye dönüştürme yöntemiymiş. Sırf Marcos'un her adımını takip ettiğini görmek için gezip dolaşmak istiyordu. Ne de olsa filmlere, dergilere ve *Genç Hanımın Kütüphanesi* dizisindeki kitaplara göre bu aşk değil de neydi? Kadının işi erkeği güzelliğiyle sersemletmek, erkeğin işi de Seçilmiş Kişi'nin sersemletici güzelliğinin getirdiği felcin ilk birkaç saniyesinin ardından kadını için savaşmaktı.

Marcos rolünü oynadı. Üst üste üç cumartesi, Guida'nın sinemadan çıkmasını bekledi. Guida da rolünü oynayıp genç adamı görmezden geldi ki ertesi hafta ilgisi daha da kabarmış olarak yine gelsin. Bir ay sonra, eklerini yerken Marcos'un da onunla oturmasına izin verdi. Guida tatlıyı özel bir coşkuyla yiyor, çikolatayla kaplandıklarında parmaklarını dudaklarına götürüyordu, bu da hayranı orada boy gösterdiğinden beri daha sık oluyordu sanki. Marcos'un gözleri eklerle kızın ağzının arasında gidip geliyordu.

Bu flört dönemi ertesi hafta Guida'nın annesiyle babasına haber verildi. Marcos, Santa Teresa'daki daireye ziyarette bulundu, bir öğleden sonrayı şapkasına sıkı sıkı yapışıp karı kocanın sorularına tek hecelik yanıtlar vererek geçirdi. Senhor Manuel ile Dona Ana kuşkulandı. Marcos fazla terbiyeliydi. Fazla kibardı. Görünüşüne aşırı dikkat ediyordu. O tırnakları... Manikürlü müydüler yoksa? *Güzel Tanrım.*

Marcos'un annesiyle babası da oğullarının flörtünü hoş karşılamamıştı. Hatta aslında en başlarda hiç karşılamamışlardı, çünkü hiç de aptal olmayan delikanlı yeni aşkıyla ailesinin buluşmasını geciktirmenin daha iyi olacağını akıl etmişti. Annesiyle babası yine de Marcos'un her geçen an daha da mutlu olduğunu fark ederek kuşkulandı. Marcos altı kardeşin en küçüğüydü ve hâlâ bekâr olan sadece o kalmıştı. Annesiyle babasının kendisine denk bir kısımetle evlenmesini istediği iyi bir kısımetti. Diğer çocuklarında böyle olmuştu, Marcos'un annesiyle babasında da aynı şey yaşanmıştı.

Bu ailenin üyeleri üç yüzyıldır kendi aralarında evleniyordu. İngiliz porselenlerini ve gümüş çatal bıçakları eksiksiz olarak aile içinde tutmanın ve o porselen ve gümüşlerle –çocuklar aile dışından birileriyle evlenirse mümkün olmayacak– ziyafetler vermenin tek yolu buydu. Marcos malikânede Marcos değil, Marcos Godoy de Moraes'ti. Babası Augusto Moraes, Mariana Godoy'la evlenmişti, ikisi de Moraes Godoy'ların ve Godoy Moraes'lerin soyundan geliyordu. Ailede arada sırada bir Padua ya da Castro belirirdi ama Moraes'ler ve Godoy'lar kuzenler arasındaki evlilik tercihlerini asgari düzeyde heyecan verici kılmaya yetecek kadar üremişti, öyle ki aynı temanın çeşitlemeleri sömürge dönemlerinde de, imparatorluk ve cumhuriyet dönemlerinde de sabit kalmıştı.

Aile arasında kesintisiz sürüp giden bu cinsel ilişkiler, birbirine çok benzeyen kadınlar ve erkeklerle sonuçlanmıştı. Erkeklerin yanakları muazzam genişlikteydi, kafaları da otuzundan önce kel kalıyordu. Kadınlar bel çizgileri olmadan doğup büyüyor, çocukluğun ilk günlerinde dikkörtgen bir biçime bürünüyor. Vücut tüyleri bol miktardaydı, kimileri üst dudaklarının yukarısına ağda yapsa da diğerleri bıyıklarını uzamaya bırakmakta bir sakınca görmezdi. Ve hepsi temel olarak birbirine benzerdi, banka hesaplarıyla, sahip oldukları mülklerle ve altınların, pembe inci kolyelerin tıka basa doldurduğu kasalarıyla.

Arada sırada Godoy'lardan ya da Moraes'lerden biri, bu benzerlik lanetinden kurtulmuş olarak dünyaya gelirdi. Bunun için tanrıya ve eteklerinin fırırlarının altında bir yangın olduğunu hissederek seneler içinde bu yangının iki rahip, üç doktor, Rio dağlarında kaybolan bir kâşif ve beş genç siyah adam tarafından söndürülmesini ayarlayan annelerine teşekkür borçluydular. Normalde olması gerekenden daha açık renk tenli ve daha iri dünyaya gelerek ailesinin türlerin evrimine, annesinin de Brezilya tiyatrosuna beslediği inancı pekiştiren Marcos'ta da durum buydu. Annesi, ağırbaşlı ve orta yaşlılığa yaraşacak şekilde sürüp

giden hayatına biraz heyecan getiren kıvrak yapılı aktörle belediye tiyatrolarında tanışmıştı.

Marcos'un babası, ailesinin Paraiba Vadisi'nde sahibi olduğu beş kahve plantasyonunun birinde büyümüştü. 1929'da borsanın çakılmasının ardından da mülklerinin dördünü satmış ve ailesini federal hükümetin daha yakınlarında bir yere taşımıştı. Marcos'un babası yeni taşındıkları malikânelerini, plantasyonların birinden getirilen ve İmparator II. Dom Pedro'nun başmarangozunun elinden çıkma olan kanepeler ve iki kişilik koltuklarla döşedi. Annesiyle babasının ve büyükannesiyle büyükbabasının yapmış olduğu gibi siyasetle kahve üretimini karıştırmaktansa hayatını sadece siyasetle kazanmanın çok daha kârlı olduğunu kısa sürede keşfetti. Brezilya senatosuna aday olmadan önce de, bir sürü bağlantısını kullanarak şehrin belediye başkanının personel müdürü olarak ilk bürokratik görevini üstlenmiş oldu.

Marcos Botafogo'daki malikânede annesi, babası, üç ağabeyi ve onların eşleriyle birlikte oturuyordu. Ağabeylerinin ikisi Vargas hükümetinin en üst düzey yetkilileriyle sıkı fıkı olarak siyasi basamaklarda tırmanışlarına başlamış, daha sonra da kendileri Vargas hükümetinin en üst seviyelerine çıkmıştı: Francisco Gody Milli Kahve Daire Başkanlığı'nın başına atanmış, Armando Godoy da Federal Amme Hizmetleri Konseyi'nin başkanı olmuştu, bu kurum öylesine soyut bir fikirle işliyordu ki amacının ne olduğunu Armando bile bilmiyordu. Paulo Godoy ise hukuk fakültesini bitirdi; orada bazı arkadaşlar edinmişti, arkadaşlarının da başka arkadaşları vardı, bu arkadaşlar Paulo'ya bu konuda ağzını sıkı tutması gerektiğini ama hükümetin yakında Federal İşçi Mahkemeleri'ni kuracağını söylemişti. Paulo çok geçmeden Brezilya'nın en genç yargıcı oldu.

Marcos'un ablaları Botafogo'daki malikânede yaşamıyordu. Biri, kahve üretimine ve büyük-büyük-büyükbabasının zamanından beri ailenin elinde bulunan Itaimzim Baronu unvanına sarsılmaz bir inanç besleyen bir kuzeniyle evlenmişti. Itaimzim

Baronu ile Baronesi bundan sonraki elli yılı malikânelerinin oturma odasında oturup duvardaki kâğıtların soyulmasını seyrederek geçirecekti. Marcos'un diğer ablası bir diplomatla evlenmişti ve tam o anda Paris'te bir kafede bir kadeh daha şampanya ısmarlayıp yabancılarla Latin kadınların göz kamaştırıcı özgürleşme hareketi hakkında tartışıyordu.

Belki aynı genlerin durmaksızın sürüp giden değişik tokuşundan bizzat esirgenmiş biri olduğu için, Marcos dikkörtgen bir kadınla evlenmek istemiyordu. Ailesine horgörü ve nefret karışımı bir duyguyla bakardı. Hepsi birer elmanın iki yarısıydı, elmalar da ne elmaydı ama. Şakalar, antikalıklar, burunlarından çıkanı masanın altına sürme alışkanlıkları, yüzlerini ekşitirken çenelerini kaşımaları, kendilerinden olmayan biriyle konuşurken sergiledikleri büyüklük taslayan, küçük gören tavırlar... Bütün bunlar, Marcos'un bir sürü önemli soyadı taşıyan Marcos yerine sadece Marcos olmak istemesinin sebebiydi. Yengeleri kimin kocasının daha iyi olduğu konusunda yarıştığı, kocalarının niteliğini kendilerinin yemeklerde takıp takıştırdığı mücevherlerin sayısına göre ölçtüğü için akşam yemekleri özellikle sinir bozucuydu.

Marcos sürekli kendini boğuluyormuş gibi hissediyordu. Sadece gördüklerinden değil, görmediklerinden de rahatsız oluyordu. Medyumluk yeteneğine yatırım yapmış olsaydı, ailedeki güç savaşlarının hikâyelerini anlatan ruhların sesini duyardı, bu savaşların sonucu olarak öldürülen bilmem hangi Godoy'un hikâyesini, hiçbir zaman resmen var olmamış bıyıksız kadınlar ve saçlı başlı erkeklerle yaşanan aşkların hikâyelerini, yüzyıllar boyunca doğan ve resmi aile tarihçesinden hem gerçek, hem de mecazi anlamda çıkarılan bir sürü hastalıklı, sakat doğmuş çocuğun hikâyesini. Daha iyi bir dünyaya gitmek için bu dünyadan koparılan bütün o kuzenler, hiç de o kadar iyi bir yerde değildi aslında. Aile servetinde hâlâ hakları olduğuna inanıyorlardı ve bir çeşit arafta kalmışlardı, evin kadınlarının küpelerine hayran hayran bakıyor, göğüslerinde sallanan altın zincirlerde gözleri

kalıyordu; varlıklarının yarattığı sıkıntı Marcos'un iki yengesinin verem illetini çekenler için kurulmuş bir sanatoryuma gizlice yatırılmasına sebep olmuştu.

Bütün bunların sonucu olan duygusal yük evin üstüne öyle bir bastırıyordu ki, ailenin en hassasları malikâneneden çıkar çıkmaz boylarının birkaç santim uzadığına yeminler ederdi. Marcos da bunları hissediyordu. Zamanının çoğunu tıp fakültesinde, Lapa'daki barlarda ve eski şehir merkezinin sokaklarında geçirmeyi tercih ederdi. Arkadaşlarının aksine, sonsuza dek yirmili yaşlarda bir sefih olmaya yönelik bir arzusu yoktu. Barların kapanış saatine kadar oralarda sürtmek, son moda randevu yerlerini denemek ya da yüksek sosyetenin aşağı gördüğü ama bohem cemaati arasında çok gözde olan samba çevrelerine katılmak istemiyordu.

Marcos'un tek istediği, konuşabileceği biriydi. Yirmi yıllık yaşamı boyunca söylenmeden kalmış her şeyi dinleyecek biri. Sao Bento okulunun sıralarına oturmak üzere en sevdiği dadısının kollarından ayrıldığında bir anda yarıda kalan duygusal eğitimi ni ilerletebileceği biri. Okulda, büyük harfle Erkek olmak için bundan sonra ağlayarak dadısını isteyemeyeceğini (*Artık sarılmak yok! Artık öpücük yok!*) ve günün birinde ülkeyi idare edecek çocuklar tarafından kuyruğu kesilen kedilere acıyamayacağını öğrenmişti.

Marcos, Guida ile tanıştığı gün, işte konuşabileceği bu kişiyi aramak için dışarı çıkmıştı. Dizlerine gelen bir etek giyip keçe şapka takmış, dalgalı saçlara sahip genç kızı gördüğünde arayışının sona erdiğini anladı. Tek yapması gereken kızın sinemadan çıkmasını beklemektir.

Guida nihayet sinemadan çıktı ve şehir merkezinin sokaklarındaki takip dört cumartesi sürdü. Sonunda konuştuklarında Guida bilmesi gereken her şeyi on dakika içinde öğrendi: Delikanlının adı Marcos'tu, yirmi bir yaşındaydı, tıp okuyordu ve güzel bir gülümsemesi vardı.

Marcos bir dizi önemli soyadını açıklamaya zahmet etmedi, Guida'nın bu konuyu dert etmemesine de sevindi. Kızın tek istediği evine bol ekmek getirecek, Gary Cooper gibi yakışıklı biriydi. Tıp diploması orta sınıf bir yaşamın garantisiydi, bu da Guida'nın hayallerinin zirvesiydi zaten. Ayrıca Marcos başını biraz çevirince burnu tıpkı Gary Cooper'inkine benziyordu.

Zaman geçtikçe, Marcos'un geçmişindeki anormallikleri açıklaması kaçınılmaz oldu. "Evet tatlım, Portekiz'e birkaç kere gittim. Paris'e giderken. Temmuz tatilinde Valença'daki plantasyona giderdim. Orası Resende'dekinden daha yakındı. Babam politika alanında çalışıyor. Ama bütün bunlar senin gibi güzel bir kız için çok karışık işler."

Guida çok geçmeden Marcos'un ağzında gümüş değil, altın bir kaşıkla doğduğunu anladı. Altın kaşıkla doğacak kendi çocuklarını düşündüğünde seviniyor, Marcos'un ailesinin kendisini beğenmeyeceği aklına geldiğinde endişeleniyordu. Sonra Marcos'un altın kaşıklar üzerinde daha fazla hak sahibi biriyle evlenmeden önce yalnızca gönül eğlendirdiğini düşünmeye başladı. Delikanlıyla teması azaltmaya karar verdi. Marcos'un ellerinin Guida'nın yalnızca ellerine dokunmasına izin vardı. Dudakları hafifçe birbirine dokunabilirdi ama sadece haftada bir kere ve dudakların arasından sözcüklerden başka hiçbir şeyin çıkmasına izin verilmiyordu. Guida'nın vücudunun geri kalanına uzaktan bakılıp hayran olunması gerekiyordu, Guida da hayranlığı nasıl üstüne çekeceğini biliyordu. Dişlerini yarı aralık dudaklarıyla çerçeveleyip aradaki boşluğu gösteriyor, bacak bacak üstüne atarken uyluklarını geriyor, kusursuz bir şekilde dik durarak yürürken karnını içeri çekiyordu.

Çift düzenli olarak dışarı çıkıyor, yapacakları her şeye Guida karar veriyordu. "Bugün şu filmi seyredeceğiz, sonra yürüyerek tatlı için Colombo'ya gideceğiz." Ya da evde kalıyorlardı, bu sefer de sohbeti Guida idare ediyordu. Bir derginin sayfalarını karıştırarak, "Şu kızın örgülerine baksana," derdi. "Sence saçlarım böyle güzel olur mu?"

Evet. Marcos'un her şeye cevabı evetti. Sonra, üç ay devam eden sinema gezintilerinin ve oturma odası sohbetlerinin (Dona Ana artık nakış işlemeye başlamıştı, çünkü yamanacak çorap kalmamıştı) ardından Guida ilişkilerinin sınırlarını genişletmenin zamanının geldiğini düşündü, bu genişletme işinin Botafogo istikametine doğru yapılması gerekiyordu. Böylece Marcos'un en korktuğu soruyu sordu:

"Annenle babanla ne zaman tanışacağım?"

"Dur, dur şimdi sevgilim," dedi Marcos. "Bir dakika dur. Babam seyahatte de ondan."

"Ama belediye başkanının yanında çalışıyor madem, patronu Rio de Janeiro'nun belediye başkanı madem, ne diye seyahat ediyor ki?"

"Taşrada ilgilenmesi gereken işler var da ondan. Senin anlayamayacağın şeyler aşkı. Senin kadar güzel bir kız için çok karmaşık bir konu bu."

Guida ertesi cumartesi Marcos'un babasının "taşradaki işini" bitirip bitirmediğini sordu.

"Daha bitirmedi tatlım. Belki haftaya."

Guida ertesi cumartesi bir daha sordu.

Kollarını kavuşturmuş, dudaklarını sarkıtmış kız arkadaşına bakan Marcos, "taşradaki işin" halledilmesinin zamanının geldiğini düşündü. Ama Guida'yı ailesiyle tanıştırmaya hâlâ hazır değildi.

"Zavallı anneciğim. Boğaz ağrısı çekiyor."

Dona Mariana'nın boğaz ağrısı dört hafta daha sürdü. Kız arkadaşını bir daha asla kollarını kavuşturmamış halde göremeyeceğinden korkan, daha da beteri kız arkadaşını bir daha asla göremeyeceğinden korkan Marcos, sonunda pes etti.

"Gelecek cumartesi ailemle öğle yemeği yiyeceğiz."

Maria bir demlik kahve ve bir tepsi bisküviyle oturma odasına girince Guida hikâyesini kesti. İkram edilen bir fincan kahveyi aldı ve kanepede arkasına yaslandı.

“Marcos’un evine ilk defa gittiğim haftayı hatırlıyor musun?”
Euridíce vereceği cevabı düşünerek kahvesinden bir yudum aldı.

“Kavgamızdan kısa bir süre sonraydı, değil mi?” diye sordu.
“Bilmiyorum ki. O sıralar benimle konuşmuyordun Guida.”

“Biliyorum. Konuşmuyorduk. Ama benim için zordu Euridíce. Marcos’la o kadar meşguldüm, beni annesi babasıyla tanıştıracacağı için o kadar endişeliydim ki, hem... Francisco?”

Guida yanında bir çizgi romanla oyalanan çocuğa bakmak için döndü.

“Gidip dışarıda oynasana.”

“İstemiyorum.”

“Bak çok seveceksin Francisco. Git de dışarıda oyna.”

“İstemiyorum.”

“Git dışarıda oyna Francisco,” diye emretti Guida.

“Hayır.”

“Git.”

“Hayır.”

Guida ellerini öfkeyle ovuşturmaya başladı. Euridíce araya girdi.

“Belki televizyon seyretmek istersin?”

Çocuk başıyla onayladı. Euridíce televizyonu açtı, küçük Chico bağdaş kurarak yere oturdu. Guida biraz ferahladı ama ellerini ovuşturmaya devam ediyordu.

“Sana o yemeği hiç anlatmadım. Ah Euridíce, hayatım işte o yemekte çıkmaza saplanmaya başladı.”

Guida o cumartesi Marcos’un evine yakasına çiçek broşu iliştirilmiş yeni bir elbise, mavi bir şapka ve omzuna asılmış bir çantayla gitmişti. Bir de altın gibi duran halka küpeler ve Meryem Ana figürlü gerçek bir altın kolye. Önce bahçe kapısına geldi, kapıcıya kendisini tanıttıktan sonra ön kapıya yürümesine izin

verildi. Oraya varınca kâhyayla konuşması gerekti, sağ taraftaki küçük bir odaya alındı. Orada bir hizmetçiyle konuştu, kahve ikramını geri çevirdikten sonra nihayet sessizce oturup Marcos'un görünmesini beklemeye başlayabildi.

Uzaktan gelen ayak seslerini duydu.

“Merhaba sevgilim.”

Marcos Guida'yı yanağından öperek kızı ailesinin hep birlikte oturmuş Sarı Oda'da yemeğin servis edilmesini beklediği Mavi Oda'ya götürdü.

Guida o gün pek çok şey öğrendi. Meryem Ana figürlü bir altın kolyenin üç zarif genç kadının kötücül bakışlarına maruz kaldığı zaman pirince dönüşebileceğini öğrendi. Biriyle, söz konusu kişi söylenen hiçbir şeyi dinlemese bile yarım saat boyunca konuşmanın mümkün olduğunu öğrendi. Marcos'un annesiyle konuştuğunda olan buydu çünkü. Marcos'un annesi yalnızca kendinden bahsetmeyi biliyor, Rio'da hâlâ suarelerin verildiği zamanlarda Rio Suarelerinin En Aranan Kadını olduğunu, Rua Dona Mariana'nın adını büyükannesi Mariana Godoy Moraes'ten aldığını, üç yıldan beridir bir Brezilya tiyatrosunun hamiliğini yaptığını ama artık milli yüzme takımındaki genç delikanlıları finanse etmekle daha fazla ilgilendiğini tekrarlayıp duruyordu. Guida söylediklerini Marcos'un babasının da dinlemediğini öğrendi ama bu defa sebep adam için Guida'nın söylediği herhangi bir şeyin bir önemi olmamasıydı. Biftek servis edilen bir yemeği yemenin çok uzun zaman alabileceğini, profiterol gibi nefis bir tatlının bile lezzetini kaybedebileceğini öğrendi. Bu insanlar arasında tıpkı kendisi gibi bir yabancıya benzeyen Marcos hakkında ve Marcos'un ağabeyleri hakkında çok şey öğrendi; o ağabeylerin gözleri ki Meryem Ana madalyonunu delip geçiyor, bunu da dindar olduklarından değil, gözlerini dikmek istedikleri yegâne noktada o madalyon durduğu için yapıyorlardı.

Guida Sarı Oda'dan Mavi Oda'ya, Mavi Oda'dan giriş odasına, giriş odasından hole, holden ön kapıya, ön kapıdan da ön

girişe götürüldüğünde, arkasından kapanan muazzam madeni kapılardan içeri bir daha asla adım atmayacağını biliyordu ve içi rahatlamıştı.

Marcos ona eşlik ediyordu. El ele ve hiç konuşmadan trolleybüs durağına yürüdüler. Malikânedен uzaklaştıkça, Guida'nın göğsünde hissettiği öfke büyüyordu. Bu insan müsveddelerinin kendisine yağlı bir et parçası muamelesi etmiş olmasından duyduğu öfke. Marcos'un ailesi, "Sen kiminle konuştuğunu biliyor musun?" klişesinin vücut bulmuş haliydi. Ama esas onlar kiminle konuştuklarını bilmiyordu. Guida Gusmão'ydu o, başını asla kimseye eğmeyen kadındı. Başarısızlık nedir bilmeyen, engellerle karşılaştığında gücü iki katına çıkan Guida Gusmão'ydu. Trolleybüse varmalarından kısa bir süre önce erkek arkadaşının elini sıktı.

"Marcos, seni buradan kurtaracağım."

İki ay sonra bir sulh hâkiminin önünde kâğıtları imzalayarak evlendiler. Guida sade, keten bir elbise giymişti, elinde de portakal çiçeklerinden bir buket vardı. Törenden sonra Vila Isabel'de kiralamış oldukları küçük eve döndüler, Marcos'un Guida'yla aynı odada uyumasına ancak o zaman izin verildi.

Marcos'un ailesi evlenmelerine asla izin vermeyeceği, Guida'nın ailesi de anne babasının iznini almamış bir damadı asla kabul etmeyeceği için, Guida kendi başlarına evlenip hem Santa Teresa'dan, hem de Botafogo'dan uzakta yaşamaları gerektiğine karar vermişti. Marcos'un biraz birikmiş parası vardı, tıp fakültesinden mezun olana dek kirayı ödeyebilecekti, ona da şunun şurasında birkaç ay kalmıştı. Diplomasını alınca kendi muayenehanesini açacaktı. İşleri hale yola koyunca (bir evleriyle muayenehaneleri olup hastalar tedaviye gelerek faturaları ödemelerine yetecek kadar para bıraktığında) Guida eve dönecek ve gizlice evlendiklerini açıklayacaktı. Marcos'la Guida'nın ailesi o zaman genişleyip Dona Ana'yı, Senhor Manuel'i ve Euridíce'i de içine alacaktı.

“Hiçbirinizi bu kadar uzun süre görmemeyi asla istemedim.”

Euridíce gözlerinde büyük bir merakla ablasına baktı. Bir şeyle ya da biriyle bu kadar ilgilenmesinin üstünden çok uzun zaman geçmişti.

“İyi de Guida, eve hiç dönmedin.”

Guida gözlerini yere dikti, sonra orta masadaki bisküvi kırıntılarını temizlemeye girişti.

“Hani şu ‘eşeğe kuyruk tak’ oyununu bilir misin?”

“Ne?”

“‘Eşeğe kuyruk tak’ oyunu. Çocukların gözünü bağlarsın, kuyruğu eşeğin resmine tutturmalarını söylersin. Kilise partilerinde oynardık ya.”

“Evet...”

“Hayat o oyun gibi Euridíce. Öyle zamanlar var ki her şeyi tam olması gerektiği gibi yaptığımızı zannediyoruz ama sonra gözlerimizin bağlı olduğunu ve hiçbir şeyi doğru dürüst yapmadığımızı fark ediyoruz.”

YEDİ

Guida hiç bu kadar mutlu olmamıştı. Sevdığı adamla evlenmişti. Ne küçük ne de büyük, tam kararında bir evde oturuyordu. Günlerini kadın dergileri okuyarak, akşamüzerlerini de kocası için güzelleşerek geçiriyordu. Fazla oyalanırsa banyo kapısını tıklatan yoktu, sadece sessizlik istediği zaman kimse onunla tartışmıyor ya da birkaç saat manavdaki kasaya bakmasını söylemiyordu. Bazen komşularını kahveye davet ediyordu, birbirlerine kek tarifleri, temizlik ipuçları, güzellik sırları veriyorlardı. Ailesini özlüyordu ama onları yakında göreceğine kendini ikna etmişti. Marcos'un muayenehanesini açması an meselesiydi, Guida ondan sonra parmağında altın bir alyansla ve doktor bir kocayla muzaffer bir biçimde Santa Teresa'ya dönebilirdi.

Marcos da başka bir adam olmuştu. Ya da daha doğrusu, eskiden başka bir adamdı. Artık kendisi olabiliyordu. Plantasyonda geçirdiği tatillerde epeyce çirkin bulduğu ama annesinin genç kadınların tırtıl gibi olduğunu, ileride nasıl güzellik timsallerine dönüşeceklerinin kesinlikle tahmin edilemeyeceğini söyleyerek yeniden düşünmesi için ısrar ettiği kuzinleri Emengarda ya da Maria Ester'in meziyetlerinin annesi tarafından öve öve bitirilememesini dinlemek zorunda değildi artık.

Babasının Marcos'un kuşkuyla akademik performansını (güvenilir kaynaklardan) öğrenmesinin ardından dersleri konusunda onu sıkıştırıp durmasına, sonra da "tıp fakültesi dekanının kaç senelik arkadaşı olduğunu" söyleyerek ona güvence vermesine de katlanmak zorunda değildi. Kendisine gizlice yakışksız bakışlar atma konusunda son derece hünarlı olan yengelerinden kaçmak zorunda da değildi. Küçüklüklerinde Marcos'u anne babalarının yatak odasındaki sandığa –hem de kimi zaman bir hamamböceğiyle birlikte– kilitleyerek yaptıkları gibi yetişkinliklerinde de ona işkence etmeye çalışan ağabeylerinden kaçmak zorunda da değildi. Bütün bu ailevi baskılardan kurtulan Marcos, sonunda gevşemeyi başardı. Nefes almayı yeni öğrenmişti sanki.

Marcos kasım ayının sonlarına doğru Ulusal Tıp Akademisi'nden mezun oldu ve muayenehanesi için Avenide Presidente Vargas'taki yeni inşa edilmiş binalardan birinde bir yer tuttu. *Marcos Godoy, Hekim* yazılı bir tabela yaptırdı. Sağ göğüs cebine M.G. harfleri işlenmiş beş tane beyaz laboratuvar önlüğü sipariş etti. Hastalara pazartesiden perşembeye, dokuzdan beşe kadar bakıyordu. Cumaları Guida'ya ayrılmıştı, akşamları da öyle, bazen de seher vakitleri.

Ama Marcos'un sonsuz mutluluğu birkaç ay sonra göreceli bir mutluluğa dönüştü. Bir zamanlar bekleme odasındaki sandalyeler yetmeyecek derecede işlek olan muayenehanesi şimdi günde bir ya da iki hasta görüyordu. Hem de iyi bir günde. Kötü bir gündeysen muayenehanede sadece Marcos oluyordu, yapayalnız. Genç doktor günlerini bir defterde sıfırlarla çarpılar oynayarak geçiriyor, kendi kendini yenmeye çalışıyordu.

İşin doğrusu, Marcos'un donanımı hekim yerine şifacı olmak için daha uygundu. Genç adam ailesini reddetmiş olmasına karşın sınıfının kibirini taşıyordu hâlâ. Okuldaki dersleri için atalarının Brezilya'da yaptıklarını yapabileceğini düşünmüştü: Diplomasının parayla satın alınabileceğini, kibrinin de bilgiyi ayağına getireceğini düşünmüştü. Dedeleri ve büyük dedeleri

bundan çok daha azıyla baron olmuştu, toprak sahibi olmuşlardı. Tıp diplomasıyla mezun olmak bir hayalin gerçekleşmesi demekti ve Monteiro Godoy'lar için hayaller bir parmak şıklatmasıyla gerçekleşen, sonra da mal mülk almaya, insanlara rüşvet diye dağıtmaya, o arada süreci hızlandırmak için birkaç da tüfek, kılıç, kırbaç satın almaya yarayacak muazzam miktarlarda para getiren şeylerdi.

Marcos haklıydı: Diploması parayla satın alınmıştı. Anatomi dersinin yoklamasına kendisinin yerine imza atması için yarı siyah, yarı yoksul bir sınıf arkadaşına para vermişti. Marco'nın sınavlarına da aynı sınıf arkadaşı girmiş, sınav kâğıtları Praia Vermelha'daki sınav salonunun arka sıralarında hünerli bir şekilde el değiştirmişti. Dört dörtlük bir yöntemdi. Yarı siyah genç adam çok yetenekliydi. O kadar yetenekliydi ki mezun olduktan sonra bir muayenehane açmış, Rio'nun en iyi hastanelerinde çalışmış ve yarı siyah olarak sürdürdüğü yaşamı ardında bırakıp yarı beyaz bir yaşama geçmişti. Marcos'un birkaç teorik derse katıldığı oldu olmasına ama ödevlerini aceleyle yapıyordu. Defterini aceleyle açıyor, trolleybüste oturarak geçirdiği kısa süreyi okulla ilgili meselelere kafa yorarak, diğer zamanlarınıysa Guida'yla ilgilenerek geçiriyordu.

Marcos sonuçta diplomasını aldı ama ona bilgi getirmeye muktedir bir parmak şıklatmanın olabilmesi söz konusu değildi. Muayenehanesine nispeten zor vakalar geldiğinde, ne yapacağına dair hiçbir fikri olmuyordu. Midesi ağrıyan bir genç kız geldi, penisilin reçetesiyle evine yollandı. Başka biri varisli damarlarla geldi, ona da penisilin yazıldı. Kızıl? Penisilin. Kızamık? Penisilin. Kan pıhtılaşması? Penisilin. Penisilin ve kâfuru, Marcos bu ikincisinin ne işe yaradığını pek anlamıyordu ama bir zararı dokunmayacağını biliyordu.

Penisilin yazmak o kadar vahim bir hata değildi, çünkü antibiyotik o sıralarda bilinen hastalıkların yarısını tedavi ediyordu. Esas sorun diğer yarıydı. Penisilin'in pek bir işe yara-

madığı hastalıklar. Bu vakalarda iyileşmek, dualarla veya kendi bağışıklık sistemleri aracılığıyla hastaların kendisine kalmıştı. Kan pıhtılaşması olan yaşlı kadın her gün dualar etti ama bir bacağına kaybetti. Midesi ağrıyan genç kızın bağışıklık sistemi çok güçlüydü ama o da çok geçmeden ülser oldu. Felakete uğramadan önce Doktor Marcos'u son bir kere daha ziyaret etmişlerdi, Marcos çenesini kaşımış, bir parmağını kaldırmış ve şöyle demişti: "Tamam, şimdi tek yapmamız gereken penisilin dozunun ayarlamak."

Marcos'un muayenehanesinin o kadar uzun süre dayanmasının tek sebebi, annesinin yatak odasını ziyaret etmiş olan, artık unutulmuş o tiyatro oyuncusundan miras aldığı fiziksel armağanlardı. Onun gibi (uzun boylu, nazik, açık renk gözlü, kar gibi beyaz tenli) bir adamın hastalarının sağlığını mahvetme ihtimali düşünülebilir miydi hiç?

İnsanın sağlığını mahveden doktorla ilgili söylentiler Rio de Janeiro kadınları arasında yavaş yavaş ağızdan ağıza yayıldı, çok geçmeden Marcos'un bekleme odası boş kaldı. O sıralarda Marcos sıfırlarla çarpılar oynarken kalemını defterine öyle bir hırsıyla bastırıyordu ki genellikle sayfaları yırtıyordu. Işıkları saat dörtte kapatmaya başladı, başını eğip eve yollanıyor, ön kapıda gülümseyen karısını görünce artık eskiden olduğu gibi büyük bir sevinç hissetmiyordu.

"Yemekte rosto var sevgilim."

Marcos birkaç hafta sonra taşınacaklarını açıkladı.

"Piedade'ye gidiyoruz tatlım. Orada daha huzurlu oluruz, bak gör, çok seveceksin."

Gecenin bir yarısı taşındıklarında Guida kuşkulandı. "Nakliye kamyonu ancak bu saatte gelebiliyordu sevgilim." Daha huzurlu bir mahalle vaadi, Guida'nın kuşkularını artırmaktan başka işe yaramadı. Huzur mu? Orada mı? Evlerinin yanından tren geçtikten sonra insanın hissettiği rahatlama duygusunu Marcos huzurdan sayıyorduydu o başkaydı tabii.

O sıralarda evlilik hayatı o kadar kolay değildi artık. Kame-riyeler ve Carrara mermerleri arasındaki bir hayata alışkın olan Marcos, Vila Isabel'deki ilk evi kiralamak için sabrının sınırlarını zorlamıştı zaten. Ev küçüktü, sadeydi ama Marcos'un ihtiyacı olan her şeyi sağlıyordu: Yakası dekolteli elbiseler ve iç çamaşırları giymiş Guida. Ancak Piedade'ye taşınmalarının ardından Marcos çevresini doğacı bir yazarın gözleriyle görmeye başladı, parfümleriyle ve yumuşacık teniyle Guida bile artık gerçekleri maskeleyemiyordu. Evin tek banyosundaki musluğun dur durak bilmeden damlaması, beyaz mermer lavabodaki pas lekeleri, tavanların köşelerindeki küf, eskiliğinden ötürü kaldırmak zorunda kaldıkları zemin tahtaları. Bir de oturma odasının beyaz duvarındaki eski resim çerçevelerinden kalma lekeler ve zemin karoları eksik ufacık mutfak.

Evden daha beteri çevresiydi. Tren raylarının kenarında, canlı tavuk pazarının yanında oturuyorlardı. Pencereyi açacak olsalar tren vagonlarının kaldırdığı tozla tavuk kokusunun içinde kalıyor, açmasalar sıcaktan boğuluyorlardı. Kana susamış o kadar çok sivrisinek vardı ki Marcos yüzüne yastık kapatıp uyumak zorunda kalıyor, bu da alacakaranlıkta Guida'nın kıvrımlarını hayran hayran süzmeyi imkânsız hale getiriyordu. Komşunun da dövüş horozları vardı, sabahın beşinde ötmeye başlarlardı. Horozların ötüşü tavuk pazarındaki tavukları uyandırır, onlar da daha da yüksek sesle gıdıklamaya koyulur, sonunda ortaya dünyanın en sakın insanının sorunu kökünden çözmek için bir bıçak kapmasına yol açacak kadar gürültülü, cehennem azabı çektiren bir gıdıklayan tavuklar korosu çıkardı.

Marcos birkaç ay sonra muayenehanesini taşıyacağını açıkladı.

"Bandeira Meydanı'ndaki yeni bir binada bir yer var. Birinci sınıf bir yer, orada hasta sıkıntısı kesinlikle çekmem."

Guida sessizce onaylayarak hemen hemen her akşam yedikleri nohut çorbasını bu kez yanında Marcos için iki, kendisi için de bir sosisle servis etti. Kocasının her gün öteberi alışverişi için bı-

raktığı para yavaş yavaş suyunu çekiyordu. Guida'nın şansı, ona işkembeden doğru dürüst bir akşam yemeği, artıklardan da bereketli bir öğle yemeği çıkarmayı öğreten Portekizli göçmenlerin hanesinde büyümüş olmasıydı. Ama yolunda gitmeyen bir şeyler vardı. Kendisi, bir doktorun karısı olarak, haftalık erzak alışverişi için kuruşları birbirine eklemek zorundayken, bir Candomblé rahibinin karısı olan sokağın sonundaki kadın nasıl oluyor da haftanın beş günü biftek yiyordu?

Yeni muayenehanedeki güzel günler de sayılıydı. Çok geçmeden Marcos'un tedavi edecek tek bir hastası kalmadı. Eve dönerken vagondaki koltuğunda kaykılır, insanın zirveye giden yolu parasıyla satın alamadığı bu tuhaf gerçekliğe bir anlam vermeye çalışırdı. Hem zaten öyle bir şey yapmak mümkün olsaydı bile Marcos'un bunu yapacak parası yoktu artık.

Marcos o nisan ayında bir aydınlanma yaşadı. Evin etrafındaki taş saksılarda birikmiş mart yağmurları sivrisineklerin üreme alanlarını iyice genişletmişti. Saldırgan haşere sürüleri, evin etrafına gerilmiş sivrisinek tellerine hiçbir saygı göstermiyordu. Marcos'un kulaklarında durmaksızın vızıldıyorlar, Marcos da bu küçük musibetlerden kurtulmak için her tarafına şaplaklar indirerek dönüp duruyordu. Bir gece, sivrisineklerden birinin kulağına kaçtığından emin oldu, vız vız vız sesi kafasının içinden geliyor gibiydi. Kulaklarına vura vura saatlerini harcadı.

Saat üçte, uyumuş muydu yoksa uyumamış mıydı hiç farkında olmadan kalktı. Bir kâbustan uyandığına ama hâlâ uyuduğuna dair bir his vardı içinde, çünkü etrafındaki her şey kâbus gibiydi. Marcos'un kafası biraz ağır çalışırdı ama genç adam o anda bir sürü şeye anlam verebildiğini fark etti. Terk edilmiş görünecek kadar harap haldeki ev, nohut çorbalı katlanılmaz akşam yemekleri, nereye dönse insanın hayatına dalan horozlar, tavuklar, haşerat, daha güneş bile doğmadan şehir merkezine doğru yola çıkan gürültülü tren, bir müşterisinin bacağına kaybetmesinin suçunun kendisinde olduğu iddiasıyla Marcos'un

peşine düşen sinir bozucu avukat (ne sanıyordu bu adam, Marcos'un yeni bir bacak çıkarmanın yöntemini bildiğini mi?) ve son zamanlarda elleri hep belinde, hiçbir şeye güvenmeyen, sürekli şikâyet eden, aynı soruyu tekrar tekrar soran Guida: "Niye böyle berbat yaşamak zorundayız?"

Guida'yı yatakta görmek, Marcos'u kâbusundan kurtarmaya yetmedi. Para kesinlikle mutluluk satın alıyordu. Mutluluk sivrisineksiz bir yatak odasıydı, varsın o oda Botafogo'daki kasvetli malikânede olsun. Marcos kalktı, sandalyeye asılı giysileri üstüne geçirip kapının yanındaki küçük masaya karısı için bir not bırakarak çekti gitti.

Notu, nikâh yüzüğüydü.

"İşte Marcos bana bunları yaptı Euridíce. Beni oracıkta terk etti, kendi başımın çaresine bakmaya bıraktı."

Vay be, radyodaki pembe dizilerden daha iyiydi bu hikâye, diye düşündü Maria. Mutfak kapısının arkasından her şeyi dinlemişti.

Guida o gece yataktan kalkan Marcos'un çekip gideceğini anlamıştı. Uyanıktı, gözleri yarı aralık, sessizce yatıyordu. Marcos'u alıkoymanın hiçbir faydası yoktu. Guida onu aylar önce kaybetmişti; beklenen son, evlilik yaşamlarındaki aralıksız maddi gerilemeyle başlamıştı. *Bırak peşini*, diye düşündü. *Giden elbet bir gün geri gelir. Dizlerinin üstünde buraya dönmesi, Tanrı'ya ve bana bunların bir daha asla olmayacağına dair yeminler etmesi, haşereyle dolu ama Botafogo'daki o eski dünyanın hayaletlerinden azade olan bu eve geri alınmak için yalvarması için iki hafta tanıyorum ona.*

İki hafta geçip de Marcos dönmeyince, Guida belki de zannettiği kadar çok şey bilmediğini düşünmeye başladı. Öte yandan bildiği bir şey vardı, o da hamile olduğuydu. Genç kadın midesi bulanarak, kırmızı acı biberle ve mısır ekmeğiyle

beslenerek ve Marcos'a baba olacağını söylemesi gerektiğini düşünerek günler geçirdi. Biraz iyileşir iyileşmez onu aramak için muayenehanesine gitti.

Evden yüksek topuklular ve biyeli bir elbiseyle çıktı. Yakasında bir çiçek, *benimle eve gel Marcos* dediğinde de dikkatleri ağzına çekmek için kırmızı ruj... Böylece Bandeira meydanındaki binaya girip Doktor Marcos Godoy'u sordu.

"Artık burada çalışmıyor," diye cevap verdi kapıcı.

"Olamaz, senhor. Uzun boylu bir adam, beyaz laboratuvar önlüklü. Doktor. Açık renk gözlü."

"Ta kendisi senhora. Arada sırada birileri gelip onu soruyor. Geçen gün bir avukat geldi, ondan sonra da yanında gözü bantlı bir kız çocuğuyla hiddetli bir kadın."

Guida'nın kalbi hızlandı. Botafogo'ya giden trolleybüse atladı ama malikânenin bahçe kapısında Marcos'un oraya gelmediğini öğrendi. Belediye binasına gidip belediye başkanının bürosunda Marcos'u sordu. İki saat bekledi, sonunda bir sekreterden Senhor Godoy'un oğlunun nerede olduğunu bilmediği haberini aldı.

Piedade'ye dönmek için trolleybüse bindiğinde hava kararıyordu. Acil durumlar için bir un kavanozunda sakladıkları paraları saydı, iki ay yeteceğini hesapladı. Neleri satabilirim diye düşünerek evdeki eşyalara baktı. Rehine ilk olarak Marcos'un alyansı gidecekti. Genç adam ayrıca geride çok güzel bazı ayakkabılarla pantolonlar bırakmıştı, onlar da bir şey ederdi. Guida hesaplamayı bitirince yerleri cilalayıp banyoyu temizleme dürtüsüne kapıldı. Mobilyaların üstünden ahşap cilasıyla geçti, oturma odasının köşelerindeki örümcek ağlarını süpürgeyle süpürdü. Halıyı silkeledi, eski gazetelerin bir kısmıyla camları sildi. Yatak örtüsünü değiştirdi, çarşafı yıkayıp kurusunlar diye astı. Bulaşık bezlerini suya bastırdı, alüminyum tavaları ovdu. Pirinç yemeği için soğan doğradı, zeytinyağında iki yumurta pişirdi ve günlerdir ilk defa olmak üzere oturup yemek yedi.

Guida mutfağı topladıktan sonra tekrar oturdu, göğsüne asılı Meryem Ana madalyonunu okşadı. Çocuğu kendi başına doğuramayacağını kim söylemişti? Kirayı geciktirebilir, gecenin bir yarısı kaçarak kendisini bulamayacakları bir yere taşınabilirdi. Yüzüğünü parmağından çıkarmayarak vaziyeti kurtaracak, komşulara iş arayan bir dul olduğunu söyleyecekti. Karnının belli olmaya başlamasından önce iş bulması gerekiyordu. İş-vereni hamileliğini fark ettiğinde iş iştten geçmiş olurdu, adam onu kovmaya cesaret edemezdi. Doğum yaptıktan sonra çocuğa bakmasına yardım edecek birini bulup işine dönecekti.

Olur, olur, dedi kendi kendine. Oldurabilirdi. Lambayı söndürdü, yatağa gitmek için ayağa kalktı. Belki fazla hızlı doğrulmuştu. Başının döndüğünü hissetti, yeniden kanepeye düştü.

Hayır, asla olmaz. Ne kuş beyinlilik. Kendimi nasıl dul diye yutturacağım? Kim bana iş verir? Zaten iş bulmayı başarsam bile doğurduktan sonra kim beni yanında tutar? Bakın Bay Patron, bir süre, kimbilir, üç ay falan evde kalmam lazım, o arada siz maaşımı ödemeye devam edecek ve dönmemi bekleyeceksiniz mi diyeceğim? Peki bebek kimin yanında kalacak? Sanki dünyada kadınların sabahları çocuklarını bırakıp işten sonra alabilecekleri bir yer varmış gibi.

Akla mantığa sığmıyordu. Akla mantığa sığan, ailesinin yanına dönmekti. Gururunu çiğneyip olup bitenleri onlara anlatmak ve evlerine yeniden kabul edilmeyi rica etmekti.

Guida ertesi gün dışarı çıkmaya hazırlandı, bu defa yüksek topukluları da, kırmızı ruju da atlamıştı. Önce trene, sonra otobüse bindi, oradan Santa Teresa'ya tırmanan bir trolleybüse geçti. Artık bir anne değil de yeniden bir kız evlat olma arzusu eve yaklaştıkça şiddetleniyordu. Dona Ana'nın kucağına sığınmak, annesinin parmaklarının saçlarında gezindiğini hissetmek ve ertesi günün her yönüyle henüz yeni bitmiş olan gün kadar güzel olacağını bilen bir çocuk gibi uyumak istiyordu. Yeniden babasının gıdıklamasıyla uyanmak istiyordu, haftanın her günü Euridice'le birlikte sıcak yulaf ezmesi yemek istiyordu.

Manavı görüp de Senhor Manuel'le göz göze geldiğinde daha trolleybüsten inmemiştir. Annesiyle kız kardeşi evde öğle yemeğini hazırlıyordu herhalde. Guida yaklaşırken baba-kız karşılıklı bakıştılar. Guida dükkâna girince Senhor Manuel gözlerini indirdi.

“Baba?”

“Baba?”

“Benim baba. Kızın Guida.”

Senhor Manuel bakışlarını kaldırmadı, sıkılı dudaklarını da yalnızca bu duruma bir nihayet vermek için araladı.

“Tek bir kızım var benim. Adı Euridíce.”

Guida Estácio'ya gece karanlığında taşındı. Ertesi sabah yeni mutfağının penceresini açtığında siyah giyiyordu. Kendisini komşuya taşradan gelmiş, hiç akrabası olmayan dul Guida Gusmão olarak tanıttı. Yolun karşısındaki komşuya iş aradığını söyledi.

Öğle yemeğinden sonra, mahalleyi tanımak için evden çıktı. Büyücek bir bakkal, bir de fırın vardı. İki bar, incik boncuk satan iki mağaza. Bunların birinde çalışabilirim, diye düşündü. Akşamüzeri yorgunluğa yenik düştü. Eve dönüp çarşafaların arasına süzöldü.

İki aylık hamileyken taşınmak, iş aramak, hepsi kuş beyinlilik gibi görünüyordu. Esas yapması gereken, çocuktan kurtulmaktır. Evet, buydu işte. Guida mutfağa gitti, birkaç tarçın çubuğunu suda kaynatıp sıvıyı bir kahve fincanına boşalttı. Bu çayı içmesi yeterdi, o zaman düşük yapardı. Ondan sonra yeni bir hayat olurdu, bu yeni hayat müthiş olmazdı belki ama günün birinde iyileşeceğini bilirdi Guida.

Çay ağzını yakacak kadar sıcaktı, Guida soğumasını bekledi. Biraz soğuyunca, hâlâ sıcak olduğunu düşündü. Birazcık daha beklemesi daha iyiydi. Ondan sonra çay soğudu, fazla soğudu.

Guida gözleri sıvıya sabitlenmiş olarak fincanı iki eliyle tuttu. Yeniden yorgunluğun pençesine düşmüştü, uykuya ihtiyacı vardı. *Bunu yarın düşünürüm.*

Guida ertesi gün bakkalda iş olup olmadığını sordu.

“Tecrüben var mı?”

“Müteveffa kocamın manavı vardı, borçları ödemek için sattık.”

“Kasanın nasıl çalıştığını biliyor musun?”

“Evet senhor.”

Senhor Jose ona ücreti söyledi, Guida da bunun gayet uygun olduğunu belirtti. Kasada genç, güzel bir kadının durması işler açısından iyiydi, Guida için de faturalarını ödeyebilmesi güzeldi.

Genç ve güzel kadın bunu takip eden aylarda kilo almaya başladı, Senhor Jose de bunu fark etmiyormuş gibi davrandı, sonunda bir gün Guida patronunu bir köşeye çekerek gözyaşları içinde ona kocasının kendisini bu durumda bırakarak öldüğünü anlattı. Gözyaşları Senhor Jose’nin yüreğini yumuşattı, adamcağız, “Tamam yavrum tamam, sen çalışmaya devam et, daha sonra ne yapabileceğimize bakarız,” diye cevap verdi.

Guida ne yapacağını biliyordu. Çocuğu evlatlık verecekti. Kuş beyinlilik değildi bu, yaşamına devam etmesinin tek yoluydu. Karnı büyümeye devam ediyor, Guida karnına bakmıyordu bile. Bebek kıpırdamaya başladı, Guida bebekle hiçbir ilgisi yokmuş gibi davrandı. Minicik bir ayak kaburgalarını tekmelediğinde küçük suçluyu, “Buradan hastaneye, hastaneden de yetimhaneye,” diye uyardı.

Planın ilk kısmı iyi işledi. Bir pazar sabahı doğum sancıları başladı, henüz dayanılabilir düzeyde olduklarından Guida hastaneye yürüyerek gitmeye karar verdi. Hastanenin karşısındaki meydana bacaklarını bitıştirmeyi beceremez halde ulaştı. Ondan sonra ne olduğunu hatırlamıyordu ama koridorun (yoksa bekleme salonu muydu?) ucunda tek başına oturarak iki (ya da dört veya altı) saat beklemişti gibi geliyordu ona. Sancı dayanıl-

maz hale gelince vücudu büküldü, sonunda katlanılmazın çok ötesinde bir sancı başladı. Aşağı bakınca oğlunun başını gördü. Hemşire çıkageldi, Guida doğum odasına alındı. Biraz daha çığlık attığını ve adını bile bilmeyen insanların yağdırdığı emirlere uyduğunu hatırlıyordu. Çocuğun çığlığını, leş gibi zemini, beyaz önlüklerin üstünden akıyormuş gibi görünen kanları, dışarıdaki vızır vızır işleyen sokaklardaymışçasına içeri girip çıkan insanları. Biri onu bir sedyeye koydu (yoksa tekerlekli sandalye miydi?) ve Guida bir hastane odasında buldu kendini. Diğer kadınlardan kalma saçlarla ve taze lekelerle dolu çarşafların üstünde nihayet biraz dinlenebileceğini düşündüğü sırada eline küçük, beyaz bir bohça tutuşturdular.

“Bebeği burada istemiyorum.”

“Hastanede beşik sıkıntısı var.”

Eski Guida olsa, daha yeni karnından çıkarılmış olan tümörün yanında uyumanın tam bir lanet olduğunu düşünürdü. Ancak o anda Guida nefes alıp vermesi fazladan bir çaba harcamasını gerektirdiği takdirde ölümü yeğlemeye razıydı. Böylece çocuğun yanına uzanıp rahat edeceği bir pozisyon aldı ve uykuya dalar gibi oldu ama gözlerini kapar kapamaz çaresizlik içinde yeniden açtı. *Küçük bohça yere düşecek!* Dönüp bebeğini kucakladı. Önceden bebeğini ortadan kaybetmek istemişti, oysa şimdi oğlu yerine diğer her şeyi kaybetmeye razıydı.

Guida bebeği bağrına bastırdı ve huzur duydu.

Benimle olman ne güzel Francisco.

Bir daha asla yalnız kalmayacaktı.

SEKİZ

Guida eve döndüğünde kapıda minicik giysiler ve bezlerle dolu bir çanta buldu. Sonra kimbilir nereden bir beşik getirildi, ardından bir emzik, birkaç biberon, bir de küçük çingırak. O zamanlarda, Estácio'daki bekâr bir annenin çocuğu bütün mahallenin vaftiz anneliğini ve babalığını kazanırdı. Zırva bir hikâyeye ortaya çıkan ilk kız Guida değildi. İffetini kaybederek yitip giden, bir hatanın ardından bir gecede medeni durumunu değiştiren bir sürü kız vardı.

Yardım edebilecek herkes yardım ederdi ve Guida'nın gibi bir durumda herkes yardım edebilirdi ki ettiler de. Sokağın karşısındaki komşu bir tencere yulaf ezmesi yolladı. ("Sütünün gelmesine faydası dokunur.") Kapı komşusu çamaşırları yıkamayı teklif etti. ("Gücünü toplayamadın daha.") Başka bir komşu tığ işi bir battaniyeyle küçük kırmızı pabuçlar getirdi. ("Şans getirsin diye.") Guida'nın Filomena'yı tanıyıp tanımadığını sordu.

"Filomena mı?"

Filomena eskiden Estácio'nun en aranan fahişesiydi. En güzeli ya da en tecrübelisi değildi ama öyle güzel bir gülümsemesi vardı ki erkekler sonrasında başlarını göğsüne dayamayı severdi. Ta ki gülümsemesi, çürüklerle dolu dişleriyle birlikte ortadan

kaybolana dek. Ondan sonra frengi geldi, yüzünü kırmızı lekeler içinde bıraktı. Filomena bütün müşterilerini kaybetti, açlıktan ölmektense mahallelinin yardımına koşmasıyla kurtuldu. Filomena bundan önce seneler boyunca gidecek yeri olmayan herkese başını sokacak bir yer, açlık çekenlere de bir iki lokma yemek vermişti sonuçta. Filomena'ya göre para hava gibi bir şeydi, bazen içeri dolar, bazen de dışarı kaçar.

Filomena'nun hayırseverlikle geçinerek yaşamaya hiç niyeti yoktu, böylece kadın bir-iki çocuğa anneleri çalışırken bakıcılık etti. Hem anneler hem de çocuklar öyle memnun kaldı ki, çok geçmeden diğer anneler de durumu fark etti, sonra başka anneler de. Filomena Estácio'nun en aranan bebek bakıcısı oldu. Üç odalı evi gece gündüz çocuk kabul ediyordu.

"Yedi çocuktan fazlasına bakmıyorum," derdi Filomena sekiz numaralı anne kapısında belirince. "Maria da Penha'yı dene. Ya da Efigenia'yı."

Anne dudaklarını şapırdatıp Filomena'nın ne zaman boş yeri olacağını sorardı.

"Şimdi yanımda olanlar okul çağına gelince. Haber veririm. Şu deftere adını yaz."

Anne, listedeki diğerlerinin altına adını yazardı.

Filomena'nın kendine has disiplin yöntemleri vardı ve popoya şaplak bunlardan beri değildi. Kadının herkesi itaat ettirmeye muktedir, Sirenlerin sesine benzeyen bir sesi vardı. Uyku zamanı çocuklar sadece onun yanında uyumak isterdi. Filomena birini sağına, birini soluna, üçüncüsünü göğsüne yatırır, birkaç tanesini de etrafına yerleştirirdi, kadın çocuklardan bir ağa yakalanmış halde yatakta hep birlikte uyurlardı. Evde peşinde çocuklardan bir kuyrukla dolaşırdı, çünkü ufaklıkların hiçbiri ondan uzak olmak istemezdi.

Fahişelerle fabrika işçileri çocuklarını böyle süflü bir kadının bakımına bırakmaktan gocunmuyordu. Çocuklar bakıcılarını görmek için yalvarıp yakarır, eve gitme vakti gelince ter ter tepinirdi.

Filomena kendini küçük, sarışın bir oğlanın elinden kurtararak, “Ağlama Paulinho, yarın yine geleceksin,” derdi.

Kimse Filomena’yu üzgün ya da aksi görmemişti. Her zaman gülümser ya da gülerdi. Kimseyi korkutmamak için dudaklarını eliyle örterdi ama bir şey ona gerçekten kahkaha attırdığında bunu unuttuğu olurdu, o zaman kahkahaları bademcikleriyle çürüyen diş boşluklarını açığa sererdi.

Filomena bekâr bir anneyi, hele de Guida kadar acizini reddedemezdi. “Üfleseler uçuverecek gibisin,” demişti ilk defa görüştüklerinde. Kadının ayrıca yenidoğanlara zaafı vardı. Yeni doğmuş bir bebeği göğsüne bastırdığında, doğurduğu sekiz çocuk gelirdi aklına. Beşi evlatlık verilmiş, üçünü de o zamanki dostu gecekondu binasının arkasında boğmuştu.

“Cennette beni bekleyen küçük meleklerim onlar,” derdi dişsiz gülümsemesi ve berbat kokulu nefesiyle.

Filomena Guida’yı hamilelikten kalan sıkıntıları atlatıp iyileşene dek bir süreliğine kalması için evine davet etti. Guida sadece yalnız olduğu için değil, aynı zamanda kadın ona asırlardır hissetmediği bir huzur duygusu verdiği için de kabul etti daveti. Bekârlık günlerinde Euridice’in flütünün sesini dinleyerek oturma odasında şekerleme yaparken hissettiği türden bir huzurdu bu. Nasıl tanımlayacağını çok daha sonrasına kadar, artık o duyguyu hiç hissedemez olduğu günlere kadar bilemeyeceği bir huzur.

Guida işte orada, Filomena’nın evinin bir odasında, demir parmaklıklı, minicik, beyaz bir beşiğin yanında, oturma odasında oynayan çocukların seslerinin arasında nihayet dinlenebildi.

Filomena Guida’ya “hıçkırığı geçirmek için” oğlunun başına ıslak bir parça pamuklu bez koymayı öğretti. Genç anneye “oğlan kolik olmasın diye” fasulyeden uzak durmasını söyledi. Guida’ya üç ayı bir korsenin içine sıkışmış olarak geçirmesini emretti. “Çünkü nekahette olabilirsin ama ölmedin, erkekler beli olmayan bir kadına sarıldıklarında kendilerini lamba direği

kucaklıyormuş gibi hisseder.” Bebek “akıllı bir çocuk olarak büyümek için” haftada iki kere balık yemeliydi. Filomena Chico’nun püresi için balık kafalarını kendi eliyle seçiyordu. Kapanış saatinden önceki ucuzlukta pazara giderdi, satıcılar da balığın çöpe gidecek en kötü kısımlarının en iyilerini ona ayırırdı.

“Bugün gelmeyeceksin sanmıştım Filomena.”

“Nasıl gelmem Senhor Joel? Küçük Chico’m balığını yesin. On beş *reïse* ne alabilirim bakar mısınız?”

Filomena eve kokulu bir paketle, yolda karşılaştığı herkese gülümseyerek dönerdi.

Aylar geçti. Guida ayaklanmıştı, etrafta koşturuyordu. Chico duvara tutunarak ayağa kalkmayı beceriyordu ama Filomena’nın evinden ayrılmaya yönelik hiçbir plan yoktu. Guida çocuk bakımına yardım etmeye başladı, çünkü birine bakan ikisine de bakardı, üçüne de, dördüne de. Filomena bu kalıcı misafiri kabul etti, çünkü bir boğazı doyurabilen ikisini de doyururdu, üçünü de, dördünü de, onunu da. Guida kira anlaşmasını iptal etti, el arabalı bir adam tutup üç beş parça eşyasını Filomena’nın evine taşıttı ve Chico’nun beşiğinin üstündeki duvara Aparecida Anamız’ın bir resmini astı. Böylece Chico’dan, iki annesinden ve bir sürü kardeşinden müteşekkil yeni bir aile kurulmuş oldu.

Guida önce doğumun, sonra da terk edilmenin acılarından kurtulup iyileşti. Çocuğunu babasız büyütmemeyeceğini de kim diyordu? Büyütüyordu işte. Genç kadın bir kere daha dimdik ve gururla ayağa kalkmıştı, Estacio’nun dar kaldırımlarında yürürken başını dik tutuyordu.

Bu kadar özgüven erkekleri aptala çeviriyordu. Guida yanlarından geçtiğinde ağızlarını kapatamıyorlardı. Hazır ağızlarının açık olmasından faydalanarak Guida’yı bir yerlere davet ediyorlar, bu da daima Guida’nın başını çevirip gözlerini kapatmasıyla ve konuşmaya bir son vermesiyle sonuçlanıyordu.

Aşkla meşkle işi olsun istemiyordu Guida. Hayatındaki tek erkek Chico’ydu. Çocuk gecenin yarısında uyandığında Guida’nın

yatağına koşuyordu. Annesiyle birlikte olmak öyle güzeldi ki Chico her gece uyanmaya başladı. Birbirlerine sokulmuş olarak geçirdikleri ayların ardından Guida daha katı bir tutum benimsemeye mecbur kaldı. “Artık küçük bir erkek oldun, kendi yatağında uyuman gerekiyor.” Chico kendi yatağına döndü, bu sefer de Guida çocuğun yokluğunu hissederek geceleri uyanmaya başladı.

Guida’nın bir hayat arkadaşı varsa, o da yarı kız kardeş, yarı anne, yarı iş arkadaşı olan Filomena’ydı. Guida, Filomena’nın işletmesine profesyonel standartlar getirdi. Burası o zamana dek hep *ne-zaman-ödeyebilirsen-o-zaman-öde* mantığıyla çalışmıştı ve bunun sonucu olarak da, hesabı görme vakti geldiğinde hep aynı cümle duyulur olmuştı: *Allah bana, ben size*. Ama Guida’nın etkisiyle çocuk bakımı ücreti arttı, sabahları çocukların kaç kadar bırakılabileceğine de sınır getirildi. Anneler haftada bir kere çocuklarının banyosu için temiz havlu gönderecekti, çocuğu alma saatinden sonra gelenler de biraz daha fazla para ödüyordu.

Filomena, cebine girmeye başlayan fazladan parayla aldığı tam takım takma dişleri ağzını doldurarak, “Hayatıma girmiş bir meleksin sen,” derdi.

“Esas melek sensin Filomena,” diye cevap verirdi Guida.

Guida’yla Filomena, General Electric marka bir radyo aldılar. Eskisi iplik iplik söküldüğü için kanepenin yüzünü değiştirttiler. Banyodaki ve çatıdaki su sızıntılarını tamir ettirdiler. Evin ön cephesini boyayıp kırık camı değiştirttiler. Guida kendi yatak odasını *Genç Hanımın Günlüğü*’nde gördüğü desenin tıpkısı olan çizgili, kır çiçekli duvar kâğıdıyla süsledi. Yeni perdeler açık mavi ince bir kumaştandı, fırfırlı yatak örtüsüyle aynı renkti. Guida bir tuvalet masası aldı, üstünü de katlı mağazadan aldığı parfümlerle donattı. Odanın köşesindeyse, dekora aykırı bir şekilde küçük Chico’nun beyaz pike yatak örtüsüyle örtülü olan yatağı duruyordu.

Guida gün içinde kafasını yatak odasının kapısından içeri uzatıp kendi dekorasyon yeteneğine hayran hayran bakmayı ve

her şey böyle iyi mi, yoksa birkaç bir şeye daha ihtiyaç var mı diye düşünmeyi severdi. Üç küçük lale resmini ve Chico'nun ödevlerini yapacağı küçük masayı öyle aldı. Yatağının başlığı için birkaç pembe yastığın son bir rötuş olacağına da öyle karar verdi.

“Somon rengi yastıklar,” demişti kapının eşiğinde durup, az önce radyoda duyduğu bir ifadeyi tekrar ederek (hayatında daha önce hiç somon görmemişti oysa).

Ertesi gün Rua Buenos Aires'teki kumaşçı dükkânlarına gitti. En büyük mağazayı seçti, tezgâhta yayılmış duran kumaşların yanından yürüyüp geçti. En üstün kalite kumaşların rafını aradı, tezgâhtara seslendi.

“Şu ipek grogen kumaşın somon renklisinden üç metre verir misiniz lütfen senhor?” dedi, Guida'nın ön dişleri arasındaki boşluğa bakarken ağzı açık kalmış olan adama.

“Şu uçuk pembeyi mi diyorsunuz senhora?”

“Evet, şu somon pembesi.”

Euridíce'in dükkâna girişini seyretti. Kesinlikle kendi başının çaresine bakabilecek bir kadınmış gibi görünen ama o anda indirim tezgâhındaki kumaşları incelemek için kullandığı her zamanki kararlı bakışları değişmemiş olan Euridíce. Guida o bakışı tanıyordu. Euridíce bir şeyi kafasına koyunca, dünyanın geri kalanı duman olup uçardı. Guida hemen oracıkta, kız kardeşinin tam yanında durabilir ve kendisi de dumandan başka bir şey olmazdı. Euridíce her kumaşa baktı, cebinden minicik bir defter çıkarıp herhalde ölçü olacak bir şeyleri doğruladı ve tezgâhtardan altı metre kumaş kesmesini rica etti.

Guida ne yapacağını bilemeyerek bir sütuna dayandı. Kardeşinin şakağındaki suççuğu izini görebiliyordu. Euridíce'in yüzüne sürmeye hâlâ devam ettiği Leite de Rosas kreminin kokusunu alabiliyordu. Kardeşinin göğsündeki, o anda kendi göğsünde de duran Meryem Ana madalyonunun eşini görebiliyordu. Uzansaydı Euridíce'e dokunabilirdi. Kardeşini girdiği transtan uyandırmak doğru muydu? Guida Euridíce'i çok özlemişti

ama muzaffer görünme arzusu özleminden bile fazlaydı. Odası güzelce döşenmiş olsa da Estácio'da oturuyordu ve oğlunun da babası yoktu. Kırmızıya boyanmış tırnakları hâlâ başkalarının çocuklarının bezlerini değiştiriyordu ve hayatta kalması hâlâ eski bir fahişeyle ortaklığına bağlıydı. Guida günün birinde bütün bunların değişeceğine inanıyordu, ama o an kız kardeşinin yanına gitmek için uygun an değildi. Euridíce'in kumaşların parasını ödemesini bekledi ve peşinden şehir merkezine gidip kardeşinin bindiği trolleybüsün en arka koltuğuna oturdu.

“Nerede oturduğunu böyle öğrendim işte,” dedi Guida.

“Ne zamandı bu?”

“Çok olmadı. Geçen seneydi. Eteği beyaz çizgili uçuk sarı bir elbise giymiştin.”

“Hangisi olduğunu anladım. O elbiseyi ben diktim.”

“Sen mi diktin? Dikiş dikmeyi ne zaman öğrendin?”

“Aslında daha geçen sene.” Euridíce önündeki kitaplığa doğru baktı. “Ama şimdi bıraktım.”

Guida terk edilmenin acısını atlatırken Chico da büyüyordu. Önceleri mutlu bir çocukken yaşı ilerledikçe mutluluğu da azaldı.

Chico henüz çok küçükken, bütün diğer ailelerin tıpkı kendi ailesi gibi olduğunu zannederdi. Bütün çocukların iki annesi vardı ve hepsinin anneleri kendisinininkiler gibi tatlıydı (ama en tatlılar yine kendi anneleriydi). Balık püresinin yanında dolaşan karıncaları yerse süper kahraman gözlerine sahip olacağına inanıyordu, çünkü “karıncalar göze iyi gelirdi” Kafasını bir yere vurduğunda şişliğin arkasından ufak bir civcivin fırlayacağını zannederdi. Çaydanlığın canlı olduğu için ısıklık çaldığını ve çok fazla lolipop yerse dilinin sonsuza dek kıpkırmızı kalacağını düşünürdü. Kaptan Amerika'nın yakınlardaki dağın arkasında, uzak bir diyarda yaşadığına inanırdı.

Büyüdükçe işlerin pek de öyle olmadığını fark etmeye başladı. Aileler kendisinininki gibi değildi. Bir babası olması

gerekiyordu; ders kitaplarındaki gibi koyu renk takım elbiseli ve saçları arkaya yatırılmış bir baba. İnsanların sadece bir tane annesi vardı, kardeşler de çok sayıda olabilirdi ama kimsenin kardeşleri kendisinininkiler gibi değişip durmuyordu. Karıncaların ise gözlerine, yalnızca bir-iki tanesi yulaf ezmesinin içine düşüp de Guida onları çıkaramayacak kadar yorgun olduğunda iyi geldiğinden şüphelenmeye başlamıştı. Günün birinde içlerinden bir civciv çıktığını göreceğini hâlâ gizli gizli ummasına karşın şişlikler canını acıtmaktan başka bir işe yaramıyordu. Çaydanlığın neden ısıklık çaldığını hâlâ bilmiyordu ama canlı olmadığı kesindi. Lolipodu fazla kaçırırsa dili gerçekten de sonsuza dek kıpkırmızı kalırdı, iki annesi de bunun doğru olduğuna yeminler ediyordu. Kaptan Amerika'ya gelince, kendisi dağın arkasında yaşamıyordu. Sadece uçakla gidilebilecek bir yerde yaşıyordu. Dağın arkasında yaşayan adam, sürekli evden eşyaların kaybolmasına yol açan kırmızı başlıklı, tek bacaklı şeytan Saci-Perere'den başkası değildi.

Chico on yaşına geldiğinde her şeyi bildiğine emindi. İki annesi yosmaydı, çünkü Chico'nun sınıf arkadaşlarından birinden duyduğu sözcük buydu. Chico yosmanın ne demek olduğunu kestirememesine karşın arkadaşına dövüş için meydan okumuştı. O gün de eve kan revan içinde döndü ve Guida'dan fena halde azar işitti. Guida daha sonra söylediklerine pişman olup Chico'ya yulaf ezmesi yaptı. Oğlunun şişmiş yüzü onu öyle endişelendirmişti ki çocuğun kâsesindeki karıncaları kendi eliyle çıkardı. "Bu karınca meselesi yalan, değil mi anne?" Guida konuyu değiştirdi. Chico kavgadan sonra alnında oluşan şişlikten civciv mivciv çıkmayacağını ve çaydanlığın buhar yüzünden ısıklık çaldığını biliyordu artık. Çaydanlık o gece de ısıklık çaldı. Kavgada aldığı yaralardan başka Chico'nun göğsü de fena halde doluydu, o yüzden Filomena okalıptüs özüyle biraz su kaynattı. Sonra Chico'ya bir lolipop verdi, dilinin sonsuza kadar kıpkırmızı kalacağını söylemekle de hiç uğraşmadı. Chico'nun hasta

olduğu böyle geceler ne güzeldi; Chico artık Kaptan Amerika'nın uzaklarda yaşadığını ve herkesi kurtarmak için kesinlikle vaktinde yetişemeyeceğini bildiği için, annesi Guida dağın arkasında yaşayan bir sürü canavardan korkmasın diye oğlunun yanında yatmasına izin verirdi.

Lolipoplara, sevgiye ve yulaf ezmesi kâselerine rağmen Chico, yaşamı çok güzel olsa da aslında yaşamının olması gerektiği gibi olmaması yüzünden biraz hınç duyarak büyüyordu. İki annesi tatlı oldukları kadar hor da görüldüğü için. Kadının biri Filomena'nın yakından geçtiğini görünce niye sokağın karşısına geçip kahpe diye mırıldanarak tükürmüştü ki? Chico annesini akşam altıdan sonra evin dışında hiç görmemişken, Guida annesine niye *gecelelerin kadını* diyorlardı ki? Filomena kiliseye neden yalnızca ayın başladıktan sonra gelip bitmeden kısa bir süre önce ayrılıyordu? Her şey yanılttı, Chico öyle düşünüyordu ve dünya hakkında ne kadar şey öğrenirse öfkesi o kadar artıyordu.

Chico on bir yaşına geldiğinde biraz değil fena halde hınç dolu bir çocuk oldu. Filomena, yani Filomena annesi göğsündeki koskocaman bir yumrunun yol açtığı bir ağrı çekmeye başladı. Bir gün hastaneden yüzünde gülümseme olmaksızın döndü, ondan sonra "kanser", yosmadan, kahpeden ve gecelerin kadınından bile daha istenmeyen bir sözcük oldu. Chico'nun gözlerindeki umutsuzluğu gören Filomena yeniden gülümsemeye başladı. "Merak etme, önemli bir şey değil!" Çocuğu kucağına çekmeye çalıştı ama bedenleri birbirine dokunur dokunmaz bir çığlık attı. Göğsündeki ağrı, acıyı saklama kabiliyetinden daha büyüktü.

Guida'yla Filomena eve gelen çocukların yarısını geri gönderdiler. Filomena günlerini yatak odasında inleyerek geçiriyordu, Guida'ysa hem çocuklara, hem de arkadaşına bakabilmek için yeni kollarla bacaklar çıkarmıştı. Chico yardım etmek istedi annesi aldırmadı. "Senin işin çalışıp iyi notlar almak." Çocuk başını kitaplarına gömerek hikâyelerin içinde kayboldu. Başını

ne zaman kaldırırsa etrafındaki her şeyin korkunç olduğuna karar veriyor ve yeniden kitabında kayboluyordu.

Azar azar: Filomena böyle göçtü gitti. Radyoterapi kollarında yanıklar açmaktan başka bir şey yapmadı, göğüs ameliyatı onu daha da güçsüz düşürmekten başka işe yaramadı. Kanseri, cıvanın termometrede ilerlemesi gibi yayıldı organlarına; kanseri Filomena'dan söküp atmayı tek bir doktor bile başaramadı. Filomena'yla kanseri aynı vücutta ikamet ediyordu ama kanser gitgide alanını genişletirken Filomena durmadan alan kaybediyordu. Ölmekte olduğunun farkındaydı, artık yalnızca zaman meselesiydi. Sorun, zamanın yavaş ilerlemesiydi.

Filomena rahatsız bir uykudan uyandığında, "Tüh ya, hâlâ ölmemişim," derdi.

Kanser başına, bacaklarına ve kaburgalarının arasına sıçramıştı. Doktorlar ona bekleme listesinde biraz zaman kazandırmaktan ve kendilerinin de inanmadığı yüreklendirici sözler söylemekten başka pek az şey yapabiliyordu.

Ölüm bir türlü gelmiyordu. Kadın artık kadın gibi değil de yatağa yayılmış bir yaralar yığını gibiydi ama ölüm gelmeyi reddediyordu. Filomena gündüzleri konuşmuyor, geceleriye yalnızca inliyordu ama onu kurtaracak ölümden eser yoktu ortada. Chico okuldayken Filomena, "Ölmek istiyorum, ölmek istiyorum!" diye tekrarlardı. Tanrı sözlerini duyar ve cevap verirdi: "Tamam ama bugün değil." Filomena, "Bugün değilse ne zaman tanrım?" diye sorardı. Tanrı cevap verirdi: "Zaman geldiğinde."

O zaman bir türlü gelmiyordu. Filomena'yı hastaneye giderken görenler görmemek için başka tarafa dönüyor, yakında yaşayanlar sesini duymamak için kulaklarını tıkıyordu. Anneler çocuklarını kreşten almaya başladı, sonunda evde yalnızca Guida, başı kitaplarına gömülmüş Chico ve Filomena'nın yüzde otuzu kaldı.

Un kavanozunda biriktirdikleri para birkaç ay boyunca nohut çorbası içerek hayatta kalmalarına yeterdi ama Guida'nın endişelenecek daha önemli meseleleri vardı.

“İğneyi yap, iğneyi yap,” diye yakarıyordu Filomena iniltiiler arasında.

Hastaneden verilen günlük morfin dozu, bu kadar çok kanserle başa çıkamıyordu. Guida kavanozdaki parayı sayıp eczaneye gitti.

“Günaydın Senhor Pedro. Bana birkaç şişe morfin verir misiniz?”

“Morfin mi? İşte onu veremem, Dona Guida. Yalnızca doktor reçetesiyle verilir.”

“İyi para veririm Senhor Pedro.”

Bir gece önce evde olanları anlatarak eczacıyı ikna etmeye çalıştı.

“Filomena için. Gecenin yarısında kalkıp evden kaçmaya çalıştı, artık bize bu kadar üzüntü vermeyeceğini söyledi. Kori-dorda bayıldı, onu yatağına geri taşımamız gerekti. Sayıklamalar içinde uyandı, cennetin kapılarının kapandığını ve diğer tarafta sekiz çocuğunu görebildiğini söylüyor. Ne kadar bağırırsa bağır-sın, parmaklıkları ne kadar sallarsa sallasın, kimse gelip kapıyı açmamış.”

“Bağımlılık yapan bir ilaç biliyorsunuz senhora...”

“Ne kadar, Senhor Pedro? Ne olsa öderim.”

Fazladan doz, tasarruflarının yarısına mal oldu. İkincisi de diğer yarısına. Üçüncüsü Guida'nın boynundan asla çıkarmadığı Meryem Ana madalyonlu kolyeye. Dördüncü doz, Guida'nın eczanenin arkasındaki halının üstüne yatıp bacaklarını açmasına, Senhor Pedro'nun da onun üzerine çıkıp nefes nefese kalmasına mal oldu. Beşinci doz da aynı şeye mal oldu, altıncı doza gerek kalmadı. Filomena morfin rüyalarının arasında dünyadan ayrıldı, tıpkı Guida'nın istediği gibi.

Filomena cennete vardığında morfinden ötürü hâlâ kafası iyi haldeydi ve nihayet cennetin kapıları açıldı. Attığı her adımla

kendini biraz daha iyi hissediyordu. Birkaç metre sonra on beş yaşında bir kızken olduğu kadar güçlüydü.

“Ne kadar güzel,” dedi yakınlardaki bir melek.

“Güzel mi? Ben mi?” diye sordu Filomena. Melek de, “Evet, sen. Güzelsin,” diye cevap vererek ona bir ayna uzattı. Filomena pürüzsüz cildini ve beyaz dişlerini gördü. Öyle sevindi ki karşısında gördüğü ilk kişiyi öpüverdi.

“Hiç terbiyen yok mu Filomena?”

“Terbiye mi senhor!” dedi Filomena ve bastı kahkahayı.

“Tamam Filomena,” dedi Aziz Petrus. “Hoş geldin. Üç küçük meleğin şurada, seni bekliyor.”

Aziz Petrus, Filomena’nın davranışlarının cennette terbiyeli kabul edildiğini biliyordu. Oraya gelip de kendi yüzünü tazecik görünce o da kahkahayı basmıştı. Dünyadayken dişlerini bir görseydiniz. Hele frengi yaralarını.

DOKUZ

Hastalığının son günlerinde Filomena morfine bağımlı hale gelmişti, Senhor Pedro da Guida'ya. Eczacı, Filomena gömüldükten sonra bile eczanenin arka tarafındaki yarım kalmış işin sonunu getirmek için Guida'nın peşinde koşmaktan asla vazgeçmedi. Guida'nın artık morfine ihtiyacı kalmadığı, onun yerine bol bol huzura ihtiyacı olduğu için, Senhor Pedro'ya cevapları başlarda "Hayır"ın çeşitli versiyonlarıyken sonraları polise şikâyet etme tehditlerine dönüştü.

"Böyle devam ederseniz senhor, doğruca polise gidip komiser beyle konuşacağım."

"Hiç durma. Komiser yüzüne karşı güler, olacağı bu!" Senhor Pedro, sözlerini iyice pekiştirmek için hemen oracıkta kendisi de Guida'nın yüzüne karşı güldü.

Guida arkasını dönerek başka şeyler düşünmeye çalıştı. Guida Gusmão'ydu o, sadece kendi istedikleriyle ve sadece kendisi istediği zaman yatan kadın.

Filomena'nın ölümünün ardından Chico öyle bir hınçla dolmuştu ki Guida çocuğun yine yanında uyumasına izin veriyordu. Anne bedeni, hiddete karşı mükemmel bir ilaçtır. Örtülerin ardında birbirlerine sarılıyorlardı. Guida, Chico uyu-

duğunu zannetsin diye derin derin nefes alırdı. Chico da Guida uyuduğunu zannetsin diye derin derin nefes alıp verirdi. Birlikte uyuyakalırlardı. Guida kısa bir süre sonra uyanır, kesik nefesler almaya devam ederdi.

Yine çocuk bakmaya başladığının haberlerini mahalleye yaymanın bir faydası yoktu. Estácio'daki anneler, Guida'nın talep ettiğinden daha iyi fiyatlarla başka bakıcılar bulmuştu. Para sakladığı un kavanozunda ne un vardı, ne de para. Ayın sonu geliyordu ve ev sahibi aç gözlerle Guida'ya bakmaya başlamıştı bile.

Rio Comprido'daki bir tuhafiyecide kasiyer olarak iş buldu. Rua de Bispo'dan yukarı aşağı geçen trolleybüslerle otobüslerin kaldırdığı tozlardan payını alan dar, karanlık bir dükkândı. Giydiği baskılı elbiselerin içinde daha da büyük görünen dev göğüslere sahip, Turks adalı bir kadına aitti burası. Dona Amira senelerden beri duldu, bir işyerinin ve kendi kaderinin sahibi olarak hayatta kalabilmek için erkek gibi davranması gerektiğini keşfetmişti. Gözyaşı damlası biçimli küpelerle uzun tırnaklar bile en ufak bir kadınsı hava katmıyordu kendisine. Mahalledeki herkes kadının gülümsemesiz günaydınlarına, sarkıtılmış dudaklarına ve iğnelerden, makaslardan ve yüksüklerden başka hiçbir şeye en ufak bir ilgi beslememesine saygı gösteriyordu.

Rua do Bispo'daki küçücük dükkân Dona Amira'nın kalesiydi. Orada emirler yağıdırıyor, böğürerek buyruklar veriyordu. Birkaç dakikalık bir gecikme Guida'nın maaşından kesilirdi. Kasadaki boş zaman, başka işlerle doldurulabilecek bir zamandı, o yüzden Guida toz beziyle ya da süpürgeyle dükkânı dolaşmak zorundaydı. Ya da sergi vitrinini nemli bezle silmek. Peki bu kuş beyinli Guida dükkânın öbür tarafında elinde toz beziyle ne halt ediyordu acaba? *Kasada bir dolu makara almak için bekleyen bir kadın var!* Beceriksizlik Dona Amira'yı ölçüsüzce rahatsız eden bir şeydi, kendini canlı hissetmek için de onu rahatsız edecek bir şeylere ihtiyaç duyduğundan çok geçmeden Guida beceriksiz oldu çıktı. "Beceriksizin tekisin!" derdi kadın, Guida da başını eğdi.

Guida beceriksizliğinin Dona Amira'nın hayatındaki sevgi yoksunluğundan kaynaklandığını biliyor, o yüzden duruma fazla canını sıkmıyordu. Oğlunun iyiliğinin kendisinin çalışmasına bağlı olduğunu bildiğinden durumu kabullenmişti. Guida ayrıca insanın kadın patronu olmasının erkek işverenle çalışmaktan daha iyi olduğunu da biliyordu, bu kadının bir tuhafiyeciyi cehenneme çevirme kabiliyeti olsa bile. Arka odaların birinde patronun altına yatmak zorunda kalmaktansa cehennemde olmak daha iyiydi.

Dahası, bir sonraki ay "deneme süresi" sona erip de nihayet asgari ücretini tam olarak almaya başladığında ve işe girişi resmi olarak yapıldığında her şey biraz düzelecekti. Dona Amira Guida'yı maaşın sadece yarısını alacağı üç aylık bir deneme süreci geçirmesi koşuluyla işe almıştı. Turks adalı kadına göre Guida'nın kasayı kullanabildiğini kesin olarak anlamak için doksan gün gerekiyordu. Guida kabul etmişti. Bunun sebebi de yalnızca, kadının başka bir koşul ileri sürmemiş olması değil, çalışanlarını avucunun içinde tutma sanatında son derece hünerli olan bu Dona Amira denen kadının kendisine bir de avans vermesiydi. Guida bu sayede o ayın kirasını ödeyebilmişti ve ta baştan itibaren patronuna karşı kendini borçlu hissediyordu.

Guida günlerini emir alarak geçirdikten sonra eve bitmiş tükenmiş halde, cildi bir toz tabakasıyla kaplı olarak dönüyordu. Chico ya oturma odasında kitap okuyor ya da yatak odasında kitap okuyor olurdu. Anne oğul birlikte ve sessizlik içinde akşam yemeği yerd. Guida'nın işiyle ilgili söyleyecek hiçbir şeyi yoktu, Chico da okuldan bahsetmek istemiyordu. Çocukların gürültüsünün ve Filomena'nın kahkahasının eksikliğini hissediyorlardı. Sessizlik içinde yemek yemek, Filomena'yla yemek gibiydi. Boşluk, geride kalanlara kadının bir zamanlar işgal ettiği yeri hatırlatıyordu.

Bir temmuz gecesı Chico boğazının ağrıdığından şikâyet etti, Guida tuzlu suyla gargara hazırladı. Çocuğun biraz ateşı vardı,

Guida ona aspirin verdi. Chico birkaç gün sonra yataktan kalkamadı. Sabahı örtülerin altında cenin pozisyonunda, inlememeye çalışarak geçirdi.

Chico romatizmal ateşe yakalanmıştı. Benzetacil iğnelerine, kortizona ve kalp ilaçlarına ihtiyacı olacaktı.

“Tedavi ne kadar sürecektir doktor?” diye sordu Guida ellerini burarak.

“On sekiz yaşına gelene kadar.”

Guida, parmaklarının arasına saklanmış birkaç *kruzeiro* bulabilirmiş gibi ellerini burmaya devam etti. Matematiği hiçbir zaman iyi olmamıştı (gerçi tuhafiyenin kasasındaki hatalarını örtme konusunda iyiydi) ama doktorun verdiği bütün ilaçların fiyatını toplayıp bunu senenin on iki ayıyla ve yedi senelik tedaviyle çarpmaya gerek yoktu, o parayı asla karşılayamayacağını bunu yapmadan da biliyordu.

Veya belki karşılayabilirdi.

Bir bütçe hazırlamak için eve gitti. Kasiyerliğin dışında pek bir şey bilmiyordu. Guida yalnızca dekorasyondan, saçlara biçim vermekten, makyajdan ve ojedan anlardı... Buydu işte. Guida evinde bir kuaför açabilirdi. Cumartesileri ve pazarları çalışırdı, müşteri sıkıntısı kesinlikle çekmezdi. Estácio'nun bütün kadınları Guida'nın güzelliğine, süsüne püsüne imreniyor, içten içe ona benzemek istiyordu.

Dona Amira'dan bir avans daha rica etti, kadın dudaklarını büktü ama reddetmedi. Guida saç fırçaları, bigudiler, ojeler, tırnak makasları aldı. Yatak odasındaki tuvalet masasını oturma odasına getirdi, kadın dergilerini koltuğun yanına dizdi ve bundan böyle hafta sonları evinin güzellik salonu olduğu haberini mahalleye duyurdu.

Guida'nın elleri gerçekten maharetliydi, genç kadın aynı zamanda zevkliydi. Kadınlar epey perişan bir halde geliyor, süslenip püslenmiş olarak ayrılıyorlardı. Kazandığı para Chico'nun ilaçlarına tamı tamına yetiyordu. Çocuğun sırf kalp şurubu dört yüz *kruzeiro*du! Tuhafiyecide on gün çalışmanın karşılığı.

O gün Chico'nun tedavisinin ikinci ayının son cumartesi-siydi. Guida oturma odasının ışıklarını yeni söndürmüştü. Son müşterisi de gitmişti, Guida karanlıkta kanepede uzanmış dinleniyordu. Ayakları şişmişti, sırtı ağrıyordu. Kadın dergilerinden birini kaptı, içeriğine dikkat etmeden sayfalarını karıştırdı. Bu dergilere dokunan onca el arasında tırnaklarının ojesi yarım yarım kalmış olan sadece kendisinin elleriydi. Ertesi gün kadınlar yine sabahın dokuzundan itibaren gelecekti, Guida'nın odayı süpürmeye, biraz yemek yapıp banyoyu temizlemeye ancak vakti vardı. Saçla ve ojeyle kaplı pamuk parçalarının doldurduğu çöp torbasını at, dergi yığınına düzelt, Chico'yla biraz ilgilen derken kısa uyku saatleri ona sadece gözlerini kırıştırmış gibi geliyordu. Yorgundu ama huzurluydu.

Gidip Chico'nun ilacını getirmek için kalktı. Oğluna yapmayı öğrendiği, ikisinin de canını çok yakan Benzetacil iğnelerini sakladığı banyo dolabını açtı. Yoğun bir sıvıyı Chico'nun bedene aktaran ve çocuğun sırtının günlerce ağrımasına yol açan kalın bir iğneydi bu. Chico bazen ağrı yüzünden yataktan bile çıkamıyordu. Arkadaşları artık onu kilisenin yanındaki arsada futbol oynamaya çağırmıyordu; sızlayan poposuna top çarptığını bir düşünsenize... Derken Guida kortizon haplarıyla kalp ilacı şişesini de aldı.

Banyodan çıkarken ayağı yolluğa takıldı ve hipodermik iğne avucuna battı. Guida bir çığlık atarak ilaçları düşürdü. Kalp ilacının cam şişesi tuzla buz oldu, yerde koyu kırmızı bir gölcük oluştu.

Guida iki saniyeliğine de olsa oğlunu çağırıp, hem onun hem de kendisinin hayatını kurtaracak şu kırmızı ilacı yerden yalamasını söylemeyi düşündü. Yerde, kuafördeki sekiz günlük çalışma vardı. Başka kadınların saçını boyayıp kendisinin olmayan tırnaklara oje sürerek geçirilen sekiz gün. Müşterilere yalan söyleyerek geçirilen sekiz gün: "Bu saç sana çok yakıştı." "Çok zarif, upuzun parmakların var." Guida'yı Guida

olmaktan çıkarıp amacını çözemediği bir çarkın dişlisi haline getirecek kadar yoğun bir çalışmayla geçen dört haftanın sekiz günü. Guida yalnızca çarkın döndüğünü biliyordu, o kadar; ve bütün bunlar onlara yaşayabilecekleri küçük bir köşe, yiyebilecekleri iki lokma ekmek ve bir de küçük Chico'nun sağlığını verdiği sürece kendisine dişli muamelesi edebilirlerdi, umurunda bile değildi.

Yarım saat ya da bir buçuk saat klozetin üstüne oturup, dökülen ilaca ağlayabilirdi ama endişelenecek daha önemli şeyleri vardı. Chico'nun ertesi gün ilacını alması şarttı. Doktor gayet açık konuşmuştu: Tek bir dozun bile kaçırılması oğlunda kalıcı kalp hasarı bırakırdı.

Böylece eczanenin arka odasına, Senhor Pedro'nun altına döndü. Perhiz ayları adamın yoksunluk sendromları çekmesine yol açmıştı, bu da Guida'nın üstüne akıttığı salyalarından belli oluyordu. Senhor Pedro hayatında ilk defa bal tadıyordu sanki, kendi üstünü başını batırmış, Guida'nın da üstünü başını batırmıştı; kadının kollarını yere bastırırken ellerinin baskısı şöyle diyordu: "O ilaç benim, ama ilacın senin olması için senin de benim olman gerekiyor ve benim olan her şey de vücudumun altında, hepsi sıkı sıkı ellerimin arasında olmak zorundadır."

Guida boş boş yan tarafına baktı. Adamın işini bitirmesini bekledi ve ilacı alıp eczaneden çıktı. On beş günlük ilacı güvenle ellerinde tutuyordu şimdi.

İki gün sonra Euridíce'in kapısını çaldı.

Guida'nın Euridíce'e anlattığı hikâye tam olarak bu değildi. Bacak bacak üstüne atmış oturur ve kardeşinin bütün dikkatini üstünde toplamışken Guida özgüveninin birazını yeniden kazanmıştı. Kız kardeşine anlattığı versiyonda Filomena emekli öğretmendi. ("Çocukları ancak eğitim alanında çalışarak bu kadar iyi anlayabilirsin Euridíce!") Senhor Pedro Chico'ya ilaçları için yardım eden bir azizdi. ("O adamcağız beni memnun etmeyi böyle canı gönülden

istemeseydi ne halde olurdum hiç bilmiyorum!”) Marcos’la ilgili kısmıysa olduğu gibi anlatmış, hikâyesini perçinlemek için araya birkaç da “rezil”, “beş para etmez” ve “hayırsız” katarak Euridíce’in gözlerinin boncuk gibi yusuvarlak açılmasına neden olan ayrıntılar aktarmıştı.

“Evlenmemizden kısa bir süre sonra Marcos bana süzgecin ne işe yaradığını sordu. Hayatında hiç süzgeç görmemiş, Euridíce! Sütteki küçük yağ topraklarını tutmak için olduğunu söyledim, o da bana evinde sütün mutfaktan daima süzölmüş olarak geldiğini söyledi. Nasıl olur Euridíce, nasıl olur da insan süzgecin ne olduğunu bile bilmez? Marcos hayatında hiç portakal kesmemiş. Bir keresinde öğle yemeğinden sonra masaya birkaç portakal koydum, tuttu yanlamasına kesti, ondan sonra portakalı yemeye imkân kalmadı tabii, dilimler kurtarılacak gibi değildi. Ayrıca yalnızca gözlerinin üstüne yastık kılıfı örterek uyuyabiliyordu. Sabah güneşinin yatağa bu kadar yakından vurmasına alışamadığını söyledi, Botafogo’daki odasında gün ortası güneşini bile dışarıda tutan kadife perdeler varmış. Muhallebi çocuğu, Euridíce, tam bir muhallebi çocuğu.”

Euridíce, Guida’nın anlattığı hikâyeleri duyunca biraz rahatlamıştı. Marcos’u, iyi bir koca olduğunu hep bildiği Antenor’la karşılaştırması kaçınılmazdı. Hiç değilse Antenor süzgecin ne olduğunu biliyordu. Süzgeç, Dalva halası ile karısı Euridíce’in portakal suyu sıktıklarında –sırf posalar Antenor’un boğazını tıkayıp da onu boğmasın diye– kullandığı şeydi.

Guida, hikâyenin Dona Amira ile ilgili kısmında bir şeyler daha uydurdu. Dünyanın en tatlı patronu. Guida istifasını verdiğinde kadıncağz kederini dizginleyebilmek için bir yere oturmak zorunda kalmış, bir elini kalbine koyarak, “Sen benim kızımsın Guida, duydun mu beni?” demişti.

“Nasıl ağladığını bir görseydin! Ama ona hayatımı değiştirmemin ve Chico’nun eğitimine daha fazla zaman ayırmamın vaktinin geldiğini söyledim.”

Guida'nın kız kardeşinin evinde olmasının sebebi ise Dona Amira'nın onu kızı gibi görüyor olması değildi pek. Kahve fincanını bıraktı ve kanepenin kıyısına oturdu.

“Bak Euridíce, yeniden annemle babamın yakınında olmanın vakti geldi. Beraber evlerine gidebiliriz diyordum. Babam belki evden kaçmamı anlamayacaktır ama annem... Annemin beni affedeceğini biliyorum.”

Euridíce gözlerini yere dikerek cevap verdi.

“Annemiz geçen sene öldü.”

Guida elini göğsüne götürdü, bir daha asla orada bulamayacağı Meryem Ana madalyonunu arandı.

Dona Ana'nın nesi olduğunu kimse kesinlikle anlayamamıştı. Neredeyse hiç sezilmeden günbegün büyüyen bir hastalıktı. Dona Ana'nın beli gitgide daha fazla bükülmüş, kadın iyice güçten düşmüştü. Tabağında tuzlu morinasından parçalar kalıyordu, oysa eskiden tabağını hep bir lokma ekmekle temizleyerek masadan kalkardı. Manavdaki kasanın arkasında üzülmeyen zamanlar evi temizlerken ya da yemek pişirirken üzülmüyordu, bazen de sadece Guida'nın resminin olduğu çerçeveye bakıp üzülmürken üzülmüyordu.

İkide bir farklı doktorlara gidiyordu. Kansızlık, vitamin noksanlığı, kalsiyum eksikliği demişti hepsi. Aslında Guida noksanlığıydı ama doktor kitaplarında öyle bir şey yazmıyordu, o yüzden Dona Ana vitamin reçeteleri ve iyileşeceği vaatleriyle dönüyordu eve. Sinirleriniz için, kalbiniz için ya da kaslarınız için bir kuvvet ilacına ihtiyacınız var derlerdi. Kızının evden kaçtığını unutmamasını sağlayacak bir kuvvet ilacı. Böylece kadın tuzlu morinasının hepsini bitiremeyip sağlığını yeniden kazanmasını sağlayacak tek çareyi arar gibi gözlerini resim çerçevesine dikerek günbegün daha da hastalandı.

Bir gün gözlerini açtı ve yataktan çıkmak için hiçbir sebep olmadığına karar verdi. Bir yanına döndü, diğer yanına döndü, birkaç şekerleme yaptı. Ertesi gün gözlerini açtı ve bir yandan

diğerine dönmek için hiçbir sebep olmadığına karar verdi. Üçüncü gün, gözlerini açmadı.

Dona Ana'nın ölümünden sonra Senhor Manuel birazcık aklını kaçırdı. İyi bir Portekizli erkek olduğundan bunu tek başına, yatak odası duvarının karşısında yapmayı tercih ediyordu. Orada, karısı olmadan geçen ilk yedi gece boyunca ıstırapla kafasını duvara vurdu. Keşke yolacak saçım olsaydı diye düşünüyordu ama kulaklarının arkasındaki birkaç tutam haricinde saç kalmamıştı, o tutamları da kelini örtmek için başının tepesine doğru tarıyordu. Birkaç tel saç onun için öyle kıymetliydi ki, onları olduğu gibi bırakmasının daha iyi olacağına karar verdi. Yüreğinde, Guida'nın annesinin ölümünü öğrendiğinde hissettiği vicdan azabının aynısı vardı. Kendisinin suçu bile olmayan şeylerden ötürü, örneğin çocukluğundan kalma kaba saba davranışları ve hiçbir şeyin şereften önemli olmadığı inancından dolayı duyduğu vicdan azabı. Senhor Manuel'in kızını evlatlıktan reddetmesinin sebebi de o inançtı. Kaçak kızı evine tekrar kabul edip utancı elle tutulabilir bir şeye dönüştürmektense kızının uzaklarda olup karısının ağır ağır ölmesi daha iyiydi.

Antenor o akşamüstü eve döndüğünde pembe dizilerden fırlama bir sahneyle karşılaştı. Daha önce hayatında görmediği, çok güzel (suratını buruştururken bile güzel) bir kadın vardı içerde; Euridice onu teselli eder, Maria da gümüş servis tepsisinde bir bardak şekerli suyla başında beklerken kollarını sallayan bir kadın... Cecilia ile Afonso okuldan biraz önce dönmüşlerdi ve onlar da kenarda durmuş bu sahneyi seyrediyordu, böyle bir dramayı hayatta kaçırmazlardı. Genç kadına sarılıp kederin ritmine uygun olarak onunla birlikte sağa sola sallanan, somurtkan ifadeli, tombul bir küçük oğlan da vardı.

Antenor kızmadı bile, çünkü çok uzun bir süreden beri ilk defa olarak Euridice'in gözlerindeki ilgiyi fark etti. Karısı bu dramatik sahnede sadece yardımcı oyuncu olsa da, söz konusu sahne kendi evinin oturma odasında, Antenor'un bu sahneyi sağ

salim ve tek parça olarak atlatmasını umduğu krdan bacaklı radyonun yanında geçiyor olsa da, Euridice'i böyle ilgilenir görmek hoşuna gitmişti.

Karısının alnını başka bir zaman pebileceğine karar vererek üstünü değiştirip terliklerini giymek üzere yatak odasına gitti. Oturma odasına döndüğünde kadın gözle görülür derecede sakinleşmişti. İleri geri sallanmaya devam ediyordu ama şimdi küçük ocukla Euridice'in kollarında sessiz sessiz hıçkırıyordu.

Guida kendini topladığında Antenor'la tanıştırdı. Gözlerinden akan siyah makyaj dereleri ve buna hiç aldırmayan gözleri vardı. "Memnun oldum," dedi Guida. "Memnun oldum," dedi Antenor ve başka tek kelime etmedi. Euridice ablasıyla Chico'yu misafir yatak odasına götürdü, banyoyu gösterdi ve akşam yemeğinin yarım saat sonra yeneceğini söyledi.

O akşam Antenor'la Euridice'in altı kişilik yemek masası dolduğunda her şey son derece doğal göründü. Bu egzotik misafirleri ağırlamak doğaldı, derken onları önce birkaç gün, sonra da birkaç ay boyunca evde dolaşırken görmek doğallaştı. Antenor'la Euridice'in rutin günlük konuşmaları, *ėnaydınlar, hoşça kallar*, sabahları kahvaltıya beraber oturmalar, öğle yemeğinden sonra karısına ettiği telefonlar, akşamüstü beşte Euridice'in alnına kondurulan öpücükler, akşam yemekleri, hepsi derin ve üstü kapalı bir anlama büründü: *Ablam ihtiyaç olduğu sürece bizimle kalacak. Kendini ne zaman hazır hissederse o zaman gider, bu da bir ay olabilir, bir sene olabilir ya da kimbilir ne zaman olur.*

Antenor razı geldi. Euridice'i mutlu, gülümser, Cecilia ile Afonso'yu öpücüklere boğar görmek güzeldi. Karısının kahkahasının evlerinde yankılandığını duymak güzeldi. Antenor onun zaman zaman böyle kahkahalara boğulabileceğini fark bile etmemişti. Guida'nın evde olması da hoşuna gidiyordu. Euridice'in ablası, Gusmo-Campelo evine Guida elini dokundurmuştu. Kristal vazolar birden çiçeklerle dolmuştu, masalarda biyeli masa örtüleri vardı, hele kanepedeki şu yeni yastıklara ne demeliydi.

Chico, büyük ölçüde yeni okulundan ibaret bir dünyada yaşayan sessiz bir çocuktur. Sadece kitaplarıyla ilgileniyordu, bu da Cecilía'nın biraz sinirlerini bozuyordu. Hiç de *matah* bir tarafı olmayan bir oğlan onu nasıl görmezden gelebilirdi? O ki altıncı sınıfların üç sınıfının neredeyse oybirliğiyle Sınıf Kraliçesi seçilmiş bir kızdı. (İkinci gelen kız ancak sekiz oy almıştı ki Cecilía bu oyların teneffüste dağıtılan peynir ekmekle satın alındığını düşünüyordu.)

Chico arada sırada kafasını bir kitaptan kaldırıp Afonso'yla düğmelerle masa maçı yapıyor, Cecilía da bunu bir başka hakaret addediyordu. Ona göre Chico'nun dikkatini vermesi gereken düğmeler, kendi elbisesinin düğmeleri idi. Bu küçük sürtüşme haricinde Guida ile Chico aileye sorunsuzca katılmıştı. Sanki bu misafirler uzun süredir bekleniyordu, Gusmão-Campelo ailesinin tamamlanması için tek eksik onların geliyordu sanki.

Hane halkı hakkında dolaşan dedikoduların tek eksikliği de oydu. Zélia kollarını kavuşturup bacak bacak üstüne atmış, yüzü ve bedeni dünyaya tamamen kapalı olarak, ayağını yere vurup duvarın öbür tarafında neyin Euridíce'in kahkahayı böyle patlatmasına sebep olduğunu merak ede ede günler, geceler geçirdi.

Yakışksız bir kahkaha, dedi Zélia kendi kendine. Zihninde, genel ahlak ve terbiye kuralları çerçevesinde olmayan her şey yakışksızdı, insanın ne kadar mutlu olduğunu göstermesi de kesinlikle terbiyesizlikti. Ayrıca o kadın, o şey, o egzotik kadın da kimdi? Bir de o, şey, tam bir çocuğa benzeyen o çocuk vardı. Zélia misafirlerin Euridíce'in ablasıyla yeğeni olduğunu çok geçmeden öğrendi. Anlaşılan kadın kocasını kanserle verdiği bir savaşın ardından kaybetmişti. Guida meraklı komşuya hikâyeyi anlatırken bir sürü ayrıntı vermeye özellikle dikkat etti. "Tedavisi için Cleveland'a gittik, Tudor stili bir ev kiralayıp kışı karlar içinde geçirdik. Su gibi kakao içiyorduk, Nicanor bana kürk manto aldı, Chico da buz pateni öğrendi. Ama sizin de bildiğiniz gibi Dona Zélia, Tanrı çağırınca hiç kimse duymamış gibi yapamaz.

Sevgili müteveffa Nicanor'umu da Tanrı çağırdı. Üst düzey bir diplomat, sevgili Brezilyamızın sadık bir hizmetkârı, uzun boylu, yakışıklı bir adamdı. Ne derler bilirsiniz Dona Zélia: Öbür taraf gitgide buradan daha ilginç bir yer oluyor.”

Zélia'nın kalbi hiddetle büzölüp küçüldü. Küçüldü ve küçülmüş halde kaldı, çünkü Guida'nın yaşamı bir tabaksa, o tabaktaki kılı bulmasının imkânı yoktu. Ama bir yerde bir kıl vardı, Zélia bundan emindi.

ON

Guida kız kardeşiyle geçirdiği o kıymetli aylar boyunca kendi kendine, *bunu çok daha önceden yapmalıydım*, dedi durdu. Sebepi sebepsiz sürekli gülüyorlardı. Birlikte bakkala gidiyor, pembe dizi karakterlerinin kaderlerinden bahsediyor, bütün bir öğleden sonrayı Saenz Pena Meydanı'ndaki vitrinleri inceleyerek geçiriyorlardı. Gülmekten yalnızca Euridce Guida'yı babalarını yeniden görmeye ikna etmeye çalıştığında vazgeiyorlardı. Böyle anlarda ablası yaşamın zorluklarının onlara karakterlerinden ödün verdiremeyeceğini göstermek isteyen televizyon oyuncularının takındığı gibi bir surat ifadesi takınıyordu.

“Santa Teresa'ya bir daha adımlımı atmam. Asla.”

İkisi neye üzüldüklerini unutana kadar kısa bir süre sessizce yürür, ondan sonra arkadaşlıklarının tadını çıkarmaya kaldıkları yerden devam ederlerdi. Euridce ile Guida kendilerini Afonso, Cecilia ve Chico'dan daha geç hissediyordu, özellikle de çocuklar o sinir bozucu ergenlik yıllarına yaklaşırken. Cecilia'nın ardından, Afonso ile Chico için de hormonlarını ve erkek çocuğu oldukları için bacaklarının arasındaki bazen acı veren şeyi keşfetme vakti gelmişti. Münasebetsiz şişkinliğin derhal yatıştırılması gerekiyordu, Chico bunun için banyoyu kullanmayı öğrenmişti, Afonso da Maria'yı.

“Dikkat et, yoksa baban öğrenir,” diyordu Maria, Afonso pantolonunu yukarı çekerken.

“Bok öğrenir. Öğrenirse de sen işinden olursun.”

Maria dinledi ve Maria sessizleşti. Üç çocuğunun hâlâ ona ihtiyacı vardı, üstelik içlerinden biri tıpkı babası gibi işe yaramazın teki olacağı benziyordu, çünkü ders çalışmaktan hoşlanıyordu. Oğullarından sadece biri hayatta bir basamak yukarı çıkabilirse Maria da huzur içinde ölebilirdi, arzuladığı birkaç şeyden biriydi bu. Tabut fiyatlarına bile bakmış, açık renk tahtadan, altın saplı bir tane seçmişti. Mezarlıktaki yeri için taksit ödemeye başlamıştı bile, öyle sıradan, isimsiz bir mezara gömülmeye hiç niyeti yoktu. Hayat ona gülmemişti ama Maria ölümün kendisine daha iyi davranmasını sağlayacaktı. Eteğini şurada burada bir daha kaldırmış, onun için fark etmiyordu. Çocuğun sıkıntısını hafıfletmenin neresi yanlıştı? En kötüsü yıllar yıllar önceki ilk seferiydi. On üç yaşındaki Maria pek bir şey bilmiyordu, karşı koymaya çalışmış ve eve bekâretinin sona erişinden fazlasını ifade eden kan lekeleriyle dönmüştü.

Ama Maria’yı burada bırakıp, Fransız İhtilali’nin çağrısına inandığı için on seneyi aşkın bir süre durmadan yediği sert darbeleri atlatmış olan Guida’ya dönelim. Marcos yüzünden kalbi kırılmış olmasına, tek başına geçirdiği upuzun hamilelik aylarına, başkalarının çocuklarına bakarak geçirilen senelere, Filomena’nın inlemelerini dinleyerek geçirilen sonsuz gecelere, tuhafıye zeminin tozlarıyla ve oturma odasında gezinen aseton kokularıyla dolu zamanlara, bacaklarının arasına arzusu hilafına boşaltılan bütün sıvılara rağmen Guida ne olursa olsun, kaç kere vurursanız vurun yeniden ayağa fırlayan o şişme oyuncaklar gibi ayağa kalkmıştı. Her defasında daha da güçlenmiş olarak, daha fazla gülümseyerek ve muzaffer olmanın kaderinde yazılı olduğuna daha büyük bir inanç besleyerek...

Euridíce’e ezelden beri âşık olan kırtasiye dükkânının sahibi Antonio’nun tanıştığı Guida, işte bu ısıltılı Guida’ydı. Üstelik Guida bundan çok daha fazlasıydı. Guida bir parça Euridíce’i,

Çünkü ikisi de duydukları bir Şey hoŐlarına gidince kaşlarını aynı biçimde kaldırıyor, kapıdan dışarı çıkarken aynı ıŐılıtlı gülüm-semeyle etrafa bakıyordu. Pek çok başka açıdan birbirlerinden farklıydılar ama Antonio'nun daha fazlasına ihtiyaı yoktu. Tek ihtiyaı, Euridce'in ya da Euridce'ten bir parça taşıyan her Şeyin daha yakınında bulunmaktı.

Antonio'nun Guida'ya hitaben söylediği ilk *gnaydınlar*, ensesini sıkıntıyla kaÇmasına eşlik eden kekelemeler halinde çıkmıştı. Guida bütün bunları çok Őirin buluyordu. Kız kardeşinin yanında güvende olduğunu hissediyordu, ayrıca gömleği boğazına kadar iliklenmiŐ, ona sadece "Senhora Guida" diye hitap eden ve bunu o ana kadar duyduğu bütün "Senhora Guida"lardan çok daha sayĐılı bir biçimde söyleyen bu bıyıklı adamın iyi niyetli yaklaŐımlarını neden kabul etmesindi ki?

Antonio'nun yaptığı kurlara rıza göstermek, evden Radio Nacional'ın en iyi programlarına ayarlanmıŐ portatif bir radyoyla çıkmak gibiydi. Adam sözcükleriyle Şiir yazıyordu, söylediği her Şey bir Şarkı sözü yazarının ağzından çıkmış gibiydi. *Senin gibi biri, tam da senin gibi biri, aradığım buydu işte. / Samanyolu'nun en güzel yıldızısın sen, kraliyetin biricik prensesi. / Dünyanın grkemindeki bütün güzellikleri toplamıŐsın kendinde.*

Guida hayranının karşısında durur, sözcüklerini detaya içerdi. Seneler boyunca erkeklerin yaklaŐımlarına kulak tıkamıŐtı, bunları yeniden duymak güzeldi.

Guida, nasıl "lekesiz bir kamelya", "zarif bir su perisi" ve "baş döndürücü bir ilham meleği" olduğunu bir süre dinledikten sonra, "kaymaktaŐı göğsünü" ve "balz dolu ağzını" amanın vaktinin geldiğini düşündü, böylece karşılıklı cilveleŐmelerinin sözcük dağarcığına "birlikte bir yaşam", "bağlılık" ve "plan" gibi tabirleri ekleyebilirlerdi. Antonio'nun yüzüne baktığında ömrünün geri kalan günlerini görebiliyordu. Bekâr evinde ikisi bir arada. Chico hiç sahip olmadığı baba figürüne kavuŐuyor. Guida televizyonun önünde t yapıyor, kitap rafındaki ssle-

rin altına dantel örtüler serilmiş, nohut çorbasından azade bir ömür. Antonio için hisleri tam olarak aşk değildi. Şefkatli bir sevgiydi ama televizyonun önünde ütü yapma ve Chico'nun odasını mavi renkte döşeme hayallerini haklı çıkarmak için, flört ayları boyunca aşka terfi ettirilmişti. Aslında o cumartesi öğleden sonra Colombo kafede çörek ve üzüm suyu sipariş etmelerinin ardından konuşmak istediği konu da Chico'ydu.

“Antonio, bana çok değer verdiğini biliyorum. Hayat arkadaşın olmamı bir armağan kabul edeceğini de. Ama bildiğin gibi benim bir oğlum var. Ve onu hiçbir zaman bırakmayacağım.”

Antonio birkaç saniye hiçbir şey söylemedi. Cebinden mendilini çıkardı, alnındaki terleri kuruladı ve boynunda belirmiş olan birkaç kırmızı noktacığı kaşıdı.

“Guida, bana çok değer verdiğini biliyorum. Ama bildiğin gibi benim bir annem var. Ben de onu hiçbir zaman bırakmayacağım.”

Böylece, Antonio'ya doğru eğilmekte olan Guida sandalyesinde arkaya yaslandı.

Dona Eulália en küçükleri Antonio olan dört çocuğun annesiydi. Babası, Brezilya'nın ilk bira fabrikası olan Cervejaria Tupa'nın sahibiydi. Başlarda evde karısının şikâyetleri eşliğinde yapardı birayı. Kadın hamile olduğu için mide bulantısı çektiği zamanların dışında, bir de fermente edilmiş küfün kokusuna katlanamadığı için mide bulantısı çekiyordu. Adam fiçileri doldurur, şişelerin etiketlerini basarken, “Her şey yoluna girecek kadın,” derdi. Luiz ileri görüşlü biriydi, ürünlerini şehre dağıtan el arabalarında hazırda bekleyen büyük bir servet görebiliyordu. Şişeleri rıhtım boyundaki, Portekiz şaraplarıyla daha fazla ilgilenen mahzenler ya da Alman birasıyla daha fazla ilgilenen Carioca barları tarafından reddedildiğinde bile, “Her şey yoluna girecek kadın,” diye tekrarlıyordu.

Şehrin benliğinin tanımlandığı zamanlardı bunlar; Rio sakinleri bu dönemde Portekiz göçmenleri, Turks adası doğumlular, Brezilya doğumlular, Çin göçmenleri, yarı beyazlar, yarı melezler ya da yarı Kızılderililer olmaktan çıkıp gerçek Rio de Janeiro'lu-lar oldular. Artık gerçek birer Rio de Janeiro'lu olduklarını fark eder etmez de buz gibi soğuk bir bardak bira için yanıp tutuşmaya başladılar.

Alacakaranlık çökerken batakhane sahiplerine, *bir bardak Tupa*, lütfen demeye başladılar, böylece günün sonunda soğuk bir bira söyleme alışkanlığını icat ederek Luiz'i yeni cumhuriyetin ilk milyoneri yaptılar.

Bira fabrikası da böylece aile mutfağından sanayi bölgesindeki yeni yerine taşındı. Aile mutfağı da Santo Cristo'daki toprak yoldan şehrin en gözde güney bölgesindeki bir çiftlik evine. Artık bir tavuk kızartmasının üç öğün yetmesine gerek yoktu, Luiz de saatin kaç olduğuna bakmaktan ziyade sırf altın olduğunu göstermek için dışarı çıkardığı köstekli bir saat ve bu saatin süslediği okkalı bir göbek edindi. Çok geçmeden üç kızına Alman bir mürebbiye tuttu; saati gibi kadınla da gösteriş yapmayı sever, *döğrt teağne Fiğansız ekmeği lütfeğn* demesi için onu fırına gönderir ve kadın ekmekleri her seferinde *teşekküğrleğr* diyerek teslim alırdı.

Eulália, Santo Cristo'daki ufacak evde doğmuştu ama dünyayı anlamaya Laranjeiras'taki çiftlik evinde başladı. Hatırlayabildiği en erken anıları, sekiz yatak odasını ana oturma odasından ayıran uzun koridor, bütün günü mutfakta çalışarak geçiren siyah kadınların etli butlu bacakları ve senenin hangi zamanı olursa olsun açmış olan kusursuz çiçeklerle çevrili çimenlikti.

Her sabah uyandığında tül perdelerin arasından gördüğü annesinin değil, dadısının yüzüydü. Dadı onu yıkar, giydirir, saçlarını tarardı. Hortencia'nın kızlarıyla ilgilenmekten daha önemli işleri vardı. Zengin olmayı öğrenmesi gerekiyordu. Evde imalat yapılan eski günlerde hayat basitti, ama deste deste paralar gelmeye başladıktan sonra kadın nasıl davranacağını

kestiremiyordu artık. Yeni faytonuyla Rua do Ouvidor'a gider, caddedeki kadınların zarafetini gözler, sonra Fransız mağazalarına girip gözünü doyuracak kadar şapka, şemsiye ve yelpaze alırdı. Sorun, aksesuarlarını özel tasarım elbisesine uydurmaktı. O ilk yıllarda biraz aşırıya kaçma suçunu işledi. Pazar ayininde korsajı altın işlemeli, etekleri kat kat dantelli elbiselerle boy gösteriyordu. Şapkaları Amazon ormanlarından kesilmiş birer dilim zannedilebilirdi, tüylerle, çiçeklerle, meyvelerle öylesine doluydu. Hortencia diğer kadınlar tarafından derhal dışlandı ve fısıltılı sohbetlerinin başlıca konusu haline geldi.

Çarşamba geceleri yakındaki bir evden gelen parti gürültülerini dinlerdi. Heitor Corderio haftada bir düzenlediği suarelerle kapılarını Rio de Janeiro'nun kaymak tabakasına açıyordu ama Hortencia'yla Luiz asla davet edilmiyordu. Herkesten önce onlar davet edilmeliydi, o kadar yakında yaşıyorlardı üstelik! Ne de olsa cumhuriyetin ilk yıllarıydı henüz, monarşi döneminin kapalı kastları yerini burjuva meritokrasisine bırakmıştı, peki o zaman Rio'nun en güzel suarelerini düzenleyen Heitor Cordeiro, Beb  Silveria ya da Raul R giz, Hortencia ile Luiz'in yeni parasını niye dikkate alınması gereken bir seçkinlik olarak değerlendirip onları bir i ki içmeye, şiir okumaya davet etmiyordu?

Z ppeler  etesi, ne olacak. Ama Hortencia'nın da onlar kadar z ppele mesi gerekiyordu sonuçta. Böylece korsesini daha da sıktı,  apkalarındaki hayvanat ve nebatatı iyice artırdı. Luiz karısının emirleri uyarınca evden sadece frak ceketiyle ipek yelek giymiş, silindir  apkayla g   sl k takmı  olarak çıkabiliyordu. Kızları daima kolalı ketenlere bürünüyor, ayaklarını acıtan parlak, ba cıklı botlar giiyorlardı.

Çiftlik evi de değişim geçirdi. Ta ra evi havasını kaybetti, Gotik kuleli, Ma ribi kapılı bir  atoya dönüştü. Çok geçmeden bahçeye bir fiskiye konduruldu, fiskiyeenin üstüne tombul bir melek kondurulması da uzun sürmedi. Hortencia evin girişinde muhafızlık etmek üzere iki porselen aslan satın aldı, verandaya

Apollon ile Jüpiter'in heykellerini koydurdu. İpek döşemeli Fransız koltukları, sırtları güzelim bir kumaşla kaplı sandalyeler, bronz kaplı masalar, kütüphaneyi süslemek üzere kitaplar aldı. O kadar çok süs eşyası aldı ki bu defa da onları koyacak vitrinlere ihtiyacı oldu. Daha çok vitrin alınca süs sayısını da artırması gerekti, süslerde aşırıya kaçacak olursa yine vitrin almak zorunda kalıyor, bu böyle sürüp gidiyordu.

Çiftlik birkaç yıl sonra Rio de Janeiro'nun en egzotik yerlerinden biri haline gelmişti. Tek bir seçkin hanımefendi yoktu ki bağcıklı botlarıyla malikâneye girmek istemesin. Hortencia'nın davetiyeleri hazırlayıp Büyük Tupa balosu olarak adlandırılacak suareleri için kapılarını açması yeterliydi.

Misafirler büyük salonun duvarlarını kaplayan yaseminlerin kokusunu ta evin karşısındaki köşeden alabiliyordu. Porselen aslanları geçtikten sonra saray soytarısı gibi giyinmiş albino siyah bir adam tarafından karşılanıyorlardı. O sabah kasaba meydanından yok olmuş atlıkarınca bahçeye kurulmuştu. İki palyaço, bir kılıçyutan, bir de insan gülle aralıksız gösteri yapıyordu. Salona da yapay bir göl kurulmuştu, içinde kırlardan getirilmiş bir kuğunun Tupa birasından bir denizde süzüldüğü görülüyordu. Bir Kızılderili bile çıktı ortaya ama gösteri yapmaktan azat edildi. Akşama hazırlık olarak jonglörlük yapmayı zamanında öğrenemediği için tembelin biri kabul edildi.

Sardalyeler, keklikler ve göçmen güvercinler, yumurtadan melek saçları, kaz ciğerleri ve meyve püreleri, karanfilli jambonlar, domuz ve mezigit filetoları, XV. Louis peruklu yirmi beş hizmetkâr tarafından servis ediliyordu. İçecek olarak yalnızca Luiz'in birası ikram ediliyordu, bu da misafirlerin o akşamdan itibaren yalnızca içeceği değil, ev sahiplerini de hazmetmesi gerektiğine dair açık bir mesajdı.

Mütevazı bir hayat sürerek geçirdiği yıllara rağmen Hortencia yüksek sosyeteyi memnun edecek şeyleri biliyordu, bu da biraz hayal gücüyle epeyce zevksizlikten ibaretti. Ertesi gün şehrin dört

bir yanındaki şiir okuma etkinlikleri ve suareler için davetler yağmaya başladı. Hortencia yeni arkadaşlarının programlarını biraz inceledikten sonra her pazartesi akşamı bir suareye ev sahipliği yapmaya karar verdi.

Büyük Ernesto Nazareth beste yapmak ve piyanoda çalışmak üzere eve gelecekti. Tuşlardan başını yalnızca bira içmek için kaldırıyor, sonra yanına altı şişe yolluk alıyordu. Mahcup Olavo Bilac da Hortencia'ya şiirler okudu ve ilk derlemesinden on nüsha sattı; kadın kitabı okumadı, okumak da istemedi, sayfalarını *kakadu* papağanlarına yuvalık eden kafesin dibine serdi. İtalyan ressam Angelo Agostini odanın bir köşesinde oturup misafirlerin karikatürlerini çizdi, o arada cariyeye kılığına girmiş olan Hortencia ziyafetine katılanlara Fas'tan daha yeni getirilmiş ve tütün yerine de bir arkadaşının şiddetle tavsiye ettiği elma kokulu kafa yapıcı otlarla doldurulmuş nargileler ikram ediyordu. Brezilya tarihinin en büyük yazarı Machado de Assis bile bir keresinde bizzat göründü bu partilerde, terlikleriyle ve yalnızca gürültüden şikâyet etmek için gelmişti ama olsun.

Eulália bolluk bereketin doğuştan hak olduğuna inanarak büyüdü. Yığın yığın giysi sahibi olmak normaldi, gerçi vücudu hepsini giyme ihtimaliyle ters orantılı olarak geliyordu ama olsun. Ayakkabı bağcıklarını dadısının bağlaması normaldi, hizmetkârlardan esirgenen tavuk göğsü parçalarını teriyerine yedirmesi normaldi. Yoksullar, kendisi yeni eldivenler takabilsin ve pazar ayininden sonra sadaka dağıtırken ellerini kirletmesin diye vardı. Okul kendisinin Fransızca öğrenmesi ve ailesiyle Paris'te geçirdiği tatillerde bir *boulangerie*'de nasıl *croissant* ısmarlayacağını bilsin diye vardı. Evindeki suareler de kendine denk bir talip bulabilsin, evlensin ve dadıların büyüteceği dört çocuk doğursun diye veriliyordu. Eulália'nın kendi çocuklarını büyütmekten daha önemli işleri vardı, mesela zenginliğini yaşamak.

Güzel, dolu dolu ve sonsuz bir zenginlikti bu. Ta ki bir gün bitene dek.

Altmışlarına gelmiş olan Luiz sağa sola koşturmakta zorluk çekiyordu. Rio'nun en büyük bira fabrikasının sahibi olsa da zorluk çektiği yılları hiç unutmamıştı, bu yılları özellikle de karşısında kalın, sulu bir biftek bulduğunda hatırlardı. Et tabağına zar zor sığdığı anda ondan mutlusu yoktu, bifteğini kızartma tavasından yeni çıkmış patateslerle mideye indirirdi. Ayaklarını artık göremiyordu ama yeni gövdesini sıkıntılı yıllarındaki görüntüsünün tezadı olarak gururla taşıyordu.

Ölümünün biftekten olacağı kaderinde yazılıydı, ama tıkalı damarlar yüzünden değil. Bir gün fabrikadan çıktı, caddeyi geçti ve kaldırımı erişmek için gereken zamanı eksik hesapladı. Bir istikametten bir trolleybüs, diğer istikametten bir başka trolleybüs geliyordu. Luiz göbeğini içeri çekti ama ikisinin arasında ezilmekten kurtulamadı. Basıncın etkisiyle iç organları dışarı dö-küldü, yolcuların bir kısmının bacaklarını kirletti. Adamcağızın tabutu kapalı olmak zorunda kaldı, çünkü beyni yoldan geçen birinin kollarına fırlamıştı.

Hortencia yıkıldı. Sadece Luiz'in hayatında tanıdığı en iyi insan olmasından ötürü değil, aynı zamanda damatlarının işi on seneye kalmadan batıracağını düşündüğünden. Yanılmıştı. Damatlar işi iki seneye kalmadan batırdı.

Malikâne borçları ödemek için satıldı. Hortencia tek bir yatak, altın elbiselerle dolu bir sandık ve vitrinlerle süs eşyalarının satışından gelen paranın durduğu sedef kakmalı bir kutuyla bir pansiyona taşındı. Odası en üst katın sonundaydı, kadın oradan sadece yemek yemek, tualete gitmek, öğleden sonraları da çamaşır ipinin yanında bir saat güneşte oturmak için çıkıyordu. Zaman zaman saray soytarısı gibi giyinmiş albino bir siyahla bira gölünde yüzen bir kuğunun da arzı endam ettiği ihtişamlı baloların hikâyelerini anlatan uzun elbiseli aristokrat olarak tanınır oldu. Başka zamanlarda bira gölünde yüzen albino siyah, saray soytarısı gibi giyinen de kuğu oluyordu.

Zavallı kadının ağzından çıkan tek bir kelimeye bile inanmıyorlardı aslında ama onu yine de severlerdi. Hortencia kendi

milreis'lerini kırklı yıllarda getirilen yeni para birimiyle takas etmeyi bilemediği için kutusundaki bütün parayı yitirince, pansiyon sakinleri kadının kirasını müştereken ödedi, böylece o da güneşlenme ve çılgın hikâyeler anlatma alışkanlıklarını 102 yaşında ölene dek sürdürebildi.

Ne yazık ki Eulália yoksulluğa uyum sağlama konusunda annesi gibi becerikli değildi. Yoksulluk nedir hiç bilmemişti, durumdan hiç hoşlanmıyordu. Pelesenkağacı mobilyalardan İtalyan ayakkabılarına varıncaya dek üstündeki her şeyle birlikte koca bir halı Eulália'nın altından çekilip alınmıştı. Malikânenen kenar mahalledeki iki odalı bir daireye taşınmak şiddetli bir darbeydi. Miskin karakterinde bulunabilecek ufacık bir tatlılık kırıntısını da ortadan kaldıran bir darbe. İki göz odanın duvarları üstüne üstüne geliyordu, Eulália altı kişilik bir ailenin oraya nasıl sığabileceğini anlayamıyordu. Cevabı birkaç kısa gün içinde öğrendiler. Sığıyorlardı, çünkü sığmaya mecburdular. Eulália her geçen gün daha da huysuzlaşıyor ve etrafındakilerin hayatını cehenneme çeviriyordu.

Eulália'nın o zamana dek Onofre Francisco Castro Lima adıyla tanınan kocası, Hayırsız Onofre oldu çıktı. Adam servetin bulaşıcı bir şey olduğuna inanan bir aileden geliyordu. Servet doğuştan gelen haklarıydı ve basit bir geçişme süreciyle elde ettikleri bir şeydi, ayrıcalıklarını korumak için de iktidarı elinde tutanlara yakın olmaları yeterliydi. Onofre'nin büyük büyükbabası Ouriçal Markisi Portekiz kraliyet ailesiyle birlikte gemiden indiğinde, Rio'nun en güzel evlerinden birinin sahibi olmaya hak kazanmıştı. Onofre'nin büyükbabası da gümrük idaresinde bir makama ve çalışmadan maaş alma hakkına sahip olmuştu. Babasının ise saygın bir soyadı vardı ve bunu bir köle tüccarının kızıyla evlenmek için kullanmıştı. İşte sonuçta Onofre'nin de soyadından geri kalanları kullanma hakkı vardı ki o da zamanı gelince bunu kullanarak bir iş adamının kızıyla evlenmişti.

Ama refah içindeki bir geleceğe yaptığı yatırım iki trolleybüsün arasında parçalanıp gidince Onofre ne yapacağını bilemedi. İşin

aslı, ne yapacağını eskiden beri bilmezdi ama bu defa bunun sonuçları daha ciddi idi. Doyuracağı altı boğaz vardı. Onofre birkaç gün boyunca düşünüp sorunlarına bir çözüm bulmaya çalıştıktan sonra artık düşünmeyi bırakıp harekete geçmekten başka çaresi kalmadı. Bir emlak şirketinde iş bulmayı başardı ama çalıştığı günler artık yıllar kadar seyrekti. Kazandığı komisyonlarsa artık yıllardan bile daha enderdi, eve giren para masraflarına yetmiyordu. Onofre, gerçekler denen korkunç canavardan kaçmak için içmeye başladı. Önceleri sadece biraz Porto şarabı. Sonra Melek Sidiği diye bilinen, mideleri çürütüp karaciğerleri eritebilecek bir *cachaça*.

Hayırsız Onofre sirozdan öldü. Huysuz Eulália çocuklarını okuldan alıp çalışmaya yolladı. Ayın sonunda oğullarının kazancını ellerinden alıyor, kafasına eserse bir sigara, tek bir sigara almaları için biraz bozukluk veriyordu. Gel zaman git zaman romantik oğlanlar doğurmuş olduğunu fark etti Eulália, zira evlatları on sekiz yaşına basar basmaz annelerinin asla onaylamayacağı kızlarla evlendiklerini ilan ediyorlardı hemen. Hepsi de evden ayrılmadan önce adreslerini yazıyordu. Ama bir medyumun bile çözemeyeceği bir el yazısıyla.

Eulália her sene bir erkek evladını bu şekilde kaybetti. Bunun farkına vardığındaysa geride yalnızca en küçük oğlu Antonio kalmıştı. Eulalia oğlana ahtapot gibi sarıldı, daireyi krallığı, Antonio'yu da hizmetkârı yaptı. "Beni asla terk etmeyeceksin, asla," diye buyurdu.

Sağlık sorunları o sıralarda ortaya çıktı. Kalp çarpıntıları, karıncalanmalar, onunla ilgilenen doktorlar için bile gizemli hastalıklar. Eulália öksürüyorsa verem olduğunu düşünüyordu, başı ağrıyorsa sebebi tümör olabilirdi. Her hastalık önceden malum oluyordu. Eulália mide yanmasını düşünerek uykuya dalarsa, yanma hissiyle uyanıyordu. Kan dolaşımını düşünerek uyursa, şişmiş ayaklarla uyanıyordu. Soğuk algınlıkları zatürreye dönüyordu, bir kızarıklık sedef olabilirdi, ömrü boyunca hiç

kimse için çarpmamış olan kalbiyse aniden sürekli hırıldamaya başlamıştı.

Eulália'nın hastalıkları, geride kalan oğlunun yeniyetmelik yıllarında, delikanlı Rio'nun en gözde kırtasiye dükkânının sahiplerinin sağ kolu olduğu sıralarda sıklaştı. Genç adam kendi dükkânını açmak üzere işten ayrılıp, her nedense evlerinde bir türlü yazan bir dolmakalem bulunmayan parfümlü genç kadınların akınına uğradığında, hastalıklar iyice kötüleşti. Antonio'nun saçlarının beyazlamaya başladığı ve tek ilgisinin pul koleksiyonculuğu olduğunu tasdik ettiği takip eden on yıl içindeyse Eulália'nın sağlığı iyiye gitti.

Eulália genetik dolayısıyla hastaydı. Kendi DNA'sında değil de oğlunun DNA'sında bulunan bir şey yüzünden. Antonio iriyarı bir adamdı, göğsü kalkana benzer, simsiyah saçları tutam tutam gözlerine düşer, kadınlarda saçlarını tarama arzusu uyandırır. Kusursuz dişleri, ağzları için yemek yemek haricinde başka işler hayal edebilme yetisine sahip olduklarını keşfeden genç kızların yüzünün kızarmasına neden olurdu. Genç bir kadın, bir kâğıt kolisini kaldıran Antonio'nun gömleğinin altından fırlayan pazılarını görünce kırtasiye dükkânında bayıldı. Birkaç dakika sonraysa pek sevimsiz bir yerde kendine geldi. Yerleştiği kucak ve yanaklarına pat pat vuran eller, soğan kokulu nefesi genç kadının burun deliklerine dolan Eulália'ya aitti.

ON BİR

Kurutma kâğıdından başka bir şeylerin arayışıyla Antonio'nun kırtasiyesine gelen 189 kadından sadece ikisi Eulália'nın lanetinden kaçmayı başardı. İlki, Isabelle Bouquier'di. Isabella, Rio'nun en büyük kitapçısının sahibi Fransız Jean Bouquier'in kızıydı. Piyano çalıyor, dört dil biliyordu, çirkin değildi ve yaz mevsimlerini Paris'te geçiriyordu. Rua do Ouvidor'da ya da Saint Germain Bulvarı'nda yürüyen istediği erkeği elde edebilirdi. Ve istediği erkeği elde edebileceğini kanıtlamak için de, ne Rua do Ouvidor'da ne de Paris caddelerinde yürüyen birini istedi. Ailesiyle birlikte parktaki bando sahnesinde çalan askeri bandoyu dinlemeye gittiği sıkıcı bir pazar gününde tanışmıştı Antonio'yla. Genç adamın kafası kalabalığın arasında yükseliyordu. Antonio patlamış mısırları teker teker yemeyi severdi, bandoyu da başkalarının belediye tiyatrosunda opera seyrederken sergilediği bir ilgiyle seyrediyordu. Gösterinin ardından kalabalık dağıldı, Isabelle de Antonio'nun kafası dışında kalan yerlerini inceleme imkânı buldu. Alpaka kumaştan bir takım elbise, alelade ayakkabılar, koluna girdiği yaşlı bir de kadın.

Isabelle kırtasiye dükkânında ilk kez görüldüğünde, o senelerde kasanın başından yalnızca günde bir kere tuvalete gitmek

için ayrılan Dona Eulália'nın bükülmüş dudaklarıyla yüzleşmek zorunda kaldı. Ama Antonio'nun annesi kızın ailesinin kim olduğunu öğrenince bükülü dudaklar gülümser oldu, sonra da *Bonjour, commentallez-vous? À bientôt, à bientôt!* demek üzere bir kere daha büküldü.

Jean Bouquier banka hesabında bol miktarda *contos de réis* bulunan bir adamdı, bunun sebebi de yalnızca satmayı değil, neyi almayacağını da bilmesiydi. Evi, ön kapısından ta caddeye dek Rua Conde de Bonfim'in en lüks eviydi. Ön kapıdan arkaya kadarsa en yoksullarından. Adam aldığı her mektubun pulunu inceler, damga mürekkebi bulaşmamış pullar gelecekteki bir mektupta kullanılmak üzere zarftan sökülürdü. Ayakkabıları tuhaf bir dönüşüm geçirirdi, bu da Jean'ın on sekiz yaşından beri aynı ayakkabıyı giymesine imkân tanıyordu: Adam arada sırada ayakkabıları pençeletmeye gönderir, tabanlar iyi durumdaysa ama ayakkabı yıpranmışsa ileride yeni bir çift yaptırmak için tabanları saklardı. Bir gün kullanılan kahve taneleri ertesi gün yeniden kullanılıyordu, lokantada yemek yediği o birkaç seferindeyse tabağını yalanıp da temizlenmiş gibi bırakmıştı. Jean parasını ödediği pirinç tanelerini mutfağa geri göndermek için gitmemişti oraya.

Tek lüksü, bir tür yatırım gibi gördüğü Paris gezileriydi. Evlendirecek üç kızı vardı, iki kıta arası gidip gelmeler iyi bir evlilik şansını artırıyordu. Ayrıca Paris'te kalacak yer bedavaydı. Aile, kendisi de bir kitabevi sahibi olan Jean'ın erkek kardeşinin evinde kalırdı. Jean'ın asla karşılığını vermek zorunda kalmadığı bir iyilik. "Hayır biraderim, aileni Brezilya'nın tehlikelerine atmak istemezsin. Rio çok pis bir yer, havası leş kokan leş gibi ara sokaklarla dolu. Rüzgâr esti miydi, yabancıları kırıp geçiren esrarengiz hastalıklar yayılıyor. Dehşet mi dehşet!" derdi.

Isabelle ile Antonio arasındaki şey tam olarak romantizm değildi. Yağmurlu bir çarşamba günü Eulália'nın kızı Antonio'yla birlikte depoda defter aramasını söylemesiyle ortaya çıkan bir

kıvılcımdı. “Vitrindekiler güneşten solmuş, genç hanıma geçen hafta gelen yeni modelleri göster sen. Tinoco arkadaki rafa koymuştu,” dedi Eulália.

Deponun tek ampulü her yeri aydınlatacak kadar parlak değildi, çatıdaki yağmur gürültüsü de gözlerden uzak olma hissini iyice pekiştiriyordu. Antonio müşterisine defter yığını gösterirken Isabelle’in kolu genç adamınkine dokundu ve geri çekilmedi. Antonio midesinin takla attığını, boynundan yukarı bir sıcak dalgasının yürüdüğünü hissetti. Sıcak dalgası birkaç saniye içinde insanın tırnaklarının çare olamadığı türden o korkunç kaşıntılardan birine dönüştü. Isabelle’in ne hissettiği gizemini koruyor. Genç kadın, kollarının birbirine değdiği o sonsuz an boyunca defter yığına parkta çalan askeri bandoymuş ya da belediye tiyatrosundaki bir operaymış gibi garip bir ilgiyle bakmayı sürdürdü.

Antonio’nun kendisine midesinin niye takla attığını, ensesinin niye bu kadar fena kaşındığını sormaya zamanı yoktu. Isabelle de babasının şikâyetlerini duyamıyordu, oysa evde o kadar kâğıt varken defter satın alınmasına mutlaka kızacaktı adam.

Kolların birbirine dokunduğu günün ertesi günü Jean Bouquier vücudunun sol tarafına felç getiren bir inme geçirdi. Kitabevi için tutulacak yöneticiye, doktor ziyaretlerine, ilaç şişelerine ve hemşirelere para ödemesi gerektiğini anlayınca hesap yaptı ve ölmenin daha hesaplı olacağına karar verdi.

Dul karısıyla kızları cenaze boyunca feryat figan ağladılar. Gözyaşlarının nedeni de öfkeleriydi. Zira Jean Bouquier servetini kardeşine bırakmış, karısına yalnızca birkaç kuruş kalmıştı. Kadın şimdi kendi kararlarını almak zorundaydı ve vereceği ilk karar da şu seçime dair olacaktı: Kendisine kalan mirası o ana dek olduğu gibi yine zengin ama hayatın tadını çıkarmaya fırsat bulamamış bir kadın olarak, en ufak bir yoksunluk çekmeden beş senede harcayıp bitirecek miydi, yoksa bu parayı kocasıyla geçirdiği yıllarda olduğu gibi ömrü boyunca kıt kanaat geçinmek için mi kullanacaktı?

Isabelle kızarmış gözlerle kırtasiyeye geldiğinde Jean Bouquier'nin ölümünün ve vasiyetinin haberleri çoktan mahalleye yayılmıştı. Dona Eulália'nın dudaklarında Fransızcadan eser yoktu, kızcağız depo odasında defter aramaya bir daha asla gidemeyeceğini anladı.

Zaman geçti. Antonio'nun boynundaki kaşıntı yaraları iyileşti. Dişleri sarardı, göğsü çok geçmeden kaslarını yitirdi. Tijuca'daki bazı evler yıkıldı, yerlerini üç katlı küçük binalara bıraktı. Dona Eulália kasanın arkasındaki yerinden ayrıлып günlerini radyosunun yanına oturmuş halde geçirmeye başladı.

Eulália bir cuma günü yanında fildişi rengi ipekten elbise giymiş, tombul incili küpeler takmış kızıl saçlı genç bir kadında kırtasiyeye geldi.

“Antonio, bak kim geldi. Henriqueta!”

Henriqueta, Antonio'nun baba tarafından uzak bir kuziniydi. Hatta o kadar uzaktı ki ailenin o tarafında hâlâ biraz para vardı. Kız kısa saçlı, kısık gözlüydü, kendini ifade etmek için izin isteyen türden çekingen bir gülümsemesi vardı.

“Henriqueta'yı hatırlıyorsun *değil mi?* Hani eskiden Noelleri geçirdiğimiz Gloria'daki evden? Ağabeyinin doğum gününü kutladığımız Kapok Ağacı Yolu'ndaki piknikten? *Hatırlıyorsun değil mi?*”

Antonio pikniği hatırlamıyordu. Ama kocaman bir salonun tavanına değen bir Noel ağacını, babasının şampanya servisi yapan garsonları yakalayıp durduğunu ve ortopedik çizmeleleriyle kavalkemiklerini tekmeleyen kendisinden uzun boylu kızı hatırladı.

Bunu takip eden yıllarda Henriqueta düztabanlığını düzeltmiş, güzel bir genç kadın olmuştu. Güzelliklerinin çoktan silinmiş olması gerekirdi aslında, o zamanlarda güzellik kadınların otuzundan sonra koruyabildiği bir şey değildi. Ama Henriqueta zamanın yaşlandırmayı reddettiği, yüzünde yaşına göre alışılmadık bir gençlik taşıyan o ender kadınlardan biriydi. Mutlu

olmak için her şeyi vardı ama umutsuz durumdaydı. Kadınların böyle bir lükse sahip olmaması gereken bir zamanda fazla seçici davranmış olduğu için pişmandı. Gençliğini nişanlıları reddederек geçirmişti. Biri fazla uzun boyluydu, öbürü çok kısaydı, diğeri çok çirkindi, beriki ondan da çirkindi ve hepsi ama hepsi çok sıkıcıydı. Her birini sırayla terk etmişti, saçlarında iki-üç tel beyaz belirince de onlar Henriqueta'yı terk eder oldu.

Hayatının geri kalanını, günlerini kavgayla ve yumurta kremasıyla dolduran evlenmemiş iki teyzesi gibi geçirme olasılığıyla karşı karşıya kalan Henriqueata'nın bağımsızlık damarı böylece kırılmış oldu. Evlenmeyi kafasına koymuştu, "Evlenemezsem bana da Henriqueta Castro Lima demesinler," diye düşünüyordu içten içe. Ama tam da ona Henriqueta *Castro Lima* dedikleri için koca bulmasının gayet kolay olacağını biliyordu. Sonuçta cebinde bir aile arması, bankada bir mirası ve mutlu olmak için muazzam bir isteği vardı. Hayat arkadaşını bulacaktı, parasının satın alacağı adama âşık olacağından kuşkusu da yoktu.

O sırada Eulália ile Henriqueta arasındaki duygu, gerçek aşktan başka bir şey değildi. Anlaşılan Antonio'nun kuzininin sıcak bir yuvaya ihtiyacı vardı. Malikânesinin kocaman salonlarını bırakmış, bütün günlerini Antonio'nun evinin ufacık oturma odasında geçiriyordu. Antonio o ikisinin kıkırtılarını holden bile duyabiliyordu. Eve gelir, masada boş kahve fincanları ve kek kırıntıları bulurdu.

Kadınların uzun sohbetleri sırasında, sülalelerinin ölmüşlelerinden pek çok kişi hayata döndürülüyordu. Ruhu günahlardan azat edilerek bir kader mahkûmu konumuna yükseltilen Hayırsız Onofre'den başlamak üzere. Adamcağızın hayatının damıtılmış içkiler arasında sona ermesi karakter yoksunluğundan değil, bir sürü sıkıntının üst üste gelmesi yüzündendi. İki kadın, konuşarak geçirilen uzun günleri haklı çıkarmak için aralarında bağlar bulmaya çalışarak saatler harcıyordu. Ama tek bağlantı her akşamüstü altıyı çeyrek geçe kapıyı açan, iyi akşamlar dedikten sonra

da başını eğip bir daha kaldırmayan ve sessizlik içinde odasına yürüyen kişiydi.

“Antonio oğlum, gel de yanımızda otur!”

Antonio davete teşekkür eder ama meşgul olduğunu söylerdi. Kısa bir süre önce denizaşırı yerlerden gelmiş yeni pulları koleksiyonuna eklemesi gerekiyordu. Odasından yalnızca oturma odası sessizliğe bürününce çıkıyor, akşam yemeği boyunca kuzini Henriqueta’ya yağdırılan övgüleri dinliyordu. Henriqueta dünyayı dolaşmıştı, Petropolis’te evi vardı. Porto’da okumuştı, 1934 model bir Ford’u vardı.

Antonio’nun huzursuzluğu azalmadı, bilakis arttı. Belinde başlayıp göğsünden yukarı tırmanarak sırtına yerleşen kaşıntıyı rahatlatmak için kaşığını masaya bırakıyordu.

Antonio o haftalarda çok kilo kaybetti. Yemeğini sık sık yarıda bırakıyor, boynundan şerit şerit deriler koparıyordu. Dona Eulália gözlerini göklere kaldırıp Bakire Meryem’den Antonio’nun sıkıntısını rahatlatmasını diliyor, sonra oğlunun yaralarına sürdüğü Minancora kremiyle mısır nişastası karışımını hazırlamak üzere yeniden aşağı bakıyordu. Sonraları mısır nişastasını talk pudrasıyla değiştirdi, sonra talk pudrasının yerine buğday unu koymaya başladı. Buğday unu yerini Rugol kreminde, Rugol kremi Leite de Rosas nemlendiriciye, Leite de Rosas da kâfuru yağıyla iri taneli mısır unu merhemine bıraktı.

Henriqueta bir gün Eulália ile oturma odasındaiken Tijuca gökleri karardı. Bir aydır herkesin beklediği yağmurlar bardaktan boşanırcasına yağın tek bir sağanakla inmeye hazır. Henriqueta korkuyla ayağa fırladı, Eulália ona oturmasını söyledi. Genç kadını böyle bir zamanda, sokakların nehre dönüşmek üzere olduğu bir zamanda bırakır mıydı hiç! Henriqueta gitmek için ısrar etti, Euridíce da kalması için; bu oyunu birkaç saniye oynadıktan sonra misafirin hiçbir yere gitmeye niyeti olmadığını ikisi de biliyordu.

“Bu akşam bizimle yiyeceksin.”

İlişkiyi bir aşk üçgenine dönüştürmek için kusursuz bir fırsattı. Ne var ki mumlar yalnızca elektrikler kesildiği için yakılmıştı. Yemek iki kişilikti, çünkü Eulália başının ağrıdığını ilan etmişti. Ve masanın diğer ucundaki adam, yalnızca mecbur olduğu için oradaydı. Henriqueta bunların hepsini hızla anladı. Hem de oturma odasını ve elini bir türlü ensesinden çekmeyen kuzenini aydınlatan şimşeklerinki gibi bir hızla. Masadan kalktı, Antonio'nun yanına gidip adamı yanağından öptü. Antonio'ya herhangi bir heyecan vermedi bu öpücük. Kız kardeşi tarafından öpülmüş gibiydi.

Ertesi gün Antonio'nun ensesindeki yaralar iyileşmeye başladı. Henriqueta da birkaç hafta sonra birkaç ay geçirmek niyetiyle New York'a giden bir gemiye bindi. O şehirde otuz yaşın üstündeki kadınların sonsuza dek yirmi yaşındaymış gibi yaşadığını duymuştu. Bir daha Brezilya'ya dönmedi.

Ana oğul bunu takip eden yıllarda huzurlu bir yaşam sürecekti. Eulália radyosu ve ilaçlarıyla, Antonio da kâğıtları ve Euridíce ile. Uzaktan seyredip onca hayranlık beslediği ve asla kendisinin olmayacağını sükûnetle kabullendiği Euridíce ile.

O kış her şey değişti. Antonio Guida'nın karşısında kekelemeye başladı, Eulália'nın sağlığı da yeniden kötüye gitti. Tansiyonu düştü, kan şekeri yükseldi. Hele şu bağırsağından gelen acayip sesle yaşamak mümkün müydü? Günleri sayılıydı.

Örtülerin arasından Antonio'ya, "Kalan üç beş günümün tadını çıkar," diyordu.

Yarı doğrudu bu, çünkü kimsenin ölüm günü takvimde yazmaz. Veya belki yarı yalan olduğunu söylemek daha doğrudur. Eulália'nın yapmaya asla niyetli olmadığı iki şey vardı. Biri ölmekti. İkincisi de oğlunun kendisinin seçmediği bir gelinle evlenmesine izin vermek.

Ama Antonio, belki profesyonel şikâyetçi annesinden bıktığı, belki de kırtasiye malzemeleriyle pullardan başka bir şeye ihtiyaç

duyduğu için Eulália'yı kulaklarını dört açıp yüreğini vererek dinlemekten vazgeçti. Annesinin ateşini, tansiyonunu ölçüyor, ilaçlarını veriyor, pilavını tuzsuz, baharatsız, yağsız, hatta neredeyse pirinçsiz pişiriyordu, öyle tedbirliydi. Sonra ellerini yıkıyor, üstünü değiştiriyor, iki dirhem bir çekirdek giyinmiş olarak Guida'yla buluşmaya gidiyordu.

Guida Gusmão. Kimdi bu kadın? Euridíce'in ablası; yani Eulália'nın hiçbir zaman hoşlanmadığı, ama evli kadınlar hiçbir zaman burnunu uyaracak kokular yaymadığı için de koklayıp aslını astarını öğrenmeye zahmet etmediği kadının... Guida'yi hiç görmemişti Eulália, ama arkadaşı Zélia'dan ayrıntılı raporlar almıştı. Guida tırnaklarını kırmızıya boyuyordu ve yeniyetme bir oğlu vardı. Pazara gitmek için bile makyaj yapıyor, kiliseye adımını bile atmıyordu. Göğsü bir Noel hindisinininkinden bile daha dolgun bir halde, hatta sanki kendi vücudundan bile büyükmüş gibi yürüyordu; mahalledeki kadınların hepsinin göğsünden daha dolgun olduğunaysa şüphe yoktu. Kız kardeşi gibi yapmacık bir kadındı ama onunki başka türlüydü. Euridíce kendi dünyasında yaşamaktan hoşlandığı için yapmacık davranırken, Guida dünyanın en güzel kadını olmayı sevdiği için öyle davranıyordu.

Guida, Eulália'nın sivri diline layık bir hasımdı. Eulália günlerini kendi kendine *Guida denen bu kadın Antonio'mla uzun yürüyüşlere çıkmaktan fazlasını yapacağını zannediyorsa başına gelecek var*, diyerek geçiriyordu. *Antonio beni asla bırakmaz, bu evden asla ayrılmaz*, diye tekrarlıyordu.

Eulália'nın teranesi, birkaç sokak öteden gelen bir başka teraneye benziyordu. Guida, Eulália'nın hükmetme planlarını zaten fark etmişti ama günün birinde Antonio'nun kendisinin olacağından emindi. "Benim olacak, tamamen benim olacak," diyordu. "Sadece benim," diye tekrarlıyordu.

Çok geçmeden Eulália'nın hastalıkları kötüleşti, Guida'nın cazibesi de katlanarak arttı. Bir gece Guida ile Antonio Colombo

kafede hoşbeş ettikten sonra mum ışığıyla aydınlanan bir lokantada bir fondüüyü paylaştıkları sırada garson çiftin muhabbetini böldü.

“Senhor Antonio Lacerda siz misiniz?”

“Benim.”

“Anneniz telefonda.”

“Sonum geldi, sonum geldi,” diye bağırdı Eulália hattın öbür ucundan. “Göğsüm katıldı kaldı, artık hiç nefes alamıyorum. Birkaç saatim kaldı ancak, hatta belki birkaç dakikam, birkaç dakikam! Gel de beni son bir defa gör, rahibi de çağır, son yağlama ayinini yapsın.”

Antonio kırmızı ışıkları uçarak geçti, rahibi uyandırmak için kutsal sandık odasına paldır küldür daldı, basamakları üçer üçer çıkarak eve uçtu ve annesini kanepede oturmuş örgü örer buldu.

“Amfizemden ölebilirdim,” dedi Eulália başını kaldırmadan.

Eulália ayda bir kere ölümlerden dönerken, Guida her geçen gün gençleşip güzelleşiyordu. Göğüsleri elbisesine sığmayacak gibiydi. Bacakları iyice uzamıştı, gülümsemeleri öyle genişledi ki Antonio onun dişleri arasındaki ince boşluğa bakarken Euridíce’i bile unuttur oldu. Bu hafıza kaybı anları gitgide sıklaşıyor, Guida Antonio’ya hayatın gerçek anlamını ne kadar çok gösterirse o kadar yoğunlaşıyordu. Antonio hayatın gerçek anlamı denen şeyin, bir sutyenin kopçalarının açılmasıyla yakından bağlantılı olduğunu çoktan keşfetmişti.

O göğüsler, o bacaklar ve o kalçalar sayesinde Antonio Euridíce’i unuttu, annesini unuttu, kaşıntıyı unuttu. Guida “bağlılık” gibi sözcükler kullanarak geleneksel şeylerden bahsetmeye başlar, Antonio da konuyu değiştirirse, kadın vücudunu ondan esirgiliyor, adamcağız da deliye dönüyordu. Daha da unutkan oldu, mesela Guida’ya evlenme teklif etmenin korkunç sonuçlarını unuttu. Sözcükler ağzından sel gibi boşandı, Antonio hem rahatlamış, hem de pişman olmuş halde kalakaldı.

Guida zavallı adamı kucakladığı gibi üstüne yıkılarak, “Evet, evet, evet!” diye cevap verdi.

Guida *evet evet evet* dedikten sonra kaşlarını çattı. Marcos'la hâlâ evliydi, başka bir adama bağlanması için önce ilk evliliğinin bağlarından kurtulması gerekiyordu.

Terk edilmesini takip eden yıllarda evliliğinin her dakikasını saatler boyunca tekrar tekrar gözden geçirmiş, kocasının öyle kaçmasına yol açacak bir ya da bir sürü hata yaptığına dair bir emare bulmaya çalışmıştı. Hiçbir zaman bir sebep bulamıyor, daima aynı sonuca varıyordu: Marcos, sinsi bir hıyar, soluca-
nın teki ve beş para etmez biri olmasının yanı sıra zayıf, hayata hazırlıksız bir insandı ve bu yüzden muhallebi çocuğu lakabını hak ediyordu.

Muhallebi çocuğu Marcos bağımsız bir hayat sürecektir durum-
da değildi, Guida bunu anlıyordu. Botafogo'ya dönmüştü. Onu sormak için kapıda belirlediğinde kadife perdelerin arkasındaydı mutlaka, diye düşündü Guida. Doğruydı. Marcos perdelerin arkasındaydı ve Guida Marcos'un aile evine dönmediği bilgisini kapıcıdan alırken de oradan ayrılmamıştı. Genç kadın trolleybüs durağına giden yolu yarılادığında Marcos perdeyi açmıştı. Guida'nın hafifçe tökezlediği izlenimine kapılmış ve birkaç saniye-
liğine, koşup onu korumayı düşünmüştü. O saniyeler geçtikten sonra da Marcos kahve içmeye karar vermişti.

Marcos Botafogo'daki malikâneye döndüyse, o zaman Guida evliliklerinin sona ermesini rica ettiği mektubu oraya yollamalıydı. Ne yazacağını uzun uzun düşündü ama ne zaman güzel bir fikir bulduğunu zannetse, kâğıda dökmeye çalıştığında bütün anlamını yitirdiğini görüyordu. Sadece gerekli olduğu kadarını yazmaya karar verdi: "Evliliğimizin sona erdirilmesi için gerekli kâğıtları imzalamak istiyorum."

Ama bunu yazmak için kalemi eline almasıyla alışılmadık bir belagat onu ele geçirdi, Guida bir medyum hızıyla yazarak dört dosya kâğıdı doldurdu. İçini iyice döktü: çektiği zorluklar, kocasına erkek bile denemeyeceği, Estácio'daki sıkıntılı seneler.

Bir çocukları olduğunu haberini ise son darbe olarak saklamıştı. “Adı Francisco Gusmão. Gözlerini senden almış ama hepsi o kadar, başka bir şey almamış.”

Guida’nın mektubu tam zamanında yerine vardı. Marcos da tam da aynı sebeple onu arıyordu. Marie Ester isimli ikinci dereceden bir kuziniyle birlikteliğini resmileştirmek istiyordu.

Marcos ile Guida birkaç hafta sonra bir yargıcın huzurunda kâğıtları imzalamak üzere buluştular. Aslında bir buluşmamaydı bu, Marcos odayı eski karısının hatlarının dışında kaldığı şekliyle görüyor, bakışlarını Guida’dan başka her şeye çeviriyordu. Guida ise gözlerini yargıçtan sadece kâğıtları imzalamak için ayırdı. Marcos aldığı anda kalem hâlâ Guida’nın elinin sıcaklığını taşıyordu. Genç adam imzasını titreyerek attı.

Evliliğin sona ermesinin ardından Marcos ikinci dereceden kuzininin dairesinde yaşamaya başladı. Copacabana’da art nouveau kapılı bir çatı katıydı, bu da genç adama hapishanede olduğu izlenimini veriyordu. Sebep belki hormonlardı, belki sinir bozukluğu, belki de birlikte yaşamın getirdiği yeni sorumluluklar ama sebep hangisi olursa olsun Maria Ester evlendikten sonra fena halde değişti. Bıyığını almamaya, yüksek sesle geçirmeye, hizmetçiyle kocasına emirler yağdırarak koltuk minderlerinin arasında Buda gibi oturmaya başladı. Marcos’un tek tesellisi evden uzakta zaman geçirmektir. Babası ona hiçbir iş yapmasını gerektirmeyen bir memuriyet ayarlamıştı. Marcos boş saatlerini şehir merkezindeki bir ofiste defterine bakıp sıfırlarla çarpılar oyunu için çizgiler çekerek geçiriyordu. Arada sırada asla görmeyeceği oğlunu düşünüyor, yaşını hesaplıyordu. Bu hesabı oğlunu hayal edebilmek için mi yapıyordu, yoksa Guida’dan uzak geçirdiği zamanı sayabilmek için mi, orasını bilmiyordu.

Guida’ya gelince, onun da Antonio’ya Marcos’u anlatması gerekiyordu. Ellerini ovuşturarak, kendi odasının bir ucundan öbürüne yürüyüp gerçeği açıklamanın en iyi yoluna karar vermeye çalışarak ve birkaç saniyede bir kafasını vuracak gibi

olduğu duvarların hiçbirinden bir cevap alamayarak günlerini geçirdi. Euridice'ten öğüt istedi, kız kardeşi de tek bir cümleyle Guida'nın ıstırabına son verdi: "Gerçeği söylemenin en iyi yolu gerçeği söylemektir."

Guida bir perşembe sabahı Chico'yu okula götürdü. Sonra nişanlısıyla konuşmak için kırtasiye dükkânına yürüdü. Genç kadının gözlerindeki endişe Antonio'nun yardımcısı Tinoco'yu evine erken yollayıp cama "hemen dönerim" tabelası asarak dükkânın kapısını kilitlemesine neden oldu.

İkisi dükkânın arka tarafında oturdular. Guida yere bakıp ellerini ovuşturarak anlattı gerçeği Antonio'ya. Evet, aklı havada, çılgın bir kızdı; kendisini evine ekmek getirebilecekmiş gibi takdim eden bir adamla evlenmek için gencecik yaşında evden kaçmıştı. Bu ekmek getireceğini iddia eden adamsa fırsatçının teki çıkmıştı; Guida'yı oğlu karnındayken terk ederek ardında bir sürü yıkım bırakmıştı; genç bekâr annenin kalbinde başlayan bu yıkım silsilesi, onun ve bakıma muhtaç çocuğunun hayatından çalınan maddi rahatlıklara kadar uzanıyordu. Guida yeni ailesine kendi başına bakmak zorunda kalmış, Rio Comprido'daki bir tuhafiyecinin kasasında çalışmaya da işte böyle başlamıştı.

Guida gözlerini kaldırıp doğruca erkek arkadaşına baktı.

"İşte sevgilim, bu yüzden evlenemeyiz. Daha önce bir kez evlendim, kendimi aynı şekilde tekrar birine bağlayamam. Ömrümün geri kalanı boyunca sadık hayat arkadaşın olmaya söz veriyorum. Ama ne bir kiliseye adım atabiliriz, ne de yargıcın önüne çıkabiliriz."

Guida ne kadar konuşursa Antonio'nun yüzüne o kadar rahatlık çöküyordu. Sevdiği kadın onunla asla, hiçbir zaman evlenemeyecekti. Asla resmi bağları olmayacaktı. Antonio'nun kâğıtlara imza atmasına, bir yargıcın önünde sözler vermesine gerek yoktu. Tanrı'nın birleştirdiğinin son güne kadar asla birbirinden kopamayacağını söyleyecek rahibin üstü örtülü tehditlerini dinlemek zorunda kalmayacaktı. Haftalardır ilk defa olmak üzere korkunç bir kaşıntı hissetmiyordu. Guida'nın

ellerini tuttu, hayatının en ağzı kulaklarında gülümsemesiyle ona evet dedi, Guida'yla asla evlenmemeyi kabul ediyordu. Sarıldılar, Guida Antonio'nun boynundaki (artık bir gereği kalmayan) mısır unu bulamacının yüzüne bulaşmasına aldırmadı.

Antonio ile Guida o senenin mayıs ayında mahalleye evleneceklerini duyurdu. Guida'nın büyükannesinin arzusu uyarınca yeminlerini Portekiz'de edeceklerdi. Bu büyükanne pek dindar bir kadındı anlaşılan, bir keresinde aylar boyunca dizlerinin üstünde kalmış, Bakire Meryem'den torunu için ilki kadar iyi ikinci bir koca dilerken dizlerinde yaralar açılmıştı. Şimdi arzusu bahşedildiğine göre evliliğin, adını Guida'nın büyükannesinin sadakatle bağlı olduğu Meryem Ana'dan alan Portekiz'in Fatima şehrinde yapılması şarttı.

Portekiz gezisi çeşitli değişikliklere uğradı, Guida da Antonio da bunların hiçbirini mahalleye duyurmadılar. Avrupa'nın yerini Brezilya kırsalı aldı, kilisedeki törenin yerini de bir otelde geçirdikleri iki haftalık tatil. Odadan hemen hemen hiç çıkmadılar, o yüzden tanıdıkları biriyle karşılaşma ihtimalinden endişelenmelerine gerek yoktu.

Anlattıkları hikâyeye mahalledeki herkes inanmamıştı. Kadınların bazıları, o ana dek insanlığın karşısındaki daha büyük sorunlarla, mesela savaşların sona ermesiyle ya da kıyamet günüyle daha ilgili görünen Fatima'lı Meryem Ana'nın çöpçatanlık kabiliyetinden duydukları şaşkınlığı dile getirdi. Diğerleri, davetlisi olmayan bir nikâh hakkında kuşkular besliyordu, Antonio'nun annesi bile bulunamayacaktı düğünde. Çoğu, damadın gaddarlığına öfkelenmişti. Kırk dokuz yaşındaki bir adam annesini bu kadar uzun süre terk eder, hiç yalnız kalmaması için vardiya halinde çalışan iki hemşirenin bakımına bırakır mıydı hiç?

O günlerde pek çok soru vardı ama mahalledeki hiç kimse Antonio ile Guida'nın hikâyesinin aksini ispatlayamadı. Bir konuda fikir birliğine vardılar: Guida'nın sol eline taktığı muazzam yüzük som altındı.

ON İKİ

Hangisinin daha önce olduğunu kimse kesin olarak bilmiyor. Bu bilgiler zamanla ve farklı mekânların etkisiyle gitgide bulanıklaştı, sonra da katılımcıların hafızasında iyice sulanıp seyreldi. Bir şahit şöyle olmuştu diyor, diğeri böyle olmuştu; fikir birliğine varılan tek konu, bu olayların gerçekten olduğu.

Olanlar şunlar: Antenor, Banco do Brasil yönetiminin karşısına çıkardığı tüm dayanıklılık, yetenek ve politik manevra sınavlarını başarıyla geçti. Masası başta pek göze çarpmayan, ama yıllar içinde epey görünür hale gelen birtakım değişimlerden geçti. Yavaş yavaş büyüdü ve büyük pencerelerin yanındaki geniş açıklıklara taşındı.

Antenor senelerce sadakatle çalışıp ilerledikten sonra sonunda kendine ait bir ofise kavuştu. Odası bankanın genel müdürlüğünün beş neoklasik penceresinden sabahın erken saatlerinin güneşini alıyordu. Siyah ince topuklu ayakkabı giymiş bir sekreterin oturduğu daha küçük bir ofis, Antenor'u diğer kamu çalışanlarından ayırıyordu.

Antenor'un başkan yardımcılığına terfisi başlı başına büyük bir haber değildi. İran halısıyla süslenmiş bir odada deri bir koltuğa oturmanın kaderinde yazılı olduğuna evvelden beri

inanmıştı zaten. İşlerin doğal akışı böyleydi. Antenor çarpım tablosunu ezberlediği günlerden beri nehrin akışını, hiçbir alt akıntısı olmayan nehrin akışını takip ediyordu yalnızca.

Antenor her şeyi bildiğini zannetmeye işte o sıralarda başladı. En güzel ayakkabılar Casa Aguiar'da bulunurdu, GE marka radyolar Emerson markalı olanlardan iyiydi. Minancora kremi her şeye iyi gelirdi, Leite de Rosas ise işe yaramazdı. Başka kimin ne dediği önemli değildi, söyledikleri sözler bir tür uğultuya dönüşür ve bu sözleri kesip araya giren Antonio, "Sözümü kesme!" derdi, "GE daha iyidir, çünkü öyledir de ondan." Afonso mükemmel bir öğrenciydi, Antenor bunu biliyordu. Sorun, aldığı notlardaydı, yanlış olan onlardı. Cecília da örnek bir genç kızdı, rujunun dağılmış olmasının tek nedeni bir arkadaşıyla yüz yüze çarpışmış olmasıydı. Euridíce ise, gıda kavanozlarındaki kaşıkların kavanoz dibine değmesine asla izin vermeyen Antenor sayesinde hiçbir derdi tasası olmayan, mutlu bir kadındı. Her zaman her şeyleri boldu, her zaman refah içinde olacaklardı, karısı da işte bu nedenle son derece mutluydu.

Euridíce gözleri etrafta dolaşıp kocasının üstüne sabitlenirdi. Adam umutsuz vakaydı. Daha sonra kitap rafının önünde otururken Euridíce'in gözleri öylece etrafta dolaşmaya başladılar. Ablasının varlığıyla düzelme gösteren melankolik hali Guida'nın Antonio ile yaşamaya başlamasından sonra kötülemişti. Ev bir kez daha sessizliğe büründü ve bir kez daha bir günün içinde olması gerekenden daha fazla saat olmaya başladı. Antenor'un işi vardı. Maria'nın temizliği, çocukların da yaşayacak hayatları vardı. Peki ya Euridíce, onun neyi vardı?

Oturma odasında, kitaplığın karşısında geçirilen günler. Maria arada sırada ayaklarının uçları terliklerinden fırlamış, kolları karnına dayalı, bir elinden tahta bir kaşık sarkar halde, mutfaktan başını uzatıp patronuna bakardı. Euridíce fark etmezdi bile ya da fark etmiyormuş gibi yapardı. Hizmetçi de başını iki yana sallayarak mutfığa dönerdi. Cecília ile Afonso eve geldiklerinde

Euridice kafasını sağı sola çevirerek görmemiş gibi yapardı. Antenor gelince de görmemiş gibi yapması bir kat daha şiddetlenirdi. Kocasına açıklama yapmak istemiyordu.

Bunun sebebi aynı şeyin hep tekrar edip durmuş olmasıydı belki de. Aynı yerde oturarak, kitaplığın cisimleştirdiği boşluğa bakarak geçirilen seneler. Veya belki öyle olması gerektiği için olmuştu bunların hepsi. Öyle ya da böyle, boş bakışların doldurduğu o yeni mevsimde Euridice kendini farklı hissetmeye başladı. Başlarda hafif, neredeyse kaşıntı gibi bir histi. Euridice bunun yalnızca gözleri aynı noktaya sabitlenmiş olarak aynı yerde oturduğunda ortaya çıktığını fark etti.

Yerinde oturmaya devam etti ama bunu boşluğa bakmaktan ziyade o hissin uyanmasını beklemek için yapıyordu artık. His geliyor, sessizliğin ortasında kendine büyüyecek alan da buluyordu. Büyüyüp Euridice'in görebileceği boyutlara ulaşıyor ve Euridice söz konusu hissin tam olarak ne olduğunu anlayabiliyordu: Gözlem yeteneği idi.

Euridice kitaplığı kitaplık olarak görebiliyordu.

Kitaplığı görüyordu.

Ayağa kalktı, sağ elini kitap sırtlarında gezdirdi. Dostoyevski, Tolstoy, Flaubert. Gilberto Freyre, Caido Prado Jr., Antonio Candido. Virginia Woolf, George Eliot, Simone de Beauvoir ve Jane Austen. Machade de Assis ve Lima Barreto, Hemingway ve Steinbeck. Bu kitapların bazılarını okumuş ve çoktan unutmuş, bazılarınıysa satın almış ve okumayı unutmuştu. Birkaç tanesini de ampul alır gibi kitap alan Antenor eklemişti: El altında bulunsun, iyidir, ne olur, ne olmaz.

Düzgün bir kütüphaneydi. Euridice bir kitap eşliğinde tekrar kanepeye oturdu ve uzun bir süreden sonra ilk defa bütün dikkatini önündeki sayfalara verdi. Daha sonra bir başka kitap aldı, sonra bir başkasını ve bütün bu metinleri bir bütün haline getiren hayali noktaları birleştirmeye başladı.

Euridice okumayı bitirince elbiselerinden birini üstüne geçirip bir daktilo almak için şehir merkezine gitti. Eve dönünce o

zamana dek Antenor'un olan çalışma odasındaki masada kendine yer açtı. Maria'yı, kocasının on sekiz yaşından beri inatla elinde tuttuğu muhasebe kitaplarına başka bir yer bulması için gönderdi. Daktiloyu masaya koydu ve günün geri kalanını harfleri keşfederek geçirdi. *Tak tak tak sesi kulağa ne hoş geliyor*, diye düşündü Maria kendi kendine. Bu ses duyulduğu sürece evdeki kimse gözlerini kitap rafına dikmiş oturmuyor demektir.

O günler *tak tak tak* sesinin tanımladığı günlerdi. Başlarda sesler daha yavaştı, önce bir *tak*, biraz sonra bir *tak* daha. Ama sonraları aralıksız bir sese, bütün öğleden sonrayı dolduran ve hiç kesilmediği için gürültüsü hemen hemen fark edilmeyen bir *tak tak tak* sesine dönüştü.

Euridice elleri için yazmanın ötesinde bir iş daha bulmuştu, o da birinci kattaki banyoya kaçırdığı sigaraları yakmaktı. Her sigara kendi başına bir bütün olan ve ardında hiç iz bırakmayan bir özgürlük çığlığıydı. Çok geçmeden dişleri sarardı, nefesinde nane şekeriyile Antenor'un ne olduğunu anlayamadığı bir koku birbirine karışıyordu. Euridice kendinden emin bir ifade de edinmişti; bu ifade içine çektiği sigaralarla okuduğu kitaplardan geliyordu.

Sigaraları bilen yalnızca Maria'ydı. Patronunun kendini banyoya kilitlediğini görüyor, havalandırma penceresinden çıkan sigara dumanlarının kokusunu alıyor ve Euridice'in Maria'yı kandırdığını zannederek, ama aslında anca kendini kandırmayı başarak sıktığı parfümlerin fısıflarını duyuyordu. Hizmetçinin hiç mi hiç umurunda değildi sigara. Hatta Dona Euridice'in bir kaçış yolu bulabilmesinin çok uzun sürdüğünü düşünüyordu. Kendisi bir şeye üzüldüğünde, mesela kocası çıkagelip de paralarını çalıp çocukları da çalı süpürgesiyle dövmeye başladığında, dertlerini hafifletmek için Antenor'un barındaki şişelere başvuruyordu. Ballantine's'dan uzak dururdu, Viski ve Gözyaşı Geceleri'nde Antenor'un hâlâ onu içtiğini biliyordu; onun yerine orada heykel gibi duran likör şişelerini deniyordu.

Şişedeki alkol seviyesi azalınca Antenor fark etmesin diye sınırları şekerli suyla tazeler, hayat da böylece katlanılması kolaylaşmış bir şekilde devam ederdi.

Çocuklar okuldan dönüp de ön kapının açıldığını duyar duymaz Euridíce sayfayı daktilodan çıkarır, diğer sayfalarla birlikte masanın çekmecesine kilitler, ondan sonra oturma odasına gidip çocuklara günlerinin nasıl geçtiğini sorardı.

“İyi,” derdi Afonso.

“Matematikten iyi aldım,” diye bildirmişti Cecília bir keresinde. “Öğretmen bu şekilde devam edersem üniversite giriş sınavlarında hiçbir sorun yaşamayacağımı söyledi. Luiza tırnaklarına Fransız manikürü yaptırmış. Rua Mariz e Barros’ta bu manikürü yapan bir kuaför salonu varmış, öyle dedi. Bana yeni Tom Jobil albümünü alır mısın? Çok istiyorum.”

Antenor da bundan kısa bir süre sonra gelirdi. Karısını alnından öper, üstünü değiştirmek için yatak odasına gider, terlikle riyle oturma odasına dönerdi. Aile akşam yemeğini birlikte yer, biri pilav kâsesinin uzatılmasını isterken öbürü o gün havanın ne kadar sıcak olduğundan dem vururdu.

Euridíce’in yeni rutinini herkes biliyordu ama öyle sayfalar dolusu ne yazdığını sormaya kimse cesaret edemiyordu. Euridíce ailenin merakını tatmin edecek baklayı, yazı yazma işinde epeyce ilerlediği sıralarda, bir ekim gecesi iki lokma arasında çıkardı ağzından.

“Kitap yazıyorum. Görünmezliğin tarihi hakkında.”

Herkes sessizlik içinde yemeğine devam etti. Kimse kitap hakkında başka bir şey sormaya, Euridíce’in kitabını bastırmak isteyip istemediğini, kitabın neyle ilgili olduğunu ya da Euridíce’in kalkıp böyle yazmaya başladığına göre acaba kendini ne zannettiğini sormaya zahmet etmedi. Hepsi Euridíce’in yalnızca akşam yemeğinin hazır olduğunu ya da okula gitmek üzere uyanma vaktinin geldiğini duyurduğunda ciddiye alınması gerektiğine inanırdı. Projeleri, o evin evreniyle kısıtlıydı. Ya da

söz konusu proje bir doğum günü partisi için peynirli sandviç yapmaksa, mahallenin evreniyle.

Euridíce hiç tasalanmadı. Bu tasalanmama işi de yeni safhasının bir parçasıydı. Günlerini çalışma odasına kapanmış olarak geçiriyordu, daktilonun sesi susarsa bunun sebebi masanın üstüne kitapların açılmış, Euridíce'in başının da kitaplara gömülmüş olmasıydı. Maria arada sırada birinin konuştuğunu duyuyor, misafirin kahve isteyip istemediğini sormak için başını mutfaktan dışarı çıkarıyordu. Oturma odasına vardığındaysa Euridíce'i çalışma odasının kapısının arkasında kendi kendine konuşur buluyor, bir an sonra derin derin içini çekip mutfığa dönüyordu.

Euridíce kitaplarıyla konuşuyordu. "Burası gerçekten şahane, bu fikre karşı çıkamam, bu paragraf baştan sona şu kitapla ilgili, baksana," derdi önündeki sayfalara hitaben. Pasajların altını çiziyor, boşluklara bir şeyler yazıyor, bazen de ünlem işaretinde fena halde aşırıya kaçıyordu.

Arada sırada otobüse atlayıp milli kütüphaneye gidiyordu. Arşiv kataloğunu açıp birkaç numarayı not ediyor, sonra gününü kitap yığınları arasında geçiriyordu. Antonio'nun ona memnuniyetle sattığı yeni çizgili deftere alıyordu notlarını. Akşamüstüne doğru kütüphaneden çıkar, otobüse doğru yürürken de kütüphanenin önündeki meydanda aklıktan bir deri bir kemik kalmış güvercinlerin arasında kendine yol açardı. Ama ne güvercinleri, ne yolu, ne de otobüsü görüyordu. Euridíce dalgın dalgın otobüs penceresinden dışarı bakarken sadece okuduğu sözcükleri görüyordu.

Euridíce'in eksantrik hallerini sadece Chico anlar gibiydi. Gusmão-Campela'ların Guida'yı, Antonio'yu, Chico'yu ve Eulália'yı (bu sonuncusu sadece hasta olmadığında ortaya çıkardı, Euridíce tuzlu balık yaptığında da asla hasta olmazdı) evlerinde ağırladıkları pazar öğle yemeklerinde Chico teyzesiyle çalışma odasına giderdi. Kimse sohbetlerini pek duyamazdı, çünkü

kapalı kapılar ardında konuşurlardı ve işin aslı kimse de pek o kadar ilgilenmezdi.

Euridíce'in yeni safhasında hayret uyandıran şey yüz ifadesiydi: Bakışları artık doğrudan insanın içine işliyor, sırlarını çalıyor âdeta. Ama evin işleyişi korundukça, Afonso'nun saçları kesilip okul forması temiz tutuldukça, Cecília'nın eteğinin boyu yerli yerinde kalıp kahkahası fazla gürültülü olmadıkça, Antenor'un terlikleriyle kanepenin yastıkları doğru yerde durdukça, Euridíce yüzüne canının istediği ifadeyi kondurabilirdi.

Gusmão-Campelo'lar sonunda normal bir hayata kavuşmuştu.

Gerçi tam anlamıyla doğru denemez bun.

Belki *hemen hemen* doğru.

Antenor boynuzlanmış bir koca olma misyonuna hâlâ sadıktı. Viski ve Gözyaşı Geceleri'nde hâlâ gereğinden fazla içiyor, karısını düğünlerinden önce yaşadığı şehvet geceleri için suçlamaya devam ediyordu. "Kimdi o herif?" diye sorardı, Euridíce de daima öyle bir adamın var olmadığını söyleyerek cevap verirdi. Ama şimdi, öyle geceler yaşanmış olsaydı bunun hem kendisi hem de Antenor için iyi olacağını düşünmeye başlamıştı.

İçilen bu gecelerin birinde Guida da vardı. Antenor'un bağarmaya başladığını duyar duymaz Maria'yı evine yollayıp bulaşıkları kendisi yıkadı. Euridíce başını önüne eğmiş halde mutfak kapısında görüldüğünde tabakları kuruluyordu.

"Antenor böyle yapıyor işte. O ilk gece benden kan gelmediği için, evlendiğimizde bakire olmadığımı düşünüyor."

Guida tabakları kurulamaya devam etti.

"Bana da aynısı oldu."

"Ne?"

"Aynısı bana da oldu. Çarşıfta leke meke yoktu ama Marcos pek aldırmadı." Bir saniye durdu, doğruca karşıya baktı. "O günlerde birbirimize çok âşıktık."

Euridíce ablasına ilginç bir kitaba baktığı gibi baktı. Sonra çatal bıçakları kaldırmaya gitti.

Euridice'in yazdıkları karanlıkta sakince istiflenmiş halde masa çekmecesinde duruyordu. Güneş günde yalnızca bir kere, Euridice yeni yazdığı sayfaları eklemek için çekmeceyi açtığı anda süzülüyordu içeri. Daktilonun gürültüsü haricinde pek az ses vardı. Hayatın tüm bu sessizliğine karşın, görünüşte zararsız sayılabilecek o sayfaların, kimi kâğıtlara bahşedilen neredeyse sihirli bir gücü vardı: bir sürü insanı rahatsız etme becerisi.

Euridice'in yazı yazmasından rahatsız olan bu bir sürü insan, mahallenin kadınlarıydı. Zélia'nın müritlerinin gözünde Euridice'in son antikalığı artık cüretkârlığın ötesindeydi, resmen hakaretti. O kim oluyordu da zor yazarları okuyor, kek tarifinden başka bir şeyler yazıyordu?

Euridice, Komşuluk Paktı'nın temel ilkelerinden birini; bir grubun mutlu olmasının gruptaki herkesin, banka hesaplarından gönüllerinde yatan aslanlara dek her şeyleriyle birbirine benzermesiyle mümkün olacağı ilkesini ihlal ediyordu.

Tak tak tak sesinin Euridice'in daktilosundan geldiğini Zélia'dan öğrenen ve Euridice'i bir yığın kitabı kucaklamış olarak mahallede yürürken gören Rua Urugai ve Civar Muhit Kadınları Loncası, kendilerini doğrudan darbe almış gibi hissediyordu. Euridice'in davranışları ancak mantığın yitirilmiş olmasıyla açıklanabilecek bir kibir sergiliyordu.

Bunaklığının kanıtları boldu: Euridice, Silvia'nın kocasından ayrılmasının ardından kadına selam vermeye devam ettiğine göre artık ahlak ve sağduyu kurallarına saygı göstermiyordu. Dona Agnes'in kurduğu Komünizme Karşı Tijuca Konseyi'ne katılmak istememişti. Borel gecekondularında yaşayan siyah çocukların çıplak ayakları için tığ işi ayakkabılar üretmek suretiyle dünya çapında yoksulluğu ortadan kaldırmaya çalışan hayırsever Amerika Futbol Kulübü komitesinin saymanı olma davetini reddetmişti.

Dona Efigenia bir keresinde Euridice'e Da Vinci kitabevi torbasında ne taşıdığını sordu, Euridice de *William Shakespea-*

re in Bütün Eserleri'yle Oxford İngilizce Sözlük aldığını söyleme cüretini gösterdi. Shakespeare'in özgün dilinde okunması gerektiğini düşünüyordu zira.

Zavallı Euridíce, diye dövünüyordu komşular. Şimdi iki lissanda birden keçileri kaçırmıştı. Hepsi kadına öyle acıyordu ki. Euridíce deniz yeşili bir türban takmaya başladığında sevinçle doldular, çünkü acımalarını iki katına çıkarabilirlerdi. Euridíce artık görünüşüne aldırış etmiyordu. Tuvalet masasının önünde bir saat harcamaya ya da sırf mahalleyi arı kovarı saç modeliyle, hani insanı bir fanilayı rulo yapıp başının tepesine oturtmuş, üzerini de saçla kaplamış gibi gösteren o saç modeliyle turlayacak diye güzellik salonlarındaki o mantar kapsüllerin içinde iki saat geçirmeye zahmet etmiyordu.

Her şey bundan kısa bir süre sonra değişti. Gusmão-Campelo hanesinin önüne bir kamyon yanaştı. Tulumlu adamlar kucaklarında birtakım kolilerle evden çıktı, daha fazla tulumlu adam daha fazla koli taşıdı. Görgü tanıklarının elinden karşılarındaki manzarayı seyredip tepelerinin tasının attığını hissetmekten başka bir şey gelmiyordu.

Zélia'nın ilk raporunu yollaması bir buçuk saat sürdü. Antenor televizyonunun bulunduğu paketi gözetlerken çok gergindi, Euridíce tabak kolisinin üstüne titriyordu, taşıyıcılar da Euridíce'in kitaplarıyla dolu onca koliyi taşımak suretiyle fitik olmaya odaklanmıştı.

Evet, taşıyorlar, dedi Zélia. Peki nereye gidiyorlardı?

Zélia yüzünün hayal kırıklığıyla dolu olduğunu gizlemek için elinden geleni yaptı.

"Ipanema'ya."

Altmışların başlarında Ipanema'ya taşınmak insanın oturduğu yerin birkaç kilometre öteye gitmesinden ibaret değildi. Rio'nun geri kalanının geçmişte yaşıyormuş gibi görünmesine neden olan bir yerde yaşamak üzere zaman geçitlerinden geçmek demekti. Ipanema yazarlarla, şairlerle ve müzisyenlerle dolu bir

muhiitti. Oyuncularla, ressamlarla, heykeltıraşlarla. Gazetecilerle, dramaturglarla ve film yönetmenleriyle. Ipanema aynı zamanda aile muhiitiydi, alçak duvarlarla çevrili evlerle, yalnızca birkaç kat yüksekliğindeki binalarla ve katın tamamını kaplayan, Rio'nun en pahalısı olan konforlu dairelerle doluydu.

Euridíce ile Antenor o dairelerden birine taşındı. Oturma odasının altı penceresi Atlantik Okyanusu'nu çerçeveye alıyor, geniş hol de badem ağaçlarının tepesine bakan, gömme dolaplı dört odaya açılıyordu.

Taşınma, Gusmão-Compelo'ların bol miktarda küçük ev aleti sahibi olmasının uyandırdığı şüpheleri doğruluyordu: Aile zengin olmuştu. Artık Tijuca'nın orta sınıfının kurallarına tabi değillerdi. Euridíce yeniden değerlendirildi. Aslında kaçık değildi. Egzotik bir yaratıktı. Türbanıyla egzotik, yazı yazmasıyla egzotik. Artık ortada bir karşılaştırmaya temel alınacak ölçütler olmadığı için egzotik.

Euridíce Tijuca'dan ardına bakmadan ayrıldı. Mahalleden başka hiçbir şey istemiyordu artık, ayakkabılarının üzerinde kalan tozu bile istemiyordu. Koliler kamyonu yüklenince aile arabasına bindi ve hep birlikte Ipanema'ya doğru yola çıktılar. Antenor caddeye kıvrılırken Euridíce kocaman bir *al sana* hareketi yapıp kollarını çaprazladı, gerçi kendisi bugün bile hâlâ öksürük pastilinin paketini camdan attığına, bunun için de sadece sol elini kullandığına yeminler ediyor.

Ipanema'nın da kendi Zélia'ları olduğunu çok geçmeden keşfedecekti gerçi. Ama orası yeni bir mahalle, kendisi de yeni bir Euridíce'ti. Ve biliyordu ki esas fark buradaydı.

ON ÜÇ

Guida Antonio ile evlendikten sonra yine bir zorlukla karşı karşıya kaldı: Kayınvalidesinin boş vakitleri. Bu vakitler günün bütün saatlerinin bütün dakikalarının bütün saniyelerinden oluşuyordu ve sadece Guida'nın yaşamını cehenneme çevirmek için kullanılıyordu. Dona Eulália, Antonio'nun, biricik Antonio'sunun, yarım yüzyıl boyunca o kadar terbiyeli davranmış o çocuğun başına gelenlerin öfkesini hazmedememişti. Antonio'nun Guida'yla evliliği kadının sağlığını tehlikeye atmış ama aynı zamanda onu ölümsüz kılmıştı. Eulália, Antonio ile Guida'nın birlikte kalmak için cesedini çiğnemeleri gerektiğine karar vermişti, ölmek de hiçbir zaman planları arasında yer almamıştı zaten.

Guida başlangıçta Eulália'yı hoşnut etmek için elinden geleni yaptı. Banyo suyu soğuk muydu? Küveti sıcak suyla doldururdu. Çok mu sıcak oldu? Küvete bir kova soğuk su boşaltırdı. Şimdi de birazcık soğuk mu oldu? Biraz daha sıcak su katardı. Şimdi de birazcık sıcak mı? Biraz daha soğuk su katardı. Guida'nın dayanıklılığı Eulália'nın sinirlerini bozuyordu, ne de olsa banyo suyunun ıslak olduğundan şikâyet edecek hali yoktu ya. Fasulyeler fazla mı suluydu? Guida su buharlaşsın diye tencereyi kaynatırdı. Şimdi de çok mu kuru oldu? Biraz daha su eklerdi. Fasulyenin

baharatı, çeşnisi yanlıştı esas; Guida hemen Eulália'nın yanında dikilip sarımsağı ve zeytinyağını nasıl ekleyeceğine dair emirleri dinlerdi. Yapabilseydi, tam kayınvalidesinin istediği kadar ekleyebilmek için tuz tanelerini teker teker sayardı.

Ama Eulália'nın her talebinde tuz tanelerini teker teker sayamayacağını çok geçmeden anladı. Sorun banyonun suyu-ydu, fasulyelerdi, Guida'nın giysileri nasıl ütöleyip katladığıydı. Buzdolabındaki yiyecekleri yerleştirme biçimi ve evi kaplayan görünmez toz tabakasıydı.

Böylece Guida göklere başvurdu. Dairenin banyosunda yedi günde bir mum yakıp bir çözüm için dua ediyordu. Yüce efendimiz İsa'ya, Rio de Janeiro'nun koruyucusu Aziz Sebastian'a, Mucizeler Yaratan Aziz Antuan'a, imkânsızların azizesi Azize Rita'ya. O arada Dona Eulália banyo kapısını yumruklayarak gelinine derhal dışarı çıkmasını, çünkü kendisinde idrar yolları enfeksiyonu olduğunu ve tualete gitmeden beş dakikadan fazla duramayacağını söylerdi.

Mumların tek etkisi banyonun tavanını karartmak oldu. Eulália eleştirileriyle pireyi deve yaptığında akşamları Guida'yı Chico teselli ediyordu. "Düzelecek anne," diyordu sırf demiş olmak için.

Dona Eulália'nın idrar yolları enfeksiyonu bunu takip eden aylarda kötüleşti. Banyoya bile yetişmeden koridorda altına kaçırırıyordu. Guida yerleri temizler, kayınvalidesinin üstünü başını değiştirip onu kanepeye yerleştirirdi. Eulália'nın donlarını yıkar, sonra oturma odasına döner, dönmesiyle de çok su harcadığını ıslatması bir olurdu.

Hafta içinin akşam saatlerinde ölüm-kalım meseleleri gayet sıradan şeylerdi. Eulália, karanlık oturma odasından yükselen "Besame Mucho"nun ilk notalarını duyunca acılar içinde kalırdı. Yaşlı kadın odasından, "Sonum geldi, sonum geldi!" diye haykırır, Antonio da doğruca oraya koşar ama her zamanki gibi annesinin hiç de ölmediğini görürdü. Guida ise ışığı açıp kol-

larını kavuşturur, boleronun ritmine uygun olarak ayağını yere vura vura kocasının dönmesini beklerdi. Şarkı sona erdiğinde Antonio hâlâ annesinin odasında olurdu.

Kayınvalidesi bağırsaklarını tuvalet haricindeki yerlere boşaltmaya başladığında, Guida kocasıyla konuşmaya karar verdi. Dona Eulália çok hastaydı belli ki, onu bir yaşlılar evine yerleştirmek daha iyi olmaz mıydı, böylece yetkin profesyonellerin özel bakımı altında olurdu.

Antonio Guida'ya kafasından bir çift boynuz çıkmaya başlamış gibi baktı. Annesini asla terk etmeyecekti. Hayatını kendisine adanmış olan kadının yabancıların yanında yaşadığını, her an ölebileceğini ve böyle bir merhametsizliğin tek sorumlusunun kendisi olduğunu bile bile geceleri nasıl uyuyabilirdi?

Guida kocasına miyoplugu kısa bir süre önce iyileşmiş biri gibi baktı. Antonio daima annesine bağlı kalacaktı. Göbek bağı, kayınvalidesinin hayatta kalmak gibi korkunç bir küstahlık sergilediği doğum anında kesilmişti ama kocasının kafasında o bağ hiçbir zaman kopmamıştı.

Guida ertesi sabahı olmadık düşüncelere dalarak geçirdi, kayınvalidesi o esnada televizyonun karşısında top biçimli hindistancevizi şekeri emiyordu. İkisinin arasında bir ateşkes sadece ölümle mümkündü. Kaçar yıl yaşadıkları dikkate alınacak olursa, avantaj Guida'daydı. Ama iki tarafın göreceli direnme güçleri göz önünde bulundurulsa kazanan Eulália olurdu.

Guida çok geçmeden aslında düşünmek istemediği ama kafasından geçmeye başlayan bir şeyi düşünür buldu kendini. Sanki bir çağrı duymuştu, gerçi kendisi bugün bile öyle bir şey duymadığına yemin ediyor. Ayrıca bu şey kafasından tam olarak geçmemişse bile bastırılmamıştı da, o yüzden kısa sürede kök saldı. Guida bu şey hakkında düşünmekten pek hoşlanmıyordu ama düşünmekten vazgeçmek için bir şey de yapmıyordu. Bu şey aslında bir teori, bir fikir, olabilecek bir şeydi sadece, ama biri Guida'ya bu teorinin gün gelip de gerçek olup olamayacağını

sorsa Guida, hayır, asla olmaz, asla olamaz derdi. Söz konusu şey suydur: *Kayınvalidemi öldürürsem ne olur?*

Guida Dona Eulália'ya taze bir ilgiyle bakmaya başladı. Yaşlı kadın sabahları kahvesini sekiz hapla birlikte içiyordu. Masadaki kırıntılardan ya da pencereden giren güneşten şikâyet ediyordu. Sonra radyoyu açıyor ya da televizyonun karşısına oturup hindistancevizli şekerini emiyordu. Işığın azlığından ("Bu Guida da panjurları niye kapatmış?"), kızartma tavaındaki bifteklerin sesinden, en sevdiği kanepenin minderinin çok uzakta, ta kanepenin öbür ucunda olmasından şikâyet ediyordu. Öğle yemeklerini on bir hap eşliğinde yiyordu. Tatlıdan şikâyet ediyordu. "Yine mi jöle? Doğru dürüst bir tatlı yapsana, zaten günlerim sayılı. Salı günü puding mi? Şekerden öleyim mi istiyorsun?"

Dona Eulália öğleden sonralarını televizyon izleyerek, televizyon izlemediği zamanlarda da pencerenin önünde uzun saatler boyunca hindistancevizli şekerini emerek geçirirdi. Yerinden sadece tuvalete gitmek için ayrılıyordu. "Bu banyo ne pis kokuyor Guida! Neyle temizliyorsun burayı, düşünce gücüyle mi?" Akşam yemeğini dokuz hap ve bifteğin baharatına dair şikâyetler eşliğinde altıda yedi.

Günler böyle geçip gidiyordu işte: Guida kafasında kendine ait olmayan fikirlerle, Dona Eulália ise ana kraliçe ve arada sırada ölmek üzere olan anne rolünde. Ta ki bir çarşamba günü siyah bir kadın şeker satarak sokaktan geçene dek.

"Karamela şekerin var mı?" diye seslendi Dona Eulália pencereden.

"Olmaz mı hanımım," diye cevap verdi siyah kadın; Dona Eulália da biraz şeker alsın diye Guida'yı aşağı yolladı.

Guida şekerle döndü ve servis tabağı almak için mutfığa gitti. "Tabak kirlletmekten başka ne işe yarayacak o?" dedi Eulália.

Genç kadın içini çekti. Guida o günlerde asla nefes alıp vermiyor, sadece içini çekiyordu. Fasulyeleri kayınvalidesinin talimatlarına göre üç diş sarımsak, doğranmış yarım soğan, üç

kaşık zeytinyağı ve iki tutam tuzla tatlandırmak üzere mutfğa gitti. Şekerini yiyen Eulália'nın ağzından çıkan şapırtıları duya-biliyordu. *Şapırt şapırt. Şapırt şapırt. Şapırt şapırt.*

Tam olarak Guida'ya ait sayılamayacak fikir işte o zaman geri döndü ve her şey biraz kafa karıştırıcı bir hal aldı. Guida karamela şekerini kendisinin yapabileceğini, hem de her zaman yapabileceğini düşünmeye başladı, çünkü karamela yaparsa kayınvalidesinin buna bayılacağını biliyordu. Hem kimbilir, kadın belki bir parça karamelayla boğulup ölüverirdi.

Dona Eulália, Guida'nın her sabah yapmaya başladığı karamelaları eleştirme zahmetine bile katlanmadı. Yaşlı kadın yüzünde daha fazlasını rica eden bir ifadeyle gözlerini dikip gelinine bakarken spanyel köpeğe benziyordu. Takma dişler çürüseydi, Eulália'ninkiler simsiyah kesilirdi. Kadın bütün gününü damağıyla şapırtı sesleri çıkararak geçiriyordu. *Şapırt şapırt. Şapırt şapırt. Şapırt şapırt.* Büyücek bir parça dişlerinin arasına sıkıştığında çıkarmak için parmağını ağzına sokuyordu. Dev gibi bir parça yiyince takma dişleri yerinden oynuyor, Eulália bir *çatırt* sesiyle dişleri yerine oturtuyordu. *Şapırt şapırt. Çatırt. Şapırt şapırt. Çatırt. Şapırt şapırt. Çatırt.*

Karamela şekerleri Guida ile Eulália arasında ateşkes sağladı. Nihai savaştan kısa süre önce varılan bir ateşkes. Her şey bir salı günü oldu. Guida mutfakta Milano usulü biftek hazırlıyor, Dona Eulália oturma odasında karamela emiyordu. Oturma odasından gelen şapırtılar metronom gibi düzenliydi. *Şapırt şapırt. Şapırt şapırt. Şapırt şapırt. Çatırt. Şapırt şapırt. Şapırt şapırt. Şapırt şapırt. Çatırt. Şapırt şapırt. Şapırt şapırt. Şapırt şapırt. Çatırt.* Derken oturma odası birden sessizliğe büründü, Guida bir şeyin yere düştüğünü duydu, onun ardından da *garggh, garggh, garggh* sesleri geldi.

Hikâye bu noktada bulanıklaşmaya başlıyor.

Guida *garggh, garggh, garggh* seslerini duyunca, sevgili okurlar, sizin düşündüğünüz şeyi düşündü. Ama sonra duyduğu

sesin tam *öyle* olmadığını düşündü ve kalan üç dilim bifteği de *bossa nova* bir ezgi mırıldanarak una bulamaya karar verdi. Olanların olmadığını bunun hiç olmayacak bir şey olmasından ötürü mü düşünmüştü, yoksa olmasını çok istediği ve tam anlamıyla olması için de kalan biftekleri una bulması gerektiğine karar verdiği için mi düşünmüştü, onu kestiremiyordu. Ama sonuçta öbür odadan gelen *garggh, garggh, garggh* seslerini tekrar duydu ve aklı da işte o zaman başına geldi. Guida hemen oturma odasına koştu ve evet, olmasını hem istediği hem de istemediği şey gerçekten oluyordu. Masadaki çerçeveler yerlere saçılmış, boğazına karamela kaçmış olan Dona Eulália'nın gözleri yerinden uğramıştı.

Guida umutsuzluğa kapıldı. Una bulanmış elini kayınvalidesinin boğazına soktu ama karamela kıpırdamadı. Guida Eulália'nın takma dişlerini odanın öbür ucuna fırlattı, hiçbir şey olmadı. Kayınvalidesinin sırtına vurdu, yaşlı kadını baş aşağı çevirdi, imdat isteyerek pencereden dışarı bağırıp kayınvalidesinin sırtına vurma işine geri döndü. Ama bilinmez bir yere yerleşmiş olan karamela olduğu yerde kaldı. Guida Dona Eulália'nın yeniden nefes almasına yardımcı olmanın bir yolunu bulması gerektiğini, tek yapması gerekenin havanın geçmesi için kadının boğazına bir delik açmak olduğunu biliyordu ama biyoloji derslerinden tek hatırlayabildiği şah damarının da boğazdan geçtiği ve söz konusu bu damarın da karamela parçası kadar esrarengiz bir yerde olduğuydu.

Ondan sonra komşular geldi. Bazılarının Eulália'nın sırtına vurma fırsatı oldu. Diğerleri yalnızca cesedi gördü. Ambulans bir saat sonra geldi.

Guida'nın kayınvalidesinin cenazesindeki gözyaşları samimiydi. Antonio için ağlıyordu; üzüntüsünden hıçkırık tutmuş olan Antonio ise, şu koca dünyada kalp damar hastalıkları ve kulak kılları olan tek öksüz sayılabilirdi. Karı kocanın dairesindeki matem tam bir hafta sürdü. Guida o cumartesi gecesı Chico'ya

sinemaya gitsin diye biraz para verip pikaba “Besame Mucho” plağını koydu. Antonio’nun öksüzlüğü o gece sona erdi.

1960’ların başında Tijucada yaşam sakindi, hatta belki biraz fazla sakindi. Genç bir kızın hamile kalıp yasadışı olarak kürtaj yaptırmak üzere bir haftalığına ya da piç bir çocuk doğurmak üzere dokuz aylığına ortadan kayboluşunun üstünden aylar geçmişti. Tek bir hizmetçi bile karnı büyüdüğü için elinde avucunda sırtındaki giysilerden başka bir şeyi olmaksızın ve bir daha asla iş bulamayacağını bilerek kovulmamıştı. Tek bir aile bile evin erkeğinin yurtdışı gezisine çıkacağını duyurmamıştı, burada “yurtdışı” Santa Teresa’daki Bekârlar Oteli anlamına geliyordu. Zélia tırnak etlerini yolmaya bağımlı hale gelmişti, o kadar sıkılıyordu. İşte o yılın, hatta belki son on yılın en bomba hikâyesini o sırada öğrendi.

Zélia kuzininin davetiyle bir kilise kermesine katılmıştı. Bu kermeste, bir kuzininin bir saat tamircisiyle evli olan bir arkadaşıyla konuştu. Bu saat tamircisinin Muda mahallesinde yaşayan bir müşterisi, bu müşterinin de bir üvey kız kardeşi vardı, üvey kız kardeşin de kendi payına bir üvey kardeşi bulunuyordu, bu ikinci üvey kardeş, Estácio’da oturan ve bir komşusu bir gece aniden ortadan kaybolan bir arkadaşından duyduğu bir hikâyeyi anlattı. Kadının hikâyesinin dilden dile dolaşmasının sebebi, hem cüretkâr, hem de güzel olmasıydı. Bekâr bir anneydi, ihtiyacı olan erkeklere iyilik yapmayı reddediyor, eski bir fahişeyle birlikte oturuyordu, tabii aynı çatı altında neler yaptıklarını Allah bilirdi. Eski fahişenin korkunç bir biçimde öldüğü söyleniyordu, belki de günahlarının bedelini böyle ödemişti, bekâr anne de oğlunun bakımı konusunda biraz fazla gevşekti, çünkü çok geçmeden oğlan fena halde hastalanmıştı. Bekâr annenin mahallenin eczanesinin sahibine bazı iyilikler yaptığı öğrenilmişti, kadının ortadan kaybolması da adamın,

işin içinde olanların söylediğine göre, günahkâr buluşmalarından birinde kadının getirdiği çikolatalı pastanın, mısır unlu kekin ya da yumurtalı pudingin içine gizlenmiş fazla miktarda müshil yüzünden hastaneyi boylamasıyla ilişkiliydi. Eczacı bugün bile hâlâ kadını hatırladıkça yumruklarını sıkıyordu. Kadının adı Guida Gusmão'ydu.

Demek ailenin kanında var, diye düşündü Zélia. Antenor'un haykırılarıyla ölümsüzleşmiş olan tek sürtük Euridíce değildi. Zélia işin içindeki herkese bu gerçekleri bir an evvel sayıp dökmek zorundaydı.

Haberleri yaymaya girişti ama bir hafta geçtikten sonra bile haber hâlâ ana hedeflere, Guida ile Antonio'ya ulaşmamıştı. Eulália'nın ölümünün ardından yeni çekirdek aile çevreyle sosyal ilişkiler kurmak istemiyordu. Chico annesinin mali desteğiyle sinemanın zevklerini keşfederken, Antonio da evliliğin zevklerini keşifteydi.

Zélia kırtasiyeye gittiğinde kasanın arkasında sadece siyah oğlan Tinoco oluyordu.

"Senhor Antonio nerede?"

"Daha bu sabah buradaydı ama biraz hasta olduğunu söyledi."

Yeni ailenin üyeleri birkaç hafta sonra rutin işlerine döndü. Dikkatlerini yine etraflarında olup bitene yöneltebildiler, başka insanların hikâyelerine gözlerini kulaklarını açtılar ve söz konusu başka insanlardan kendileriyle ilgili hikâyeleri duymaları da mümkün hale geldi.

Bir pazartesi sabahıydı. Antonio kasadaydı, siyah çocuk Tinoco dükkânın öbür ucunda defterlerin tozunu alıyordu. Zélia gözleri acımayla dolu, ağzı sıkı davranmayı hiç umursamadan içeri girip yarım düzine kurşun kalemle kartoteksi için yeni kartlar istedi. Kısa bir "günaydın"ın ardından Guida'nın hikâyesini ancak odanın köşesindeki sineklerin görmüş olabileceği ayrıntılarla süsleyerek anlatmaya girişti. Aşk yeminlerinden, tutkulu öpücüklerden, daha fazla aşk yemini ve tutkulu öpücük

karşılığında verilen incilerle elmaslardan bahsetti. Sonra ilham geldi, Zélia bir eczacının Guida'nın şehvetli taleplerini karşılayamayacağını düşünmeye başlayıp hikâyeye bir fırıncı, bir itfaiyeci, bir de araba tamircisi eklemişti ki öfkeli bir Antonio tarafından sözü kesildi.

“Siz kim oluyorsunuz peki senhora, buraya gelip karıma böyle iftira atıyorsunuz?”

“Ama Senhor Antonio, niyetim o değildi...”

“Dükkânımdan derhal çıkın.”

Antonio Zélia'dan dinlediği hikâyeyi o akşam Guida'ya anlattı. Gözleri yuvalarından uğramış halde tükürükler saçtı, dünyanın acımasızlığı hakkında söylendi de söylendi.

“Estácio'da oturuyormuşsun. Estácio'da! Bir fahişeyle yaşıyormuşsun, inci kolyeler, elmas yüzükler, insan nasıl olur da sana bu kadar iftira atabilir su periciğim?”

Guida Antonio'nun elini tuttu ve ona haklı olduğunu, böyle bir şeyin mümkün olmadığını söyledi. Kıskançlıktı, tek açıklama buydu. Aşklarına duyulan kıskançlık, çünkü ne de olsa herkes onlar kadar mutlu olamazdı. Antonio'yu okşadı, başını göğsüne yaslamasını istedi. Antonio yalnızca bir kere başını kaldırıp ona baktı.

“Hepsi yalan. Değil mi?”

“Elbette öyle. Yalan.”

Antonio başını bir kez daha Guida'ya yasladı. Guida kollarının arasında bir çocuk tutuyordu. Şakakları ağarmış, kalp atışlarını dinlemek için kulağını Guida'nın göğsüne yapıştırmış bir çocuk.

Zélia'nın uydurduğu adice ayrıntıların ve Eczacı Senhor Pedro'nun Guida'ya salyalarını bulaştırdığı günlerin başlı başına bir kategori haline gelmesi işte böyle oldu, asla olmamış gerçek şeyler kategorisi. Guida'nın iyilikleri karşılığında asla almadığı mücevherler de bu kategorideydi. Guida'nın eczacıya yaptığı yirmi üç müşhil haplı hindistancevizli kek. Estácio'da canını

dişine takarak geçirilen günler, Filomena'nın ıstırap dolu geceleri. Chico'nun hastalığının kritik anları ve içlerinde yiyecek olmayan mutfak dolapları geride kalmıştı. Hiçbiri yoktu. Daha sonra Guida, kocası yanında uyur, kendisi de yatakta gözleri açık halde uzanırken, bunun geçmişinin o yıllarını saklamak için mükemmel bir yer olduğuna karar verdi.

ON DÖRT

O sabah manav kırk seneden beri ilk defa olarak kapılarını açmadı. Senhor Manuel, içeride, inmenin ilk belirtisini hissettiğinde tutunmaya çalıştığı portakallar çevresine saçılmış halde yere yığılmış yatıyordu. İnme vücudunun sağ tarafını felç etmiş ve yüzüne karısının ölümünden sonra takındığı ifadeden bile daha huysuz bir ifade getirmişti.

İhtiyar Portekizli, geçirdiği inmenin en kötü sonucunun uğradığı hareket kaybı değil, kendi kaderi üstündeki kontrolünü yitirmesi olduğunu kısa sürede anladı. Eskiden kuralları koyan Senhor Manuel'ken, şimdi iki kızı adama emirler yağdıyordu. İki kız o günden itibaren babalarına Guida'nın bakmasını kararlaştırdı. (Senhor Manuel'e sorulacak olursa, kızlar hayal dünyasında yaşıyordu.)

Çarpılmış yüzünün her şeye rağmen o kadar da kötü görünmediğini düşünmeye başladı. Manuel kızıyla birkaç homurtudan başka herhangi bir sözlü alışverişte bulunmayı hiç düşünmüyordu. Guida'ya gelince, kendi homurtularını bastırmak için elinden geleni yapıyordu. Yatakta yatan ihtiyar adam, Chico yoldayken Guida'nın eve geri dönmesini reddederek o kadar uzun seneler süren acılara sebep olmuştu ki. Ama o ihtiyar adam

aynı zamanda bardaktan boşanırcasına yağmur yağan günlerde caddelerde oluşan küçük nehirlerde yüzdürsün diye Guida'ya kâğıttan gemiler yapan kişiydi. Guida düşüp de dizlerini sıyırdığında mutlaka işe yarayan merhemler bulan kişiydi. Ve kızının uyumak için yaslandığı göğsünün içinde duyduğu sesi açıklayarak Guida'ya kalp denen şeyin ne olduğunu öğreten de oydu.

Baba kız hık demiş birbirlerinin burnundan düşmüştü, eskiden beri öyleydi. Manuel homurdanır, Guida da homurdanırdı. Manuel ayak direr, Guida da ayak direrdi. Manuel her şeyi bildiğini zanneder, Guida da her şeyi bildiğini zannederdi.

Bu benzerlik, Dona Ana için bir kutlama vesilesi olmuştu hep. Ne zaman yeni bir benzerlik ortaya çıksa, kadın asla söze dökmediği bir *aferimi* sığdırırdı gülümsemesine. Kocasıyla tartışmaları hep aynıydı: “Balayımızda çarşafı nereden lekeledin? Bekârken nerelerde geziyordun? Guida'nın benim kızım olduğunu nereden bileceğim?” Ana ürkek ürkek cevap verir, kardeşlerinden başka bir erkeğe sarılmış bile olmadığını söylerdi. O ilk yıllarda bekâretini o sarılmalarla kaybettiğini düşünmeye başlamıştı.

Daha sonra, Rio'ya iyice yerleştiklerinde manavın işleri açılıp da özel doktora verecek paraları olduğunda Ana uzman bir doktora gitmişti. Ama bekleme odasında sekreter adını söyler söylemez randevuyu aldığına pişman oldu. Büyük bir zahmetle, bol bol el ovuşturma eşliğinde ve pek çok gerçeği içeren ama söylenmiş pek çok sözü de dışarıda bırakan bir hikâyeyle düğün gecesini doktorun sahneyi kafasında canlandırmasına yetecek kadar ipucu vererek anlattı.

Doktor gözlerini olduğundan küçük gösteren bir gözlüğü ve asla gülümsemeyen dudakları olan, kesin tavırlı bir adamdı. Ellerindeki dolmakaleme büyük ilgi gösteriyordu. Hastasına Dona Ana'nın kullandığı lehçeyle cevap verirken gözlerini Parker kaleminden ayırmadı. Kadına yaşananların gayet mümkün olduğunu, bütün kadınların aynı şekilde doğmadığını anlattı.

Bazı kadınların mahrem yerlerinin diğerlerinininkinden farklı olduğunu, bol miktarda gerçekleşmesi gereken şeyin aslında hiç de bol bol olmadığını, hatta az olduğunu, neredeyse hiç olmadığını. Endişelenecek bir şey olmadığını, çünkü bazı şeylerin algılanamaz olsa da kesinlikle gerçek olduğunu. Ana'ya bir şey olmayacağını, artık bu konuyu düşünmemesini, istediği takdirde sinirlerini yatıştırmaya yardımcı olacak bir şurup yazabileceğini söyledi.

Kadın dükkâna döndüğünde Manuel doktor ziyaretinin nasıl gittiğini sordu.

“Bu şikâyetlerin yaşla ilgili olduğunu, endişelenmemiz gereken bir şey olmadığını söyledi.”

Önlüğünü giysilerinin üstüne bağlayıp dükkânın öbür ucuna giderken kocasına satın aldığı şuruptan bahsetti. Doktor ziyaretinin gerçek sebebini ve doktorun üstü örtülü cevabını kocasına açıklamak Dona Ana'nın üstesinden gelemeyeceği, Manuel'in de duymayı kaldıramayacağı bir şeydi.

Ana'nın intikamını geçen zaman aldı. Guida sadece babasının kızıymış gibi görünüyordu. İkisinin elmacikkemikleri ve sivri burunları birbirinin aynıydı. İkisi de uykuya dalmak için ayaklarını sallamaya gereksinim duyuyor, soğuk alınca ikisi de hafifçe horluyordu. Dona Ana'nın bakınca kendisini görebileceği bir kız evlada daha ihtiyaçları vardı ve evet, Dona Ana Euridíce'e baktığında kendini görebiliyordu. Hele de kız yaşanabilecek ama asla onun olmayacak onca deneyimi düşünürmüş gibi pencereden yana üzgün gözlerle baktığında. Dona Ana bu duyguyu bilirdi. Çarkın dişlileri arasında geçirilen hayatı, manavın kapılarını açıp kapatmaya indirgenmiş dünyası bu duyguyu ezip geçmişti. Dona Ana da Euridíce kadar zekiydi ama düzinelerce domatesten ötesini asla görememişti.

Manuel kızını reddettikten sonra derin bir pişmanlığa kapılmıştı, ne düşündüğünüzü kimsenin anlamasına asla izin vermeyen türden o Portekizli pişmanlığına. Dona Ana öldüğünde bu

his daha da şiddetlenmiş, o zaman adam da iyice Portekizlileşip hiçbir zaman hiç kimseye bir şey söylemez olmuştu. Günlerini dükkânda, kasanın arkasındaki her zamanki yerinde geçirebildiği sürece her şey yoluna girecekti.

İNME geçirdiğini öğrendiğinde babasına bakmayı teklif eden Guida'ydı. Öldüğünde Dona Ana'nın yanında değildi, suçluluk duygusunu daha da artırmayı hiç mi hiç istemiyordu. "Anlaşmazlıklarımızı tatlıya bağlarız," diye söz verdi Euridice'e.

Santa Teresa'ya taşınmak Guida, Antonio ve Chico için iyi olacaktı. O sene dükkânın satışları düşmüştü. Antonio bunu mahallede daha büyük bir kırtasiye açılmasına bağlıyordu, Guida'ysa Zélia ile Antonio arasında geçenlere. Dükkân satışa çıkarıldı, para araziye yatırıldı ve üçü manavın üstündeki daireye, Senhor Manuel'in yanına yerleşti.

Senhor Manuel aylar geçtikçe inmenin etkilerini atlatmaya başladı, sonunda inme yüzünden mi, yoksa huysuzluğu yüzünden mi homurdandığını kimsenin anlayamadığı bir noktaya vardı. Her zaman dedesi olsun istemiş olan Chico, yaşlı adamın halini tavrını çok eğlenceli buluyordu. Guerra Junqueiro'nun şiirlerini (en sevdiklerini) Manuel'e okumayı severdi.

*Böyle gözümüzün önünde devrilmeleri ne acı,
Havaya saçılmaları,
Böyle görmek bir zamanlar annelerimizin göğüslerine,
O sonsuz mabede
Diktiğimiz yanılışmaları.*

*Artık ne nasıldır biliyoruz, ne zamanını,
Ruhlarımızın hangi gün huzura kavuşacağını!
Çünkü ruhlarımız amaçsızca geziyor,
Deniz köpüklerinin cereyanlı akıntıları arasında süzülüyor.*

Chico dedesinin nemlenen gözlerini görmemiş gibi yapardı.

Hayatında meyve satmaktan başka hiçbir şey yapmamış olan ama boş zamanlarında denizin cereyanlı akıntılarında kaybolmuş ruhları düşünmekten hoşlanan o çarpık ağızlı ihtiyara kafa yorardı.

Euridíce kafasında deniz yeşili türbanı, dudaklarında nane şekeri kokusuyla haftada iki ya da üç kere ziyaretlerine geliyordu. Daha sık gelemiyordu, çünkü Rio de Janeiro Katolik Üniversitesi'nde tarih okumaya başlamıştı. İlk senesinde parlak bir öğrenciydi, ikincisinde parlak sayılırdı, üçüncüde ilgili bir öğrenciyken dördüncü senesinde her şeyden şüphe eden alaycının teki olup çıkmıştı. Hâlâ çok yazıyordu ve 1964'teki askeri darbenin ardından düzenlenen öğrenci protestolarının bazılarına Chico'yu da götürmüştü.

Aile pazar günleri öğle yemeği için Euridíce'in evinde bir araya geliyordu. Senhor Manuel kanepenin pencereye yakın yerine oturur, belki cereyanlı akıntılar arasındaki kaybolmuş ruhları arayarak, belki Dona Ana'yı düşünerek, belki genç bir kızın kıcına bakarak –o kadar da kısa etek giyilir mi?– gözlerini saatlerce Atlantik'e dikerdi. Her şey eskisinden farklıydı artık. Cecilía bu toplantılara katılıyor sayılabilirdi, ama sohbetleri pek az dinliyor, dikkatini daha çok telefonun çalmasına veriyordu. Onu sinemaya çağıran bir arkadaşı arıyor olabilirdi ya da (durmadan gittiği partilerden birinin ardından) belki o arıyordu, Tanrım belki o arıyordu, diye düşünürdü. Afonso sözlerinin çoğunu kendine saklıyordu hâlâ. Yemeğini sessizlik içinde yedi, kız arkadaşlarını arabayla son bir defa gezmeye çıkarıp arabayı Sao Conrado'nun ıssız sokaklarından birine park ettikten sonra onları terk edivermek gibi bir alışkanlığı vardı. İster Guida'ya baksın, ister Euridíce'e, Antonio'nun keyfi hep yerindeydi. Chico okur, yemeğini yer, Euridíce'le bir-iki sözcük konuşur, sonra masadan kalkardı. Antenor iyice Antenor'laşmıştı. Kendini beğenmiş, her şeyden son derece emin, hata yapması imkânsız; herhangi bir hata yaptığını söyleyenin de vay haline, herkes onun gibi hata yapsaydı Brezilya dünya çapında bir güç olurdu.

Aile Ipanema'ya taşındığında Maria orada çalışmayı sürdürdü ama ikinci sene işten ayrılmak zorunda kaldı. Bacaklarının ağrıdığını söylüyordu. Euridice bazı tanıdıkları aracılığıyla hastanede bir konsültasyon ayarladı. Maria'nın bir ameliyat geçirmesi gerektiği anlaşılıyordu ama kimse başka bir şey bilmiyordu. Euridice'le Antenor, buzdolabının üstünü temizleyemeyen bir hizmetçiyi evlerinde tutamazlardı. Tazminatını ödediler, birkaç *cruzerio* daha verdiler ve Maria da her zamanki gibi sessizce gözden yitti gitti.

Euridice 1964 darbesinin ardından daktilosunun *tak tak tak*'larının yoğunluğundan da anlaşılacağı üzere, daha büyük bir heyecanla yazmaya başladı. Birkaç yazısını *Jornal do Brasil*'e gönderdi, gazete bunları basmadı. Başka gazeteleri de denedi ama asla bir cevap alamadı.

Ipanema'daki hayatın Tijuca'daki hayattan o kadar da farklı olmadığını kısa sürede anladı. Tamam, deniz insanı canlandıran bir esinti getiriyordu, barlarda da daima fikirlerini tartışan ressam, gazeteciler ve yazarlar bulunabiliyordu ama belli bazı komşular kaldırımında yürürken o nahoş dedikodu rüzgârları yine de esiyordu.

Her geçen gün kendisinden daha ayrı düşen bir kız evlat, sadece bacaklarının arasından çıktığı için ona ait olan bir oğul, yanına yalnızca alnından öpmek için yaklaşan bir kocayla Euridice daha da kendi içine ve kitaplarla dolu çalışma odasına çekildi. Meryem Ana madalyonunu hiçbir zaman, Tanrı'ya inanmayı bıraktıktan sonra bile çıkarmadı.

Hayat üç aşağı beş yukarı bu minvalde sürdü, ama ne olursa olsun tek bir ses duyulmaya her zaman devam etti:

Tak-tak-tak, tak-tak-tak, tak-tak-tak...

Tak-tak-tak, tak-tak-tak, tak-tak-tak...

Tak-tak-tak, tak-tak-tak, tak-tak-tak...

YAZARIN NOTU

Kimbilir, Euridíce'in yazdıkları belki bir gün yerini bulur. Belki yazarın ölümünden sonra, Cecilia Euridíce'in çalışma odasını tek başına temizlerken (tek başına çünkü Antenor annesi Maria Rita'nın cansız bedenini gördüğü günden beri içinde biriktirdiği gözyaşlarını okyanuslar halinde boşaltarak ağlamakla meşguldür) çekmecelerde kilitli duran, destelenip ciltlenmiş sayfaları karıştırmaya vakit bulur.

Ya da belki Chico olur bunu yapan; teyzesine yakınlığı dolayısıyla Afonso ile Cecilia çalışma odasını düzenleme görevini ona vermiş ve gözüne takılan kitapları kendine saklayabileceğini söylemişlerdir örneğin.

Hatta belki, Euridíce'in dolabını mı yoksa kâğıtlarını mı düzenleyeceğine dair bir seçim yapması gereken kederli Afonso, annesinin kokusundan daha uzakta kalabileceğine yönelik beyhude bir yanılsamayla, "Ben kâğıtlarını düzenlemek istiyorum, Cecilia dolabı alsın!" diyerek üstlenir bu işi.

Ya da Euridíce'in eşyalarını elden geçirsin diye Afonso'yla Cecilia'nın çağırdığı Guida yapar bu işi... Çünkü çocuklar böyle acı verici bir iş için ellerinde olsa annelerinden yardım isterler ve annelerinin yokluğunda da teyzelerine koşmuşlardır.

(Ama Antenor olamaz. Antenor Euridíce'e ait hiçbir şeye şöyle bir bakmayı bile başaramaz, yoksa tekrar tekrar, "Euridí-

ce şahane bir kadındı,” diye mırıldanırken gözlerinden yaşlar boşanır.)

Neyse işte, günün birinde biri masanın kocaman çekmecesine bakıp da ilk sayfasında *Görünmezliğin Tarihi* yazan beyaz kâğıt destesini bulursa ve bu kişide o sayfaları okuyacak sabır ve bilgelik varsa, işte o kişi Euridíce’in kitabının tek bir kütüphaneye ait olamayacak kadar önemli olduğunu şıp diye anlayacaktır.

BİR KADININ GÖRÜNMEZ YAŞAMI

MARTHA BATALHA

“*Keskin mizahı ve eleştirel diliyle Martha Batalha'nın romanı, ülkesinin patriyarkal güçlerine baş kaldırıyor.*”

— World Literature Today

Rio de Janeiro, 1940'lar... Guida Gusmão hiç haber vermeden ailesinin evini terk eder, kız kardeşi Eurídice ise evlenerek örnek bir ev hanımı olur.

Ancak ikisi de yaptıkları seçimlerden memnun görünmemektedir.

Gusmão kardeşlerin hayat hikâyesi, yirminci yüzyıl ortalarında Rio de Janeiro'da yaşamış ve kendisine ancak ev hanımlığı rolü layık görülmüş sayısız kadının hayat hikâyesiyle benzerdir aslında. Martha Batalha'nın şu an elinizde tuttuğunuz ilk romanı da işte bu kadınların; az ya da çok görünmez bir hayat sürmüş annelerimizin, büyükannelerimizin, büyük büyükannelerimizin öyküsünü anlatır bizlere!

Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri içinde yitip giden ümitlerini mizahi bir dil ve keskin bir gözlem gücüyle anlatan, 2019 yılında da film uyarlaması Cannes Film Festivali'nin Belirli Bir Bakış bölümünde büyük ödüle layık görülen *Bir Kadının Görünmez Yaşamı*; müzevir komşu Zelia, çocuk bakıcılığı yapan eski hayat kadını Filomena ve benzer sayısız enteresan karakterin yan hikâyeleriyle beslenerek gerçekten dolu dolu ve güçlü bir okuma deneyimi sunuyor. Kurduğu öykünün ritmi ve yapısıyla daha ilk sayfadan okuru yakalayan Martha Batalha, neden Brezilya edebiyatının yükselen yıldızlarından biri olduğunu gözler önüne seriyor.

KDV'den
muafır.

₺19,50

f t i / KafkaYayinevi